

Het zoeken naar antwoorden over het ongewisse

Kwalitatief empirisch onderzoek naar de relatie tussen machteloosheid en zingeving onder politiemedewerkers en de rol van de geestelijk verzorger daarbij

Anouk Bonekamp

Masterscriptie Humanistiek

Augustus 2011

Masterscriptie augustus 2011

Machteloosheid en Politiewerk

Geschreven door:

Anouk Bonekamp

Studentnummer 0040002

Anouk-Bonekamp@hotmail.com

Begeleider Ton Jorna

Meelezer Wander van der Vaart

Inhoudsopgave

Dankwoord	8
Introductie	9
1. Probleemstelling	11
1.1 Doelstelling	11
1.2 Vraagstelling en deelvragen	11
1.3 Onderzoeksopzet	12
1.4 Relevantie Humanistiek	13
1.5 Hoofdstukkenoverzicht	13
2. Zingeving en Machteloosheid	17
2.1 Zingeving	17
2.1.1 Niveaus van zingeving	17
2.1.2 Persoonlijke ervaring van zingeving	19
2.1.3 Baumeister en zingeving	24
2.1.4 Emoties en zingeving	25
2.1.5 Politiewerk en zingeving	26
2.2 Machteloosheid	29
2.2.1 Greep op het bestaan	30
2.2.2 Verlies van handelingsperspectief	31
2.2.3 Onoplosbare situatie	32
2.2.4 Omgang met machteloosheid: overgave of coping?	33
2.2.5 Relatie machteloosheid en politiewerk	34
3. Geestelijke verzorging bij politie Nederland	37
3.1 Geestelijke verzorging	37
3.2 Individuele begeleiding	38
3.3 Geestelijke verzorging in organisatie met publieke taak	40
3.4 Politie en geestelijke verzorging	43
3.4.1 Tussenrapportage Politiewerk en het verzorgen van geestelijk welbevinden	45

3.4.2 Richtlijn psychosociale zorg geüniformeerden	45
3.5 Machteloosheid en geestelijke verzorging	47
Conclusie theoretische deelvragen	49
4. Methodologie	53
4.1 Inleiding	53
4.2 Betrouwbaarheid	53
4.3 Validiteit	53
4.3.1 Algemeen	54
4.3.2 Interview	54
4.3.3 Data-analyse	55
4.3.4 Interviewdesign	56
4.3.5 Interviewanalyse	59
4.4 Intersubjectiviteit en subjectiviteit	60
5. Resultaten interviews geestelijk verzorgers	61
6. Resultaten interviews politiemedewerkers	73
7. Koppeling literatuur en empirisch onderzoek	83
8. Conclusie en aanbevelingen	99
Samenvatting	104
Literatuurlijst	107
Bijlage: Interviewopzet	112

Dankwoord

Ieder die betrokken is geweest bij dit onderzoek probeer ik elke keer te laten weten hoe zeer ik advies, tips en begeleiding waardeer. Ik hoop daarom dat het noemen van degenen die betrokken zijn geweest daarom niet nodig is.

In het bijzonder wil ik de respondenten bedanken die meegewerkt hebben en hun verhaal met mij hebben willen delen.

Deze organisatie heeft mijn hart gestolen omdat zoveel inspirerende mensen betrokken zijn bij een belangrijke taak voor de samenleving. Ik heb diep respect voor deze mensen.

Introductie

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van het afstudeeronderzoek voor de master Humanistiek, afstudeervariant Geestelijke Begeleiding. Deze scriptie is een explorerend onderzoek, aangezien weinig onderzoek uitgevoerd is over geestelijke verzorging bij de Politie. Binnen dit werkveld zijn verschillende thema's voor geestelijk verzorgers te onderscheiden. Thema's zoals omgaan met eigen kwetsbaarheid, verliesverwerking en begeleiding bij confrontatie met de hardheid en tegelijkertijd realiteit van het bestaan.

Ik heb gekozen voor het gevoel van machteloosheid. Dit thema is gekozen omdat het vaak expliciet ter sprake kwam tijdens gesprekken met politiemedewerkers die ik heb gevoerd tijdens mijn stageperiode. Ik wil aan de hand van dit onderzoek machteloosheid expliciteren.

Personen staan met lege handen en voelen zich alleen, geraakt in hun aangenomen onkwetsbaarheid. Een aantal voorbeelden van politiemedewerkers die ik heb gehoord tijdens de stage: Machteloos voelen in de besluitvorming van zo'n grote organisatie. Machteloos voelen bij persoonlijke bedreigingen door burgers. Machteloos voelen tijdens een integriteitonderzoek, waarbij je werd verhoord door collega's en nu een aantal maanden geschorst bent totdat het onderzoek is uitgevoerd. Je hebt niet gedaan waarvoor ze je verdenken maar je bent wel een verdachte. Machteloos zijn over de meldingen die binnen komen en waarvan je pas weet wat er is gebeurd als je achter de deur kan kijken. Als je thuis komt, voel je de angst dat je elke keer een risico loopt om niet meer thuis te komen.

Machteloos voelen bij de gesloten voordeur, terwijl je wel het enorme geschreeuw hoort. Bij binnenkomst zie je dat de vader zijn kind ernstig mishandeld heeft en je zal dit kind ernstig togetakeld achter de bank aantreffen terwijl de vader agressief gedrag vertoont en de moeder niet weet wat er is gebeurd. Wie doet nu zoiets?

Volgens Baumeister (1991) hebben mensen behoeften met betrekking tot zingeving. Als één van deze behoeften niet positief ingevuld kan worden, is er sprake van verlies van zin.

Daadkrachtig zijn (*efficacy*) is een van deze behoeften (1991, 41). Volgens Mooren kunnen zo gevoelens van machteloosheid ontstaan (1999, 123). Bovenstaande verhalen van politiemedewerkers over machteloosheid kunnen daarom in verband worden gebracht met zingeving.

In verschillende actuele onderzoeken naar psychosociale problematiek bij politiemedewerkers wordt het belang benadrukt van het aan de orde stellen van zingevingvragen. In het onderzoeksrapport (2010) *Politiewerk en het verzorgen van geestelijk welbevinden* wordt de term geestelijk welbevinden gebruikt, hoewel het volgens dit

onderzoek ook inwisselbaar is voor het begrip zingeving (idem, 6). In de *werkgeversvisie* (2008) van de Politie, wordt gesproken over de noodzaak van het aan de orde stellen van morele vragen en zingeving. Eind 2010 heeft Stichting Impact de *richtlijn psychosociale ondersteuning voor geüniformeerden* gepubliceerd. Ook in deze richtlijn wordt het belang genoemd van geestelijke zorg voor geüniformeerden. Naast deze richtlijn heeft Stichting Impact ook het boek *Sterke Schouders in het publieke domein* (2010) uitgegeven waarvoor geüniformeerden zijn geïnterviewd. Een overkoepelend thema hierin is gevoelens van machteloosheid (idem,10).

Ik onderzoek in dit afstudeeronderzoek wat de relatie tussen machteloosheid en zingeving is en hoe dit in verband staat met de rol van de geestelijke verzorging voor politiemedewerkers.

1. Probleemstelling

1.1 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek ligt bij kennisvermeerdering en –verbreding van zingevingproblematiek, in het bijzonder die van machteloosheidervaringen bij politiemedewerkers en de rol die de geestelijk verzorger daarin kan vervullen. Het onderzoek poogt praktische relevantie te hebben voor geestelijke verzorging bij de politie. In de inleiding zijn de volgende onderzoeken genoemd waarbij de actualiteit van dit afstudeeronderzoek naar voren komt. *Politiewerk en het verzorgen van geestelijk welbevinden* van SOAP (2010) en de *richtlijn psychosociale zorg 2010* van stichting Impact. Dit onderzoek kan geplaatst worden in de actuele ontwikkeling om psychosociale zorg voor geüniformeerden, waaronder politieagenten, te verbeteren.

1.2 Vraagstelling en deelvragen

1.2.1 Vraagstelling

Wat is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers en hoe staat die in verband met de rol van geestelijke verzorging?

1.2.2 Deelvragen

Van onderstaande deelvragen zijn de eerste twee theoretisch van aard, de overige worden in het empirisch onderzoek behandeld.

1. Wat verstaat men in de literatuur onder de begrippen machteloosheid en zingeving?
2. Wat is er in de literatuur bekend over de relatie tussen machteloosheid en zingeving en hoe kan dit gerelateerd worden aan geestelijke verzorging van politiemedewerkers?
3. Welke rol spelen machteloosheidsgevoelens bij politiemedewerkers?
4. Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers?
5. Wat is de rol van een geestelijk verzorger werkzaam bij de politie?
6. Hoe verhoudt de geestelijke verzorging bij de politie zich tot machteloosheid en de mogelijke relatie met zingeving?

1.3 Onderzoeksopzet

1.3.1 Theoretisch kader

Het theoretisch kader zal bestaan uit de bestudering van relevante wetenschappelijke literatuur omtrent zingeving, geestelijk verzorging en machteloosheid(bij politiemedewerkers).

Valkuil bij het opstellen van een theoretisch kader is deze te zien als vaststaande waarheid die in de empirie gevonden gaat worden, om de theorie te staven. Gekeken moet ook naar de ervaringswereld van de respondenten en of deze overeenkomt met de theorie.

Het voordeel van een theoretisch kader is de afbakening. Gezien het feit dat er weinig onderzoek gedaan is over geestelijke verzorging binnen de politieorganisatie, is er een afbakening nodig. Het onderzoek moet voor de onderzoekster behapbaar en vatbaar blijven. Bij een theoretisch kader vormt de daaruit gedestilleerde inzichten ook een houvast bij de interviews en de inhoudelijke vragen die gesteld kunnen worden.

Maso en Smaling noemen drie voordelen van een theoretisch kader. Het literatuuronderzoek dient zo ter vaststelling of dit afstudeeronderzoek een bijdrage levert aan de groei van kennis, 'de analyse van de verzamelde' (empirische) 'informatie veel eenvoudiger dan wanneer zo'n kader niet is geformuleerd.' Ook maakt het theoretisch kader duidelijk waarop het empirisch onderzoek zich op moet richten. (Smaling & Maso, 2004, 24)

Op een aantal manieren is gezocht naar geschikte literatuur. Als eerste is in het zoekstelsel Picarta en een aantal universiteitscatalogi gezocht naar bronnen door op de volgende termen te zoeken. Macht, onmacht, spiritualiteit, spiritual care, zingeving, emoties, vrijheid, gezag, efficacy, controle, grip willen hebben op je leven, verliezen van innerlijke kracht, overgave, 'illusions of control', coherence en loslaten. Uit de gevonden literatuur zijn verdere selecties gemaakt of het van belang was om het te betrekken bij het onderzoek. In de bijgevoegde literatuurlijst zal een overzicht van de bestudeerde literatuur gegeven worden. Deze zal op onderwerp gerangschikt zijn.

1.3.2 Kwalitatief empirisch onderzoek

1. Diepte-interviews met geestelijk verzorgers van korpsen Amsterdam-Amstelland, korps Zaanstreek-Waterland en korps Fryslân. Op dit moment zijn deze geestelijke verzorgers werkzaam bij politie Nederland, daarom zullen deze personen geïnterviewd worden. Interviews gaan over de observaties van geestelijk verzorgers over gevoelens van machteloosheid bij politiemedewerkers en de rol die zij, als professional, hier mogelijk bij kunnen betekenen/hebben betekend.

2. Diepte-interviews met twee politiemedewerkers omtrent gevoelens van machteloosheid en de rol die de geestelijke verzorger hierbij gespeeld heeft. De tijdspanne en grootte van het onderzoek laat een grotere onderzoekspopulatie niet toe.

1.3.3 Respondenten

	Leeftijd	Opleiding	Functie	uniform	Geslacht
GV1	65	Theologie 1 ^e graad	Geestelijk verzorger	ja	M
GV2	51	Master Geestelijke verzorging	Geestelijk verzorger	nee	V
GV3	48	Theologie	Geestelijk verzorger	Nee	M
R4	24	Politiekundige bachelor	Brigadier	Ja	V
R5	52	Politieacademie opleiding tot hoofdagent	Brigadier	Ja	M

1.4 Relevantie Humanistiek

Ivo Opstelten, minister van Veiligheid en Justitie, heeft op 27 juni 2011 psychosociale opvang voor politiemedewerkers te willen verbeteren¹. Mentale en fysieke weerbaarheid zou moeten worden versterkt.

Deze scriptie geeft inzicht en kennis wanneer de geestelijke gezondheid van politiemedewerkers kan verminderen en welke rol de geestelijk verzorger daarin kan betekenen. Ik zie de actualiteit van professionele opvang als een aangrijpingspunt voor de wetenschap Humanistiek om kennis te laten delen op het gebied van geestelijke zorg voor politiemedewerkers.

1.5 Hoofdstukkenoverzicht

In het tweede hoofdstuk zal de volgende deelvraag worden beantwoord. *Wat verstaat men in*

¹ Opstelten: "Verminderde inzetbaarheid bij politie door sociale en psychische klachten voor de helft terugdringen". Gevonden op 27 juni 2011 <http://www.meternieuws.nl/wp/?p=3903>

de literatuur onder de begrippen machteloosheid en zingeving?

Zingeving is de manier waarop een persoon betekenis aan zijn leven geeft. Bij zingeving gaat het om samenhang in ervaringen. (Mooren, 1999, 29) Het gevoel aan samenhang kan verstoord worden door negatieve gevoelens. (idem, 31) Machteloosheid is zo'n soort gevoel. Dit zou betekenen dat machteloosheid de zin van het leven kan beïnvloeden. In dit hoofdstuk zal de vraag over het verband tussen *zingeving* en *gevoelens van machteloosheid* verder onderzocht worden.

In het derde hoofdstuk zal de verbinding worden gelegd met het tweede hoofdstuk door de theoretische relatie tussen machteloosheid en zingeving te relateren aan geestelijke verzorging bij politie. De volgende deelvraag zal worden beantwoord. *Wat is er in de literatuur bekend over de relatie tussen machteloosheid en zingeving en hoe kan dit gerelateerd worden aan geestelijke verzorging van politiemedewerkers?* De geestelijk verzorger begeleidt mensen bij zingevingvragen en zoekt samen met de cliënt naar samenhang in ingrijpende ervaringen. In het vierde hoofdstuk zal de verantwoording van de onderzoeksmethodiek centraal staan. Het onderzoeksdesign zal worden besproken. Naast het literatuuronderzoek omtrent zingeving, machteloosheid en de rol van de geestelijk verzorger bij politie, zal ook data worden vergaard aan de hand van diepte interviews (politiemedewerkers n=2, geestelijk verzorgers n=3) en een documentanalyse, die verwerkt zal worden in het tweede en derde hoofdstuk. Ook zal de onderzoekspopulatie 'politiemedewerkers' en 'geestelijk verzorgers werkzaam bij politie Nederland' verder worden toegelicht. Bovendien wordt ingezoomd op de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek. In het vijfde hoofdstuk zullen de beschrijvingen van de interviews met de geestelijke verzorgers centraal staan. Een empirisch antwoord zal gegeven worden op de volgende empirische deelvragen. *Welke rol spelen machteloosheidsgevoelens bij politiemedewerkers? Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers? Wat is de rol van een geestelijk verzorger werkzaam bij de politie? Hoe verhoudt de geestelijke verzorging bij de politie zich tot machteloosheid en de mogelijke relatie met zingeving?* In het zesde hoofdstuk staan beschrijvingen van de interviews met de politieambtenaren centraal. Een empirisch antwoord zal gegeven worden op de volgende empirische deelvragen. *Welke rol spelen machteloosheidsgevoelens bij politiemedewerkers? Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers? Wat is de rol van een geestelijk verzorger werkzaam bij de politie? Hoe verhoudt de geestelijke verzorging bij de politie zich tot machteloosheid en de mogelijke relatie met zingeving?*

In het zevende hoofdstuk zal ik de kennis vergaard in het theoretisch kader vergelijken met de

aangedragen informatie uit het empirisch onderzoek. Tot slot zal in hoofdstuk acht de hoofdvraag en deelvragen beantwoord worden en een conclusie gegeven worden.

2. Zingeving en Machteloosheid

2.1 Zingeving

Als men spreekt over zingeving, komt een scala aan betekenissen naar boven die gevangen zijn in taal. Je kunt *zin hebben* en *ervaren*, je kunt *zinnige* dingen doen en de *zin* vinden. Uit de bestudeerde literatuur komt een aantal kenmerken van zingeving naar voren, die recht doen aan een dieper inzicht over zingeving. Er zijn verschillende manieren om zingeving te definiëren. De betekenis van zingeving wordt hier verkend aan de hand van vijf thema's. Deze zullen zijn *niveaus van zingeving*, *persoonlijke ervaring van zingeving*, *Baumeister en zingeving*, *emoties en zingeving* en *politiewerk en zingeving*. Deze thema's zijn gekozen na de bestudering van literatuur. Voor een beter begrip over zingeving zijn de bestudering van de gekozen thema's van belang.

2.1.1 Niveaus van zingeving

Allereerst worden in de literatuur een verschillend aantal niveaus van zingeving genoemd. Gesproken wordt over het niveauverschil tussen alledaagse en existentiële of uiteindelijke zingeving. Als tweede wordt in de literatuur het onderscheid genoemd tussen verschillende processen die binnen zingeving plaats kunnen vinden. Het gaat hier om de cognitieve, evaluatieve en affectieve processen. Voor de beantwoording van de hoofdvraag is het van belang om beiden onderscheidingen te bestuderen.

Zo is in eerste instantie een duidelijk onderscheid te geven tussen *alledaagse* en *existentiële* zingeving. Alma & Smaling (2010) noemen het verschil tussen *alledaagse* en *existentiële* zingeving. Existentiële zingeving betekent het bewust en expliciet antwoord vinden op levensvragen (Alma & Smaling, 2010, 17). Ter Borg (2000) noemt in plaats van *existentiële*, *uiteindelijke* zingeving (50 ev). Ik kies om de definitie van *existentiële* zingeving te gebruiken omdat deze de nadruk legt op levensvragen die de kern en tegelijkertijd spanning van het leven bevragen. Uiteindelijke zingeving heeft een temporele component dat slaat op *de toekomst* of op *een later ogenblik*. Dit betekent dat uiteindelijke zingeving slaat op een leven in de toekomst. Voor uiteindelijk is altijd al een hele hoop gebeurd. *Existentiële* zingeving komt op de voorgrond als er een ingrijpende ervaring zich voordoet, waardoor de vanzelfsprekendheid van het alledaagse even ophoudt te bestaan. Deze zingeving kan elk moment boven water komen. Ik vind het belangrijk te benadrukken dat zingevingsvragen ontstaan in een dagelijkse setting. De Wit haalt Andriessen aan als ze het begrip van alledaagse zingeving noemt en heeft het ook over een tweede niveau van zingeving als ze

spreekt over ‘inbedden van dagelijkse gebeurtenissen in een overstijgende visie’ (De Wit, 1999, 15). Dit tweede niveau krijgt in het onderzoeksrapport ‘onder je pet praten’ geen benaming. Wel is op te maken dat naast *alledaagse* en *existentiële* zingeving ook zingeving bestaat die bewust in de alledaagse gebeurtenissen wordt beleefd. Dit laatste begrip is een mooie aanvulling op het idee dat zingeving bewust en expliciet verwoord moet worden. Ik ga mee in dit idee over zingeving, die in het dagelijkse ervaren kan worden. Hiermee is het een proces dat ieder mens kan doormaken en dat besloten ligt in de vanzelfsprekendheid van het leven zelf.

Alma & Smaling pleiten voor een ‘ruimere betekenis van zingeving’. ‘Hierin wordt de bewust reflecteerde en ervaren levensbeschouwing naast een levensovertuiging gezet die bij uitlatingen, gedragingen en handelingen van een persoon passen, maar niet expliciet voor de geest gehaald en verwoord kunnen worden maar zouden er niettemin wel naar leven’ (2010, 29). Deze ruimere betekenis vindt ook zijn aansluiting in deze scriptie. Een levensbeschouwing kan impliciet bij een persoon horen, maar pas goed verwoord worden als daar de tijd rijp voor is. Dit betekent niet dat nooit is geleefd naar de levensbeschouwing die iemand nastaat, maar meer dat de juiste woorden daarvoor nog niet gevonden zijn. Voor het begrip van zingeving, dat vaak sterk wordt gerelateerd aan een geïnstitutionaliseerde levensbeschouwing of religie, is het goed om te beseffen dat zingeving bij elk mens voorkomt en dat het geen exclusieve staat van zijn betreft, die slecht een aantal mensen kan ervaren. Het is juist belangrijk om de zin van het leven te ervaren in het alledaagse, aangezien alledaagsheid een groot deel van het leven inhoudt. In deze alledaagsheid kan een niet-alledaagse ervaring, zoals een ongeluk, ziekte of geboorte van een kind, op de voorgrond treden. Zo zie ik de relatie van dit eerste niveauverschil, dat gaat over alledaagse en existentiële zingeving, met het politiewerk. Politiewerk heeft als taak orde te handhaven in de samenleving. Deze taak speelt zich af in het dagelijkse leven waarin minder vanzelfsprekende situaties zich voor kunnen doen.

Het tweede niveauverschil spreekt over een onderscheid tussen de cognitieve en rationele kant van zingeving en de meer emotionele kant geuit in het affectieve proces.

De emotionele lading die zingeving kan hebben werkt door in de persoonlijke ervaring van zingeving en daarmee samenhangende emoties. Op deze manier is de bespreking van dit niveauverschil een opmaat voor de verdere te bespreken thema’s.

Naast het onderscheid tussen alledaagse en existentiële zingeving kunnen verschillende processen van zingeving genoemd worden. Van der Lans noemt zingeving: ‘het complex van cognitieve en evaluatieve processen die bij het individu plaatsvinden bij diens interactie met

de omgeving en die resulteren in motivationele betrokkenheid en psychisch welbevinden' (1992, 12). Dankzij deze cognitieve en evaluatieve processen komen waarderingsvoort die het mensbeeld en wereldbeeld bepalen. Naast het cognitieve en evaluatieve proces kan ook de invloed van het affectieve proces op zingeving worden genoemd (Alma & Smaling, 2010, 17). Het gaat hierbij voornamelijk om de manier waarop zingeving beleefd wordt en welke emoties hierbij ervaren worden. Dit laatste proces is daarmee van invloed op de ervaring van zingeving.

2.1.2 Persoonlijke ervaring van zingeving

Volgens Yalom zijn vier existentiële conflicten te noemen waardoor de mens op scherp gezet wordt en na gaat denken over de betekenis van zijn leven. Het gaat hier om de spanning over dood, vrijheid, eenzaamheid en zinloosheid (1980, 8 ev). Deze zogenaamde *ultimate concerns* kunnen gezien worden als vier centrale thema's in het leven, die existentiële vragen oproepen als het tot een confrontatie met één van deze *concerns* komt. De spanning speelt zich af tussen het thema en de dualiteit daarvan. Het gaat om de spanning tussen leven en dood, verbondenheid en eenzaamheid, zinvolheid en zinloosheid. Deze conflicten worden hier genoemd om een handvat te bieden bij welke existentiële thema's naar boven komen bij zingevingsvraagstukken.

Kijkende naar de werkzaamheden van politiemedewerkers kunnen ze in contact komen met elk van deze conflicten. Hiermee is nog niet gezegd dat ze daar ook daadwerkelijk door geraakt en daarmee beïnvloed worden. Vaak zien politiefunctionarissen wat mensen overkomt en kwaliteiten zoals inlevingsvermogen of empathie kunnen ondersteunend zijn voor de begeleiding van slachtoffers. Het heeft pas impact op de politiemedewerker zelf als ze het relateren aan zichzelf of aan hun eigen wereldbeeld. Dit kan heftige consequenties hebben op de manier waarop ze zelf in het leven staan en zet ze wellicht aan het nadenken over hun eigen manier waarop ze betekenis geven. Dit hoeft zogezegd niet altijd bewust te gaan. In de literatuur wordt gesproken over de persoonlijke ervaringen van zingeving (Alma en Smaling, 2010, 18; Jorna, 2008, 32 ev). Alma en Smaling noemen dit het affectieve proces van zingeving (idem). Ze spreken over de *zinbeleving*, *zinervaring* en *zinvinding* zonder deze verder uit te werken. Jorna werkt de ervaring van zingeving verder uit.

Hij noemt de ontwikkeling die het individu kan doormaken door de confrontatie met een ingrijpende gebeurtenis. De mens kan zo worden teruggeworpen op zichzelf en gaan nadenken over zijn eigen houding tegenover het leven en wat hij daarin mist of anders kan doen. Het gaat hier volgens Jorna om authentiek te leven en op zoek te gaan naar je eigen

authenticiteit. Als dit het gevolg is van de beleving van een ingrijpende gebeurtenis worden mensen teruggeworpen op zichzelf en moeten ze met zichzelf uit de voeten zien te komen in een nieuwe situatie. Een nieuwe verhouding tot het bestaan moet gezocht worden. Het heeft te maken met de diepste innerlijke structuur van de mens. Het gaat om dat wat er werkelijk toe doet. Concreet betekent dit dat het zingevingskader van een persoon op losse schroeven wordt gezet. Iets brengt de persoon aan het twijfelen over betekenissen die de persoon aan dingen toekent. Deze zogenaamde breukervaring kan volgens Jorna tot verbijstering en verwondering leiden (idem, 34 ev).

Deze beschrijving van de ervaring van zingeving is gericht op het proces dat plaatsvindt. Daarom zal nu een aantal aspecten van de beleving van zingeving genoemd worden om de persoonlijke ervaring diepgaander te kunnen beschrijven. In de literatuur wordt een groot aantal kenmerken genoemd van de ervaring van zingeving. Hier worden drie aspecten genoemd die gevonden zijn in de bestudeerde literatuur. Natuurlijk zijn meer aspecten te geven van de ervaring van zingeving. Toch zullen de hier genoemde aspecten samenhang, verbondenheid en transcendentie een uitputtende visie op zingeving geven omdat ze steeds genoemd worden in de bestudeerde literatuur (Alma, 2005, 18; Alma & Smaling, 2010, 19-23; Jorna, 2008, 37, 41, 51; Mooren, 1999, 25). Samenhang is een kenmerk van zingeving dat het meest terug te vinden is in de bestudeerde bronnen. Verbondenheid is een aspect dat hier een nauwe verbinding mee heeft en daarom zal dit aspect hier expliciet onderzocht worden. Het is een aanname in dit onderzoek dat politiemedewerkers met elkaar zijn verbonden door de specifieke hulpverlenende taken die ze uitoefenen en wat dit voor hun kan betekenen. Transcendentie is hier ingebracht omdat dit kenmerk onder andere te maken heeft met zelfoverstijging en onderdeel voelen van een groter geheel. Wederom, kijkende naar de doelgroep van dit onderzoek, zijn politiemedewerkers voor burgers bezig de orde en veiligheid te bewaren, daarmee stellen ze zichzelf niet in het middelpunt van de wereld. Dit maakt het interessant om juist het aspect van transcendentie te bestuderen in het licht van dit onderzoek.

Deze drie zullen verder worden uitgewerkt. Deze zijn nu positief geformuleerd. De mate waarin deze ervaringsaspecten worden beleefd hangt af van de mate waarin zingeving door de persoon wordt beleefd. In dit licht moeten de volgende aspecten bestudeerd worden.

2.1.2.1 Samenhang

Samenhang wordt door Mooren genoemd als belangrijkste aspect van zingeving (Mooren, 1999, 29 en 32). Het is de voorwaarde die andere aspecten van zingeving, zoals

verbondenheid en transcendentie, mogelijkheid van bestaan geeft. Samenhang zorgt voor ordening van het complexe leven waar we samen deel van uitmaken. Zingeving is het waarderen van de wereld door middel van gevormde kaders waaruit mensen deze waarderings halen, in de vorm van betekenissen. Zonder deze betekenisgeving kan de wereld niet worden begrepen. Het begint als baby, waarin de wereld een grote onbekende is. Een persoon leert om relaties te leggen en ook om voorkeuren daarin vast te leggen. Zingeving zorgt voor ordening in ervaringen en daarmee voelt de persoon zich als zijnde een geheel. Zingeving is met andere woorden een basiskenmerk van mensen aangezien ze alles, wat er zich in hun wereld voordoet, willen waarderen en begrijpen door het onderlinge verband te herkennen.

Alma en Smaling benoemen samenhang als een manier om de werkelijkheid te begrijpen en hanteerbaar te maken (2010, 20) en zien zingeving als 'een persoonlijke verhouding waarin het eigen leven geplaatst wordt in een breder verband van samenhangende betekenissen (..) zodat ook gevoelens van gemotiveerd zijn en welbevinden worden ervaren (idem, 23).

Jorna spreekt over het verlangen naar zinsamenhang (2008, 51). Zingeving gaat volgens Jorna over het openstaan als persoon voor het overgeven aan niet maakbare aspecten in het leven die door mensen niet te controleren zijn. Kijkende naar samenhang en zingeving, kan de aanname ontstaan dat zingeving gaat om ordening te vinden in dit niet vanzelfsprekende, niet maakbare aspect van het leven. Dit lijkt een tegenstrijdig gegeven, als het gaat over het vinden en aanbrengen van ordening in iets dat zich niet laat ordenen. Ordening door samenhang aanbrengen is een subjectieve aangelegenheid aangezien zingeving gaat om oncontroleerbare elementen in een mensenleven. Ten eerste zijn een aantal zingevende aspecten, bijvoorbeeld oriëntatie wat werkelijk belangrijk is in iemands leven, wel degelijk cognitief te benaderen is en zich daarom laat ordenen. Ten tweede zijn er zaken die niet te sturen zijn maar wel belangrijk zijn, zoals de liefde van je partner. Wat ik hier probeer duidelijk te maken is dat de ordening en aanbrengen van samenhang in het innerlijk van de persoon gebeurt en hoewel deze ordening niet volkomen logisch is, kan wel samenhang gezocht en gevonden worden. Deze zinsamenhang begint bij: 'als je in de kern wordt geraakt, kom je in contact met iets dat je niet bezit, dat je niet kunt sturen, maar dat wel de kwaliteit heeft om je te kunnen verbinden met jezelf en gek genoeg ook met het leven en de ander (Jorna, 2008, 98).' Zinsamenhang betekent geraakt worden door in relatie staan tot met anderen en het andere. Een aantal aspecten van leven zelf zijn oncontroleerbare en niet maakbaar en de mens zelf probeert daar toch samenhang in aan te brengen zodat de wereld begrepen kan worden.

2.1.2.2 Verbondenheid

Verbondenheid gaat over de relatie die mensen met bepaalde zaken en/of personen ervaren. Verbondenheid is een essentieel kenmerk van de mens. Zonder een sociale omgeving die voorbeelden geeft hoe te handelen, ondersteuning geeft en genegenheid geeft, is een mens snel ongelukkig te noemen. Ook is de erkenning die andere mensen kunnen geven goed voor je eigenwaarde. Deze erkenning kan nog wel eens ontbreken in de omgeving van een politiemedewerker. Dit kan liggen aan onbegrip in de directe omgeving, in de zogenaamde gemeenschap waar de politiemedewerker leeft en woont. De erkenning kan ook gezocht worden in de samenleving en in de organisatie. In de samenleving is het zogenaamde gezag dat de politie heeft steeds meer aan het afbrokkelen (Van Baal en Tops, 2009). In de politieorganisatie zelf kan ook een gebrek aan erkenning zijn. Deze erkenning kan bijvoorbeeld gemeten worden aan het salaris dat een politiemedewerker verdient. Volgens Alma en Smaling kan verbondenheid verder gaan dan 'sociale verhoudingen en dialogische relaties' en 'begeeft zich tussen zelfbevestiging en overgave' (2010, 21). Deze verbondenheid gaat volgens Alma (2005, 28) voorbij aan controleerbaarheid en greep krijgen op de ander. Juist dit gebrek aan controle over de ander, staat een geraakt worden door de ander toe. Alma noemt daarnaast het geraakt worden als basis van onze ervaringen van zin of zinloosheid (idem, 26).

Bij Jorna (2008) wordt verbondenheid in verband gebracht met het in relatie zijn met de ander. Deze relatie is van belang voor de functie van een geestelijk verzorger. Het is voor een persoon de opdracht de ander erkenning te geven voor wie hij zelf is. Jorna noemt, zoals al eerder genoemd, de ontwikkeling van het individu om te leven naar wie hij is als een spirituele weg. Dit is een eenzame opgave voor een persoon. Juist het contact van een ander die aandacht en erkenning geeft voor de situatie kan het individu 'toekomen aan aanvaarding en overgave' (idem, 40). Met andere woorden de ander als betekenisvolle ander zien (Jorna, 2008, 41). Volledig open staan voor de ander betekent te kunnen overgeven aan het niet maakbare en niet controleerbare (idem).

In de literatuur wordt een sterke nadruk op verbondenheid en samenhang gelegd als wordt gesproken over zingeving. Het is belangrijk de onderlinge verwantschap tussen deze twee begrippen te zien, naast het onderlinge verschil. Verbondenheid gaat volgens Alma en Smaling over de gevoelsmatige component van het eerder besproken aspect samenhang (Alma en Smaling, 2010, 21). Samenhang is veel meer een cognitief aspect en gaat om de onderlinge verwevenheid van ervaringen die zorgen voor een bepaald zingevingskader. Verbondenheid draagt zorg voor de zogenaamde emotionele beleving van zingeving. Het gaat

om hetzelfde kenmerk van zingeving, hetzij in een andere uitingsvorm, namelijk zingeving betekent netwerken van verbinding.

2.1.2.3 Transcendentie

In relatie tot het voorafgaande begrip verbondenheid, waar het voorbeeld van zingeving wordt genoemd dat zingeving een sociale constructie is. Dit vanwege het feit dat het wordt gevormd mede dankzij anderen en de omgeving, het meer centraal stellen van anderen/het andere lijkt overeen te komen met het hier uit te werken kenmerk transcendentie. Het verschil is dat het bij transcendentie gaat om het gevoel onderdeel te zijn van een groter geheel en dat sommige zaken in het leven de verbeelding te boven gaan. Hierdoor kan gevoeld worden dat de mens onderdeel is van een groter geheel dan dat wat de persoon in kwestie kan bevatten. Dit betekent ook dat mensen bij bepaalde levenservaringen, zoals geboorte, dood en ziekte, het gevoel kunnen krijgen dat deze zaken het besef van het zelf overstijgen. Dit is het besef onderdeel uit te maken van een wereld die de mens niet compleet begrijpt.

Alma & Smaling noemen transcendentie ‘het overstijgen van de onmiddellijkheid van het hier en nu’ (Alma & Smaling 2010, 17). Dit betekent dat men de wereld, zichzelf en het leven overdenkt en hierdoor bewustwordt van de zingevende of zinloze elementen in zijn of haar leven. Transcendentie is een zeer belangrijk element van een levensbeschouwing die zich richt op samenhang en verbondenheid omdat transcendentie ook betekent dat men voorbij eigen kaders kan treden en zich kan verhouden met andere denkbeelden bij mensen en zijn eigen uitgangspunten niet als absoluut zien, maar als veranderlijk. Jorna spreekt nadrukkelijk over transcendentie als een aspect van zingeving dat zorgt voor contact met de diepte van het leven (2008, 37). Transcendentie heeft volgens Jorna ook te maken met spiritualiteit omdat het zorgt voor een bepaald overstijgen van het ideale beeld dat men van zichzelf heeft en focust op het werkelijke beeld van het innerlijk dat de persoon is. De focus bij transcendentie wordt verlegd van dat wat het ik wil zijn omdat de omgeving dit van hem verwacht en ik dit waar wil maken naar dat wat hij werkelijk is en waarnaar hij wil gaan leven. Het is spiritueel omdat het ik zichzelf kan overstijgen.

Aan de ene kant gaat transcendentie over het kennen van de ander en het zien van deze persoon als een volwaardig ander persoon. Daarnaast kan transcendentie gaan om het kennen van het andere, in de zin van iets dat boven het menselijke uitstijgt, zoals bijvoorbeeld het kennen van God of het bovennatuurlijke. Het gaat bij transcendentie om jezelf niet als middelpunt van het bestaan te zien maar anderen en wellicht het andere waarde toe te kennen zodat je gericht bent op de diepte van het bestaan waarin je niet een alleen een gerichtheid op

jezelf hebt dat zorgt voor een zelfzuchtige kijk op de wereld. Volgens Kunneman zorgt deze gerichtheid ook op het toelaten van anderen meningen die je eigen gedachten kunnen verruimen. Hij geeft aan dat:

‘Individen die in relatie met anderen in existentieel opzicht op eigen benen staan, zijn geen mooie harmonische, verheven individuen maar hebben met vallen en opstaan het vermogen ontwikkeld om de eigen agressie en angsten een plek te geven en om hun eigen innerlijke verdeeldheid en tegenstrijdigheden uit te houden in plaats van een illusoire eenheid en verheven harmonie na te jagen. Ze kunnen hun eigen alteriteit toelaten en er ook voor opkomen ‘ (93, 2006).

Met andere woorden, besef van transcendentie leidt ook tot het besef dat jezelf kan bestaan uit meerdere aspecten waarvan angsten en woede erkend zijn als onderdeel van het eigen innerlijk. De zogenaamde donkere kanten van de persoon worden erkend.

2.1.3 Baumeister en zingeving

Natuurlijk zijn de bovenstaande ervaringsaspecten niet uitputtend en kunnen nog een aantal aanvullingen worden gemaakt op de aspecten van de persoonlijk ervaring van zingeving. Daarom zal nu aandacht worden besteed aan de theorie van Baumeister (1991) omdat hij een aantal aspecten van zingeving noemt die een waardevolle aanvulling geven op de eerder genoemde aspecten van zingeving, respectievelijk samenhang, verbondenheid en transcendentie. Baumeister zegt het volgende over zingeving.

‘Meaning is shared mental representations of possible relationships among things, events and relationships’ (1991, 15).

Met andere woorden, volgens Baumeister kan samenhang als het grootste kenmerk van zingeving worden gezien. Samenhang zorgt voor ordening. Daarnaast zorgt samenhang ook voor het leggen van betekenisvolle verbanden. Baumeister noemt twee functies van zingeving die deze visie extra ondersteunen. De eerste functie betekent het onderscheiden van patronen in de omgeving waardoor de onderlinge samenhang gezocht wordt. De tweede functie van zingeving is het controleren van jezelf, inclusief het reguleren van de interne toestand (idem, 17). Dit betekent dat zowel over zichzelf als over de omgeving controle kan worden uitgeoefend door zingeving. Dit betekent dat zonder deze ordening van betekenisvolle verbanden het leven als zinloos wordt ervaren. Baumeister noemt vier behoeften aan zin: doelgerichtheid, eigenwaarde, normen & waarden en hanteerbaarheid.

Als eerste spreekt hij over doelgerichtheid, die hij in verband brengt met het perspectief dat

men heeft over zijn leven en welke idealen men wil waarmaken (idem, 32 ev.). Ten tweede spreek Baumeister over waarden, die kunnen dienen als rechtvaardiging voor het handelen (idem, 36). Als derde noemt hij hanteerbaarheid wat simpel betekent dat men het gevoel heeft daadkrachtig te zijn om bepaalde handelen uit te voeren en controle kan uitoefenen over het handelen²(idem, 41). Als laatste de behoefte naar eigenwaarde, waardoor mensen zichzelf waarderen in het licht van wie ze zijn en hoe hun handelen positief bijdraagt in de wereld (idem, 44). De derde behoefte zal in het licht van de emotie machteloosheid verder worden uitgewerkt in het tweede deel van dit hoofdstuk. Het is belangrijk om te beseffen dat deze behoeften in verband staan met elkaar en zijn niet los van elkaar te zien. De behoefte aan eigenwaarde staat in verband met de perspectieven en doelen (behoefte aan doelgerichtheid) die men nastreeft en tegelijk uit kan voeren (behoefte aan hanteerbaarheid), tegelijkertijd zal datgene wat men nastreeft afhankelijk zijn van dat wat men zelf belangrijk vindt of van belang acht vanwege sociale verwachtingen (behoefte waarden en normen).

2.1.4 Emoties en zingeving

Bij bespreking van ervaringsaspecten wordt de rol van emoties niet duidelijk besproken. Ze spelen zeker een grote rol bij het definiëren van de ervaring van zingeving. Een emotie is een reactie op een bepaalde gebeurtenis en het hangt van de persoon zelf af hoe deze reactie wordt ingekleurd. Dit is volkomen afhankelijk van de waardering die het individu maakt. Pas bij een waardering van een gebeurtenis krijgt de reactie kleur. Emoties zijn het beginpunt, aan de hand van de gevoelens die iemand ervaart bij een bepaalde gebeurtenis kan een verdere doordenking plaats vinden wat en hoe de bepaalde situatie echt met iemand doet. Dan kan ook uitgedacht worden wat de situatie met iemand doet. Emoties vertellen een verhaal over de manier waarop mensen een ervaring beleven.

Lazarus & Lazarus (1994) beschrijven emotie als het product van persoonlijke betekenisgeving (idem, 4). De betekenis die we geven aan een gebeurtenis is bepalend voor de emotie die we zullen voelen. De waardering die wordt gegeven aan een emotie wordt *appraisal* genoemd (idem, 143). Een emotie kan gezien worden als een product van persoonlijke zingeving omdat de zogenaamde *appraisal* afhangt van de manier waarop we het leven betekenis geven, interpreteren en richting geven. Deze betekenisgeving zorgt voor het voelen van een emotie, de waardering maakt de emotie. Het begrijpen van de wereld zorgt voor rust en harmonie en het voelen van blijdschap en vertrouwen, terwijl onbegrip over het leven zorgt voor heftige gevoelens zoals bijvoorbeeld angst en boosheid. Deze gevoelens zijn

---

² Zie ook pagina 14

niet bevorderlijk voor de mentale gezondheid van mensen. Mooren volgt hier de definitie van Baumeister als hij schrijft: ‘ Als deze emoties ontregelt raken is dit niet bevorderlijk voor het ervaren van samenhang en daarmee dus zingeving’ (Mooren, 1999, 31). In deze scriptie wordt geen duidelijk onderscheidt gemaakt tussen gevoelens en emoties.

2.1.5 Zingeving en politiewerk

Getracht is literatuur te vinden die aansluit op het begrip zingeving in relatie tot het politiewerk, helaas is een expliciete verwoording maar tweemaal gevonden in Van Iersel(1998) en De Wit (1998, 1999)³. Ook is gezocht naar literatuur in de aanverwante wetenschap psychologie om te zien of wel gesproken wordt over psychische problemen onder politiemedewerkers die gerelateerd kunnen worden aan zingevingproblematiek. Dit is gevonden in het boek *Stress en trauma bij de politie* van crisis-psycholoog De Soir. De Soir is gespecialiseerd in trauma en stress problematiek in het werkveld van de brandweer, defensie en politie. Naast deze wetenschappelijke literatuur is ook gezocht naar actuele onderzoeksdocumenten omtrent zingeving en politiewerk. In deze paragraaf zullen ook de tussenrapportage *politiewerk en het verzorgen van geestelijk welbevinden*, uitgevoerd door bureau Kadans, en *de werkgeversvisie 2008* van Landelijk Programma HRM Politie Nederland worden besproken.

De Soir (2007) stelt dat verschillende stressoren gegeven kunnen worden die voortkomen uit het politiewerk. Hij noemt vier brede categorieën, als eerste worden de eigenschappen en gebruiken binnen de organisatie genoemd, als tweede het werk op zich, als derde het gerechtelijke systeem en als laatste de openbare sector (idem, 53). Deze stressoren zijn verhelderend voor een beter begrip op de situaties die stressverhogend kunnen zijn en daarmee risico's zijn voor het mentale welzijn van politiemedewerkers.

De Soir noemt ook verschillende stadia van stress die zich tijdens de carrière kunnen ontwikkelen. De Soir geeft aan dat de meningen verschillen over het aantal en de benaming en komt tot de conclusie dat deze kan variëren van persoon tot persoon (2007, 45). Het risico van onverschilligheid is hier het noemen waard. Waar jonge agenten het risico lopen om nieuwe situaties als ingrijpend te ervaren, zijn agenten met een langere carrière onverschillig voor situaties die ze al vaak hebben uitgevoerd. Wat in het oog springt is dat dit een manier is ‘om de stress van de eerste jaren en de gebruikte mechanismen het hoofd te bieden, die oorzaken veroorzaken die schadelijk zijn voor het emotionele en fysieke welzijn van de

---

³ De Wit heeft in haar artikel *waar doe ik het allemaal voor* (1998) een inleiding gegeven op het onderzoeksrapport *onder je pet praten* (1999). Dit is de reden om het als één bron te classificeren.

politiebeampte' (idem). Ook noemt hij als oorzaak voor de onverschilligheid de verwachtingen die als beginnend agent zijn gewekt op de politieacademie en de idealen waar een agent voor naar de opleiding gaan, die in schril contrast met de realiteit kunnen staan (idem). Als een vertaalslag wordt gemaakt naar de eerder genoemde affectieve beleving van zingeving, is deze onverschilligheid een copingstrategie om met de onzekerheid die het werk, en dus de realiteit met zich meebrengt om te gaan.

De Soir noemt ook het sociale isolement waar een agent in kan geraken door onregelmatige diensturen. Het sociale leven zou een goede manier zijn om bij te praten en ontladen, situaties 'van zijn werk te delen waarin hij terecht is gekomen en waar het moeilijk weggeraken is' (De Soir, 2007, 50). Daarnaast noemt hij verder in zijn onderzoek ook het onbegrip over het werk dat bij familie en vrienden soms moeilijk over te brengen is en daardoor moeilijk te delen is. Dit maakt de kans op het sociale isolement nog groter. Volgens De Soir wordt dit sociale isolement nog versterkt omdat veel agenten omgaan met hun familie en met hun collega's (idem,56). Sociaal isolement is te linken aan de *ultimate concern* eenzaamheid, die Yalom introduceert als existentieel conflict (1980, 9).

De Wit (1999) noemt in het onderzoek *onder je pet praten, een onderzoek naar de wenselijkheid van geestelijk verzorging bij politie Nederland* een aantal situaties die een politiefunctionaris meemaakt. Zij onderzoekt naast de wenselijkheid van de geestelijke verzorging ook de mate van zingeving die een politiemedewerker kan ervaren tijdens uitoefening van het werk en hoe dit ook de persoonlijkheid beïnvloedt. Ze noemt situaties die de politiefunctionaris geestelijk kunnen beïnvloeden voorbeelden van 'traumatische ervaringen, zoals een dodelijk ongeval, het hanteren van negatieve gevoelens (bijvoorbeeld ten opzichte van verdachten), het rechtvaardigheidsgevoel dat wordt aangetast (waarom moest iemand dit overkomen?) en teleurstellingen volgen elkaar in niet aflatend tempo op' (idem,12). Ze geeft aan dat deze ervaringen levensvragen kunnen oproepen. Ze geeft de volgende definitie van dit begrip. 'Levensvragen zijn vragen die te maken hebben met iemands visie op de mens, op de wereld waarin hij leeft, en op het verschil tussen goed en kwaad. Het zijn niet zelden contingentie vragen: vragen waarop geen eenduidig antwoord te geven valt' (idem). De Wit (1998) noemt in haar artikel *Waar doe ik het allemaal voor?* de vier behoeften aan zin die Baumeister⁴ ook gebruikt bij de duiding van zingeving in een mensenleven. Ze gebruikt deze vier behoeften om een aantal casus van politiemedewerkers om het begrip zingeving te verduidelijken (idem, 26). Uiteindelijk ziet ze in de twee

---

⁴ Zie pagina 24 over Baumeister en de behoeften van zin.

aangedragen casus van politiemedewerkers de verbanden tussen de behoeften van zin. Ook geeft ze aan dat de samenhang ook een spanning of conflict tussen deze verschillende behoeften in kan houden, als bijvoorbeeld je persoonlijke waarden een levensdoel in de weg staan (idem, 31).

In de tussenrapportage *onderzoek politiewerk en het verzorgen van geestelijk welbevinden* wordt het geestelijke in één adem genoemd met ‘mentale gezondheid, geestelijk welbevinden, zingeving, zinvinden, betekenisgeving, moraliteit, religie en welzijn’ (SOAP, 2009, 6).

Ook wordt aangegeven dat in beleidsdocumenten van politie Nederland veel wordt gesproken over zingeving en aanverwante begrippen. Daarom zal dieper de werkgeversvisie 2008 van politie Nederland worden bestudeerd op de genoemde kenmerken van zingeving.

De werkgeversvisie geeft een goed de visie van de politie als werkgever weer over de mens achter de politiemedewerker, de politieorganisatie zelf en de samenleving waarin gehandeld wordt. De begrippen samenhang, zelfkennis, reflectie, verbinding, diversiteit, kracht en integriteit worden in verband gebracht met zingeving. Dit zijn veel verschillende begrippen en ze staan in een onderling verband met elkaar. Wat vooral opvalt de manier waarop deze begrippen geïnterpreteerd worden. Zingeving zorgt door zelfkennis voor een kritische houding waar jijzelf en anderen in je omgeving baat bij kunnen hebben (idem, 13 en 51). Dit betekent ook dat zingeving zorgt voor verbinding. Daarnaast zorgt dit besef ook voor verantwoordelijkheid. Als politiemedewerker kan niet zomaar blindelings bepaalde handelingen worden uitgevoerd, de mens achter de politiefunctionaris weegt waarden af zodat hij ook achter deze handelingen kan staan. De werkgeversvisie gaat uit van medewerkers die in balans zijn en daardoor in hun kracht staan. Wat opvalt is dat kracht verliezen volgens de werkgeversvisie betekent dat de gerichtheid om het heft in handen te nemen afneemt. Deze gerichtheid is nodig om vitaal te blijven (idem, 86). Het heft in handen nemen is een belangrijke waarde in de werkgeversvisie.

In de richtlijn psychosociale ondersteuning geüniformeerden komt duidelijk naar voren dat emoties inderdaad een belangrijke rol spelen bij een ingrijpende gebeurtenis maar dat het niet verstandig is om bij de eerste nazorg op deze gevoelens te richten als de persoon hier niet zelf mee komt. Teveel richten op heftige emoties staat een goede verwerking van de situatie in de weg en kan het risico op een posttraumatische stress syndroom versterken.

In *sterke schouders in het publieke domein* wordt beargumenteerd hoe emoties het empathisch vermogen van een hulpverlener kunnen versterken en tegelijkertijd de effectiviteit van de uit te voeren taken verminderen (Stichting Impact, 2009, 13). Emoties worden als zeer belangrijk

beschouwd om het werk goed te kunnen uitoefenen. Het gaat bij hulpverlenende beroepen om werkzaamheden uit te kunnen voeren zonder daarin jezelf te overvragen.

2.2 Machteloosheid

Zoals in het eerste deel van dit hoofdstuk is laten zien, is zingeving belangrijk bij het ervaren van emoties. Emoties zijn daardoor ook een goede graadmeter voor existentiële problemen. Zingeving gaat om het zoeken en vinden van samenhang tussen ervaringen. Een ingrijpende ervaring heeft een grote weerslag op het geestelijk leven. Emoties zijn gevoelens en deze zijn bepalend voor het ervaren van samenhang, verbondenheid en transcendentie. Zoals gebleken zijn deze ervaringen bepalend voor de mate waarin zingeving wordt beleefd. Hier zal specifiek op het gevoel van machteloosheid worden ingegaan. Dit gevoel heeft sterk te maken met het missen van controle en beheersbaarheid. Juist als politiemedewerker wordt je in staat geacht om altijd krachtig op te treden en te kunnen handelen in heftige situaties. Geacht wordt dat deze hulpverleners een situatie weer op orde krijgen en dat de veiligheid van burgers daarmee gegarandeerd is. Het leidt geen twijfel dat binnen het politiewerk zich gebeurtenissen voordoen waarin de confrontatie wordt aangegaan met het besef dat men zich in een situatie bevindt waarin het bezit van controle ver te zoeken is. ‘Het is in dit licht niet echt verwonderlijk dat ‘onmacht’ een terugkerend thema vormt in de verhalen’ van politiemedewerkers (Stichting impact, 2009, 10).

Een richtinggevende definitie van machteloosheid is tweemaal gevonden in de wetenschappelijke literatuur. Allereerst is de volgende definitie gegeven in *verpleegkundige diagnostiek in de psychiatrie* (1998).

‘De subjectieve ervaring van de betrokkene dat alles wat hij onderneemt niet of nauwelijks resultaat oplevert, en het gevoel geen enkele invloed uit te oefenen op de huidige situatie of op een onmiddellijke gebeurtenis’ (Townsend, 1998, 145).

Deze definitie is gericht op cliënten in een psychiatrische inrichting. Dit citaat is een eerste stap in verdere bestudering van het begrip. In onderstaand citaat worden drie betekenissen genoemd die ook meer indruk geven wanneer machteloosheid zich voor kan doen.

‘Machteloosheid staat voor: geen greep op de situatie (meer) hebben, een gebrek aan handelingsperspectief hebben, of het feitelijk geen middelen tot beheersing voorhanden hebben. Machteloosheid kan zich manifesteren bij een individu, maar ook bij een groep mensen wanneer het gaat om een door hen allen ervaren ‘ziekmakende’ situatie.’ (Fienieg, 1998, 40)

Fienieg werkt deze notie van machteloosheid uit na een studie omtrent de positie van zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen (zmv-vrouwen). Resumerend, Fienieg spreekt over verlies aan greep op een situatie en handelingsperspectief en ook: geen mogelijkheid meer hebben om uit een situatie te komen. Deze drie thema's zullen in dit deel van het hoofdstuk verder uitgewerkt worden.

2.2.1 Greep op het bestaan

Zoals in het eerste deel van het hoofdstuk is gebleken, zullen mensen existentiële emoties in eerste instantie hanteerbaar willen maken en op willen lossen. Dit heeft ook te maken met het proberen grip te krijgen op het bestaan.

Zowel Baumeister (1991, 41) als Bandura (1994, 1; 1997) spreken over greep op het leven als ze het begrip *efficacy* vanuit hun eigen invalshoek gebruiken. Ze komen grotendeels in standpunten overeen. Het verlies van *efficacy* wordt door Bandura en Baumeister gezien als het verlies van subjectieve controle over het leven. Deze subjectieve controle is nodig om zich daadkrachtig te voelen over het eigen handelen. Bandura noemt, naast proxy controle⁵, twee soorten van subjectieve controle die het gevoel van de greep op het bestaan in stand houdt.

Zijn gedachten over deze primaire en secundaire controle verschilt met Baumeister.

Traditioneel wordt primaire controle gezien als het eerste middel om de omgeving waarin je leeft aan te passen, secundaire controle is gericht op het aanpassen van het handelen op de omgeving. Bandura verschilt met denkers over dit begrip omdat hij niet uit gaat van of het een of het ander. Hij ziet dat deze twee vormen van controle in elkaar overlopen. Hij zegt daarover het volgende.

‘In seeking to alter their environment people adapt to the aspects they like while at the same time trying to change the aspects they find undesirable’ (Bandura, 1997, 29).

Baumeister noemt deze twee typen controle ook, maar gaat uit van een scheiding tussen de twee. Baumeister spreekt over ‘*illusions of control*’, als hij spreekt over subjectieve controle, die in zijn ogen belangrijker zijn dan de daadwerkelijke feitelijke controle (Baumeister, 1991, 41 ev). Primaire en secundaire controle worden door hem geformuleerd op een traditionele manier, waarbij interpretatieve controle een belangrijke vorm van secundaire controle te noemen is.

---

⁵ Het voelen van controle doordat anderen voor je handelen, je geeft de invloed om te handelen uit handen en weet dat een ander voor je zal handelen om de invloed op gebeurtenissen uit te oefenen.

‘ Interpretatieve control refers to the fact that merely understanding something provides a sense of control even if there’s nothing you can do about it. By forcing yourself to arrive at an interpretation of some event, you achieve an understanding of it, which makes it easier to accept. In this way the self is adapted to the external world’ (idem, 42).

Zingeving zorgt voor het herkennen van patronen in de omgeving. De mens kan ofwel zorgen dat de omgeving wordt aangepast aan de behoeften van de persoon zelf, of de mens kan zichzelf veranderen zodat op een harmonieuze manier omgegaan kan worden met de omgeving. Controle zorgt voor het hanteerbaar maken van het leven. Zonder deze hanteerbaarheid worden mensen kwetsbaar omdat ze niet weten wat ze kunnen verwachten en hoe ze daarmee om kunnen gaan. Natuurlijk komen in een leven momenten voor waarop men niet is voorbereid en geen aanspraak kan maken op de veronderstelde hanteerbaarheid. Deze situaties geven verwarring en twijfel. Het ligt in de aard van de mens om dan om zoek te gaan naar manieren om toch controle te kunnen uitoefenen en het kwetsbare gevoel te verminderen. Het verlies van *efficacy* zorgt volgens Bandura en Baumeister voor het verslechteren van emotie-regulatie (Bandura, 1994, 1; 1997, 36; Baumeister, 1991, 18). Volgens Mooren zorgt de behoefte van hanteerbaarheid, zoals hij *efficacy* noemt, voor het reguleren van onze emoties en het richting geven van ons handelen (1998, 31). Machteloosheid wordt in verband gebracht met het verlies van greep op het bestaan. De Wit noemt expliciet dat het verlies aan subjectieve controle frustraties en machteloosheid als gevolg heeft (1998, 31). Zij is niet de enige die daar uitspraken over doet. Zo noemt Mooren (1999) een aantal emoties die bij het verlies van greep op het bestaan naar boven kunnen komen. Deze zijn machteloosheid, verwarring en verbijstering. Daarnaast geeft Mooren ook aan dat machteloosheid in verband staat met emoties zoals woede en frustratie (idem, 123). Dit betekent dat in de literatuur een verband gelegd kan worden tussen verlies van de greep op het bestaan en gevoelens van machteloosheid. Daarnaast is ook een relatie tussen greep op het bestaan en zingeving genoemd. De behoefte aan subjectieve controle zorgt namelijk voor het kunnen reguleren van de omgeving en van zichzelf. Deze regulatie is een vorm van zingeving omdat gezocht wordt het hanteerbaar en daarmee begrijpbaar maken van het leven.

2.2.2 Verlies van handelingsperspectief

Het niet kunnen handelen of beperkt handelen kunnen uitvoeren is in verband te brengen met gevoelens van machteloosheid. Wanneer iemand niet weet wat hij moet doen, verliest hij wederom de controle op het bestaan. De mens wordt kwetsbaar omdat de mogelijkheden worden beperkt. Mensen die ernstig ziek zijn, kunnen worden beperkt in het handelen omdat

hun lichaam hen in de steek laat. Politiefunctionarissen voeren taken uit waarvan niemand betwist dat ze moeten worden uitgevoerd, maar het is de geüniformeerde die ze daadwerkelijk uitvoert (Stichting Impact, 2009, 10). Het is belangrijk dat politiemedewerkers daadkrachtig en effectief optreden. Er wordt verwacht van politiemedewerkers dat ze binnen een seconde reageren op situaties en paraat staan voor de samenleving. Bij politiemedewerkers kan gedacht worden aan het verlies van handelingsperspectief in situaties waarbij geen mogelijkheden meer zijn om op te treden doordat de omstandigheden dat niet toelaten.

Kijkende naar de positieve tegenhanger van machteloosheid, wordt *macht* door Jacobs in verband gebracht met vermogens waarover mensen beschikken en die ze in kunnen zetten. Het is de macht die verbonden is met competenties, kwaliteiten en vaardigheden (2001, 85). Dit betekent dat macht gezien wordt als een innerlijke kracht. Jacobs noemt in één adem ‘macht of kracht’ (Idem, 85). Ook Viorst noemt deze vergelijking met macht (1998, 65). ‘Als gevoelens van ontoereikendheid blijven bestaan, kan het gebeuren dat we niet in staat zijn om iets te ontwikkelen zoals intrinsieke kracht, een diep gevoel van je vermogen om op de wereld te zijn als iemand van waarde. Dit geldt zowel voor jezelf als voor anderen’ (idem, 65). Viorst heeft het over de ontwikkeling van een kind en hoe de opvoeding gevoelens van innerlijk kracht kunnen beïnvloeden. Machteloosheid is te relateren aan gevoelens van onvermogen omdat het gemis aan innerlijke kracht negatief uitwerkt op persoonlijke vermogens die zich onder andere uiten in vaardigheden.

2.2.3 Onoplosbare situatie

Naast het verlies van greep op het bestaan en handelingsperspectief, is het derde kenmerk van machteloosheid het gevoel in een situatie te zitten waarin niet meer uit te komen is. Tophoff (1974) noemt dit een impasse (idem, 240). Deze onoplosbare situatie zou een terminale ziekte kunnen zijn of langdurige opsluiting zonder perspectief. Bij de politie zou dit een situatie kunnen zijn waarbij een politiemedewerker in een zeer onveilige en risicovolle situatie terecht komt die levensbedreigend is en waar hulp van andere collega's nodig is. De politiemedewerker is opgeleid om te controleren of de veiligheid van de samenleving gewaarborgd is. Daarbij is het heersende beeld dat controle daadwerkelijk mogelijk is. Hoewel de politiemedewerker dag in dag uit geconfronteerd wordt met de hardheid van het bestaan dat zich juist niet laat leiden. De politie moet altijd optreden tegenover personen die de wereld schade berokkenen en deze mensen laten zich niet graag controleren. Met andere woorden, de taak van de politie is in strijd met het gedrag wat mensen laten zien. Het is de

taak van de politie om hiertegen op te treden. De illusie dat de politie altijd de controle heeft over problemen die optreden in de samenleving, is natuurlijk snel te doorzien.

2.2.4 Omgang met machteloosheidsgevoelens: overgave of coping?

Wat doe je in één van deze drie beschreven situaties? In de literatuur zijn een aantal manieren gevonden hoe om te gaan in deze crisissituaties. Dit betekent dat verder gekeken is naar manieren van copingstrategieën die mensen hanteren in situaties die het geestelijk leven van de mens op de proef stellen. Mooren noemt twee soorten van *coping*, ofwel het focussen op het veranderen van de situatie of externe hulpbronnen creëren ofwel het focussen van de emoties die een crisissituatie te weeg brengen. De een reageert met terugtrekgedrag, verdooving en apathie, waardoor de stimulatie van het organisme vermindert tot een niveau dat hij of zij op dat moment kan hebben. Een ander vertoont sterke uitingen van verdriet en onmachtgevoelens, waardoor emoties zich kunnen ontladen en sociale steun in de vorm van troost wordt gegenereerd (Mooren, 2006, 896). Het negeren van machteloosheidsgevoelens is ook een manier van *coping*. Zoals Lazarus & Lazarus aangeven, willen mensen liever boos zijn dan vernederd, hulpeloos of depressief (1994, 19). Daarnaast is hoop hebben op een verbetering van de situatie ook een vorm van omgaan met machteloosheid. Ze noemen hoop een emotie die het omgaan met de situatie mogelijk maakt (1994, 72).

Viorst en Tophoff noemen een hele andere invalshoek over de manier hoe om te gaan in situaties waar mensen zich machteloos voelen. Ze spreken over overgave (Viorst, 1998, 223 ev; Tophoff, 1974). Ook Jorna (2008, 41) spreekt over deze term. Hij haalt Hoogeveen (1991, 85) aan als zij aangeeft dat overgave belangrijk is voor de professionele vorming van geestelijk verzorgers. Jorna geeft woorden aan overgave: 'de overgave aan het leven van dit moment waardoor je je verbindt met deze ander(cliënt) en tot echte antwoorden kunt komen'. Ik zelf zie overgave ook in de licht en ik zou de volgende woorden aan overgave geven, zonder deze nu meteen te verbinden aan geestelijke verzorging. Overgave is de verbinding met de realiteit van het leven en tegelijkertijd openstaan voor het vinden van antwoorden over het leven hoe zich dat nu aandient.

De enige weg uit de impasse is het blijven stilstaan bij de impasse (Tophoff, 1974, 243). In een situatie waarin hij geen kant op kan, 'vraagt van de persoon dat hij een staat van uitzichtloosheid uithoudt: wel hopen, maar niet verwachtend dat zich een transformatie voltrekt, bijvoorbeeld in de vorm van een overgave of intrinsieke impuls voor verandering' (idem, 46). Overgave is een compleet andere manier hoe om te gaan met gevoelens van machteloosheid, dan het hanteren van een copingsmechanisme. Hanteerbaarheid gaat uit van

het kunnen controleren en daarmee oplossen van een problematische situatie. Zoals gezegd is een verband tussen hanteerbaarheid en zingeving te leggen aanzien mensen proberen door middel van controle hun omgeving te begrijpen en te kunnen leven in een wereld die vol zit van tegenstrijdigheden. Het is een zeer cognitieve manier om zingeving te ervaren. Gezegd kan worden dat het per persoon verschilt hoe het beste kan worden omgegaan met gevoelens van machteloosheid. Overgave betekent het toelaten van de ingrijpende ervaring kunnen uithouden en ervaren wat dit met je heeft gedaan. Dit betekent dat je wordt geconfronteerd met het machteloze gevoel en dat je onderzoekt waar dit gevoel zijn oorsprong vindt. Komt dit doordat je bang bent om de greep op de situatie te verliezen of omdat je echt de greep bent verloren en dat je je bedreigd voelde? Komt het door de confrontatie met het verlies van handelingsperspectief en wat waren de oorzaken en gevoelens bij dit verlies. Of komt het door de ervaring te zitten in een onoplosbare situatie, is deze ervaring feitelijk of subjectief? Het is verder het onderzoeken waard hoe deze gevoelens van machteloosheid kunnen worden begeleid. Overgave is niet altijd de beste oplossing, aangezien een periode van negeren van machteloosheidsgevoelens bij kan dragen aan de vermindering van bijvoorbeeld stress. Townsend (1998) ziet in de begeleiding van machteloosheidsgevoelens een rol weggelegd voor 'het onder woorden brengen van gevoelens van onvermogen' en 'het uiten van werkelijke gevoelens over aspecten van zijn leven waarop hij geen invloed meer heeft' (idem, 145 ev). Deze visie richt zich op psychiatrisch patiënten die veelal de grip op het leven zijn kwijtgeraakt omdat ze (deels) hun autonomie uit handen hebben gegeven en veel begeleiding van hulpverleners krijgen. Het doel is om deze mensen juist weer verantwoordelijk te laten voelen over het eigen leven. Townsend focust zich op de gevoelens die niet geuit worden en ziet hierin mogelijkheden van terugwinnen van grip op het leven. Ook al zijn politieagenten met machteloosheidsgevoelens vaak geen psychiatrisch patiënten, het idee blijft staan dat machteloosheidsgevoelens voor politiemedewerkers ook met verlies van autonomie en verantwoordelijkheid te maken kan hebben.

2.2.5 Relatie machteloosheid en politiewerk

In de wetenschappelijke literatuur is geen verband genoemd over machteloosheid en het politiewerk. Het verband tussen machteloosheid en politiewerk wordt wel genoemd in de bundel *sterke schouders in het publieke domein* (2009), deze is uitgegeven voordat de *Richtlijn psychosociale zorg geüniformeerden* (2010) is gepresenteerd. De bundel en de richtlijn zijn door Stichting Impact samengesteld. In de richtlijn *psychosociale ondersteuning geüniformeerden* van Stichting Impact wordt de zorg na een ingrijpende gebeurtenis aan

onder andere ambulance personeel, brandweer, defensie en politie besproken. De bundel geeft de achtergrond van mogelijke verhalen weer van geüniformeerden. Zowel in de richtlijn als in de bundel wordt *onmacht* genoemd(2010, 73; 2009, 10). In de richtlijn wordt onmacht genoemd als ervaring waarbij leden van bedrijfopvangteams in gezet kunnen worden. Deze collegiale ondersteuning kenmerkt zich door getrainde collega's die zelf een ingrijpende gebeurtenis hebben meegemaakt en een luisterend oor kunnen bieden. Als na maximaal drie gesprekken blijkt dat extra zorg nodig is, wordt doorverwezen naar professionele hulpverlening, zoals bijvoorbeeld geestelijke verzorging of maatschappelijk werk. In het tweede hoofdstuk zal verder op deze richtlijn worden ingegaan. Voor nu is het van belang om te onderstrepen dat onmacht oftewel machteloosheid door Stichting Impact als een indicatie wordt gezien voor verdere nazorg, of dat nu collegiale of professionele ondersteuning is. Ook moet het risico op posttraumatische stress klachten worden genoemd bij heftige machteloosheidsgevoelens. Extreme machteloosheid en schuldgevoelens zijn kenmerken van een het hebben meegemaakt van een zogenaamde schokervaring die in potentie een trauma kan worden (de Soir, 2009, 91 en 104 en 245). Deze diagnose kan alleen door een psychiater gegeven worden en bij mogelijke klachten moet een hulpverlener, zoals geestelijk verzorger, verder doorverwijzen. Machteloosheid kan te maken hebben met een mogelijk trauma, dit moet goed in de gaten worden gehouden. Het is een potentieel risico en dat maakt het zo belangrijk om deze ervaring bespreekbaar te maken zodat de ervaring doorgewerkt kan worden waardoor erger kan worden voorkomen (idem, 245).

Uitgaande van de definitie over machteloosheid kan een belangrijke overeenkomst getrokken worden met het de uitoefening van het politiewerk. Politie medewerkers zijn aangesteld om de openbare orde en veiligheid te waarborgen en het tegengaan van criminaliteit (van Iersel, 1998, 10). Dit is een algemene definitie van het doel van het werk dat politiefunctionarissen uitoefenen.

Kijkende naar de drie uitingsvormen van machteloosheid zouden deze kunnen worden verbonden aan het doel van het politiewerk. De politie heeft als doel om de openbare orde te beschermen. Hierdoor kunnen ze controle uitoefenen in het publieke domein, door bijvoorbeeld mensen te beboeten vanwege overtredingen. Ook kunnen ze interveniëren in het privé domein als de veiligheid van een burger in het geding is. Het is hun functie om de orde te herstellen. Dit lukt natuurlijk niet altijd. De politie medewerkers kunnen hierdoor controle over de situatie en handelingsperspectief verliezen of terecht komen in onoplosbare situatie.

3. Geestelijke verzorging bij de politie

In het vorige hoofdstuk zijn de begrippen zingeving en machteloosheid bestudeerd. Ook is de relatie tussen deze twee begrippen verder verkend en is een definitie van deze relatie gegeven. In dit hoofdstuk zal het beroepsprofiel van een geestelijk verzorger beschreven worden. De omschrijving van een geestelijk verzorger zal in eerste instantie gericht zijn op algemene omschrijvingen, ongeacht het werkveld zodat toegewerkt kan worden naar een theoretische omschrijving van een geestelijk verzorger in het werkveld politie Nederland.

3.1 Geestelijke verzorging

Als eerste zal hier een algemene definitie van geestelijke verzorging worden gegeven zoals deze wordt gehanteerd in de actuele versie van de beroepstandaard geestelijke verzorging opgesteld door de beroepsvereniging voor geestelijk verzorgers binnen de zorg, de VGVZ. De functie van geestelijk verzorgers wordt als volgt beschreven:

‘ Geestelijke verzorging in en vanuit zorginstellingen is de professionele en ambtshalve begeleiding van en hulpverlening aan mensen bij hun zingeving en spiritualiteit, vanuit en op basis van geloofs- en levensovertuiging en de professionele advisering inzake ethische en/of levensbeschouwelijke aspecten in zorgverlening en beleidsvorming’ (VGVZ, 2010, 5).

Dit hoofdstuk zal worden opgedeeld aan de hand van de twee taken die de Beroepstandaard omschrijft voor de geestelijk verzorger. Als eerste zal dit zijn de individuele begeleiding bij zingevingsvragen en als tweede de advisering omtrent ethische dilemma’s.

Alvorens daar verder op in te gaan zal een aantal algemene kenmerken van geestelijke verzorging genoemd worden.

Geestelijke verzorging wordt in een aantal organisaties uitgeoefend. In het (semi)publieke domein, zoals bij justitie, defensie, zorginstellingen (zoals ziekenhuizen en verpleeg- en verzorgingstehuizen) en politie zijn geestelijk verzorgers werkzaam. In de eerste twee werkvelden is de geestelijk verzorger voor cliënten afroepbaar op levensbeschouwing en is voor de mensen beschikbaar die een specifieke behoefte hebben aan een vertegenwoordiger van zijn of haar levensbeschouwing. In zorginstellingen en bij politie Nederland werken geestelijk verzorger territoriaal. Dit betekent dat één geestelijk verzorger werkzaam is op en verantwoordelijk voor een afdeling of korps. Op deze manier komt de professionaliteit van de geestelijk verzorger voorop te staan, in plaats van de levensbeschouwelijk achtergrond die constant op de voorgrond treedt bij de begeleiding van cliënten. Of zoals Kunneman schrijft: ‘ In de persoon van geestelijk verzorgers zoeken en vinden (..) een breed georiënteerde

gesprekspartner die in staat is met hen mee te denken over fundamentele zingevingsvragen vanuit eigen ervaringen en persoonlijk verantwoorde inspiratiebronnen' (2006, 375). Het gaat erom dat de professional zich kan verhouden tot de aangegeven levenservaringen en de vragen die daaruit voortvloeien. Uiteindelijk zijn we allen mensen met een andere achtergrond, een andere familiegeschiedenis en het is verhaal is elke keer anders. Het verhaal kan wellicht geplaatst worden in een traditie van verhalen, maar het persoonlijke verhaal dient altijd als onbekend terrein te worden betreden om recht te doen aan de ervaring van de persoon. Daarnaast zijn er ook vrijgevestigde geestelijk verzorgers werkzaam in Nederland.

3.2 Individuele begeleiding

Geestelijke begeleiding richt zich op de individuele ervaring van de mens, die begeleiding nodig heeft met betrekking tot de eigen levensbeschouwing, en daaruit voortvloeiende levensbestaans- en existentiële vragen. Zoals in hoofdstuk 1 besproken heeft dit betrekking op zingeving.

De nadruk ligt bij het beschrijven van de professie geestelijke verzorging bij de auteurs Jorna (2008), Mooren (2008) en Ter Borg (2000) op de individuele begeleiding van individuen. Bij Jorna (2008) staat de ervaring bij de individuele begeleiding centraal waardoor bestaande zingevingskaders wegvallen en een nieuwe oriëntering op deze kaders moet worden gevonden (idem, 42). Jorna spreekt over de zogenaamde zinervaring en breukervaring (zie ook pagina 19). Belangrijk is dat deze zin- of breukervaring een belangrijke plek inneemt bij de begeleiding. Jorna ziet de geestelijk begeleider als 'vroedvrouw' (idem, 281 ev). De begeleiding bij een bevalling staat volgens Jorna metafoor voor geestelijke begeleiding bij ingrijpende ervaringen die voor de cliënt een opgave zijn om door heen te komen. Jorna ziet het doorwerken van breukervaringen als een spiritueel proces dat de persoon dichter bij zichzelf brengt. Jorna staat voor een spiritueel begrip over geestelijk begeleiding waarin een persoon op zoek gaat naar 'een levenshouding waarin niet alleen egostructuren als zelfgenoegzaamheid en drang tot zelfbehoud, maar ook de grenzen van gestolde kaders worden doorbroken' (idem, 42). Zoals eerder is beschreven bestaat een persoonlijke ervaring van zingeving uit een aantal ervaringsaspecten. De geestelijk verzorger begeleidt het hervinden van *samenhang* in ervaringen, waarbij allerlei emoties ervaren kunnen worden die de zingeving bemoeilijken. Daarnaast heeft de ervaring vaak een *transcenderend* element, omdat mensen de kwetsbaarheid van het bestaan ervaren en daarmee zich onderdeel voelen van een wereld die ze zelf niet helemaal kunnen bevatten en begrijpen. De geestelijk verzorger gaat uit dat het delen van deze moeilijke situaties, de ervaring van *verbondenheid*

versterkt. De geestelijk verzorger is een professional die zich richt op het delen van ervaringen die geen directe oplossing behoeven maar wel een bepaalde omgang mee gezocht moet worden.

Jorna (2008, 245) noemt in zijn boek *Echte woorden, de authenticiteit van geestelijke begeleiding* drie competenties die een geestelijk begeleider zou moeten bezitten. Deze competenties vullen het zojuist geschetste beeld aan. De individuele begeleiding van geestelijke verzorging wordt volgens Jorna (2008) gekenmerkt door de ontmoeting tussen geestelijk werker en cliënt. Deze relatie geeft de geestelijk begeleider de mogelijkheid te helpen 'in relatie' (261 en 276). Om deze ontmoeting mogelijk te maken wordt vanuit de geestelijk begeleider een persoonlijke doordenking (personale competentie) verwacht over zijn eigen houding ten aanzien van zingeving, levensbeschouwing en spiritualiteit. Daarnaast moet de werker het vermogen hebben ontwikkeld om de 'menselijke ervaring en innerlijke beroering te lezen op existentieel niveau, en daarover met de cliënt in contact zijn en in de tussenruimte het gebeuren zodanig uit te leggen dat de 'clou'- dat wil zeggen de zin, of wie iemand blijkt te zijn en waar het om draait- oplicht' (hermeneutische competentie) (idem, 264). Als laatste moet de geestelijk verzorger deze personale en hermeneutische competentie ook kunnen 'uitdrukken en communiceren' (communicatieve competentie) (idem, 274). Deze communicatieve competentie drukt zich ook uit in de vrijplaats, waar mensen zich kunnen uitdrukken zonder rekening hoeven te houden met 'maatschappelijke codes en normen' (idem, 261)

Mooren (1999) heeft een narratieve benadering op geestelijke begeleiding waar het levensverhaal van cliënten de centrale rol speelt. Gekeken wordt naar hoe de ingrijpende ervaring samenhangt met hoe het levensverhaal ervaren en gewaardeerd wordt (idem, 110). Juist de geestelijk verzorger kan zorgen voor het lezen van betekenisvolle verbanden op het moment dat de persoon dit zelf niet lukt (Mooren, 1999, 25). In het lezen van deze verbanden staan ook de behoeften die Baumeister noemt centraal. Deze vier behoeften zijn voor de geestelijk verzorger te vertalen in het verhaal dat de cliënt vertelt. Het oplichten van bepaalde thema's zorgt ook voor een sturing omdat het verhaal van de cliënt geïnterpreteerd wordt aan de hand van de vier behoeften. Deze thema's worden door de geestelijk verzorgers gehoord in het verhaal van de cliënt. Deze interpretatie wordt teruggegeven aan de cliënt en zo wordt het gesprek gestructureerd aan de hand van het levensverhaal en de daarin voorkomende levensbehoeften.

Ter Borg(2000) noemt professionele geestelijke verzorging het vermogen om verhalen van mensen te kunnen bespreken terwijl ze een dubbele hermeneutiek toepassen(2000, 62). Hij

geeft aan dat geestelijk verzorger het verhaal van de cliënt beluistert maar ook iets teruggeeft door middel van een interpretatie op de gemaakte analyse van het vertelde. ‘Men moet de interpretatie laten aansluiten op de levensoriëntatie waarvan de cliënt blijk geeft’ (Idem, 62). Dit begrip over geestelijke verzorging sluit uit bij de genoemde hermeneutische en communicatie competenties die Jorna (2008) verwoordt. Daarnaast noemt Ter Borg ook de deskundigheid van de geestelijk verzorger over zogenaamde ‘eindigheidsproblematiek’ (idem).

Gebleken uit bestudering van de literatuur, blijkt het een lastige opgave om duidelijk te verwoorden wat geestelijke verzorging betekent en hoe deze beroepsoort zich onderscheidt van andere aanverwante professies. Mooren (2008) maakt het duidelijkste onderscheid door geestelijke verzorging en psychotherapie te vergelijken en te zoeken naar verschillen en overeenkomsten tussen de twee. Hij merkt bij de twee beroepsoorten het verschil in primair en secundair referentiekader op (2008, 29 ev). Het primaire referentiekader betekent niet meer dan waar de professional zijn professionele identiteit aan ontleent. Dit secundaire referentiekader bepaalt de beroepsidentiteit maar is volgens Mooren een variabel gegeven (2008, 30). Daar waar de geestelijk verzorger als primair referentiekader ‘diens levensbeschouwing en de wetenschappelijk doordenking daarvan heeft, heeft de psychotherapeut dit als secundaire referentiekader. De psychotherapeut heeft als primair referentiekader ‘het geheel aan wetenschappelijke (in casu psychologische) en praktische (methodische) inzichten (idem). Bij geestelijk verzorger is dit primaire referentiekader juist het secundaire referentiekader. Het is belangrijk te realiseren dat de achtergrond van een geestelijk verzorger bepalend is voor het primaire referentiekader. Het is belangrijk om te bestuderen hoe de levensbeschouwing van de geestelijk verzorger doorwerkt in het professionele handelen. De volgende paragraaf zal meer aandacht besteden aan de positie van levensbeschouwing bij geestelijke begeleiding.

3.3 Geestelijke verzorging in een organisatie met publieke taak

Zoals beloofd is dit hoofdstuk opgedeeld aan de hand van de twee taken die de Beroepstandaard (2011) omschrijft als zij spreekt over geestelijk verzorging. Eén daarvan is de advisering inzake ethische en levensbeschouwelijke dilemma's. In deze paragraaf zullen twee visies op geestelijke verzorging worden besproken die ook een duidelijk standpunt innemen over de taken van een geestelijk verzorger inzake de levensbeschouwelijke en ethische vragen die ontstaan in een organisatie met een publieke taak. De vorige paragraaf is uitvoerig gesproken over de relatie tussen geestelijk verzorger en cliënt.

Hier zal gebruik worden gemaakt van de visie van Jacobs (2001) op humanistisch geestelijk werk als empowerment praktijk en de visie van Kunneman (2006) op het hedendaagse debat over levensbeschouwing in het publieke domein, om een relatie weer te geven tussen de geestelijk begeleider en de organisatie waarin hij werkt en de politiemedewerker leeft en/of werkt.

Jacobs onderscheidt in het humanistisch geestelijk raadswerk vier verschillende verhalen. Deze zijn het narratieve verhaal, spirituele verhaal, eenvoudige en het communicatieve verhaal (55 ev). Het meest in het oog springende is de visie op het mensbeeld in de laatste twee type verhalen, respectievelijk het eenvoudige en communicatieve verhaal. De mens is onderdeel van een organisatie, als werknemer, of een institutie, zoals bijvoorbeeld een zorginstelling, waarin ook ‘dehumaniserende tendensen’ plaatsvinden (idem, 59). In het communicatieve verhaal wordt de raadspersoon niet meer buiten de systeemwereld van de institutie geplaatst. Volgens Jacobs draagt de geestelijk verzorger in dit verhaal ook de zorg voor het humaniseren van de organisatie, of het concentreren op humaniserende processen in de organisatie en waar de menselijke kant in een organisatie vergeten dreigt te worden of is. Terwijl in het eenvoudige verhaal alleen de nadruk ligt op de erkenning van problemen die voort kunnen komen wanneer geleefd wordt in een instelling. Uiteindelijk voegt ze zelf een vijfde verhaal toe, dit is het feministische verhaal (idem, 73). Ook deze lijkt op het communicatieve verhaal maar gaat verder door de nadruk op empowerment van de cliënt te leggen. Jacobs noemt het geloven in de eigen kracht van cliënten een voorbeeld van de manier waarop dit feministische verhaal gestalte kan krijgen in het humanistisch geestelijk werk. Dit feministische verhaal is te lezen als een manier waarop de humanistisch geestelijk verzorger oog heeft voor de verschillen tussen mensen en deze in de begeleiding mee neemt. In haar promotieonderzoek richt ze zich op de vrouwenhulpverlening waarin veel vrouwen begeleiding krijgen die een andere etnische en culturele achtergrond hebben dan de Nederlandse. Deze vrouwen hebben een achterstandpositie en kunnen begeleiding nodig hebben bij gebrek aan autonomie. ‘Autonomie omvat in dit paradigma echter niet alleen ruimten of kansen tot zelfbeschikking, maar heeft ook betrekking op de vermogen om het leven naar eigen behoeften te kunnen inrichten’ (Jacobs, 2001, 86).

Dit feministische verhaal is voor politiemedewerkers die door machteloosheid hun innerlijke kracht zien verminderen, een belangrijk handvat. Het empoweren van deze medewerkers door te wijzen op eigen vaardigheden, competenties en mogelijkheden, kan het gevoel van machteloosheid positief beïnvloeden. Toevoegend op de humaniserende taak die een geestelijk verzorger mede door middel van zijn vrijplaatsfunctie kan uitoefenen, is het idee

van Kunneman op discussie over levensbeschouwing in organisatie in het (semi)publieke domein- zoals zorginstellingen, brandweer, politie en defensie. Hij ziet semipublieke instellingen, zoals in de inleiding verwoordt, als organisaties waar privé overtuigingen van burgers geconfronteerd worden met morele en existentiële vragen (Kunneman, 2006). Volgens Kunneman worden existentiële en morele vragen in deze organisaties benaderd vanuit een technische oplossingsgerichtheid die geen ruimte laat aan de complexiteit van zingeving en levensbeschouwing. Deze vragen worden vanuit één zingevingsstijl benaderd, die het beste bij de technische oplossingsgerichtheid van de overheid past. Kunneman noemt de nihilistische en hedonistische levensstijl die past bij deze gerichtheid (Kunneman, 2006, 370). Naast deze levensstijl zijn er nog drie andere te definiëren. Hij constateert dat levensbeschouwing nog steeds van grote waarde is in het publieke domein, maar dat door allerlei maatschappelijke ontwikkelingen religie aan waarde heeft ingeboet. De mensen zijn meer individualistisch geworden en zijn zich steeds persoonlijker gaan verhouden tot morele en existentiële vragen. Dit betekent niet dat de meeste mensen geen zingevingsstijl meer nastreven die uitgaat van samenhang, verbondenheid en transcendentie, waartoe de nihilistische levensstijl wel toe behoort. Naast deze genoemde levensstijl zijn ook een ‘kerkelijke, humanistische en spirituele’ levensstijl te noemen⁶ (idem, 369). Ook al zijn mensen meer individualistisch geworden en vaak niet meer gebonden aan een levensbeschouwelijke organisatie, ze streven nog wel een bepaalde mate van zingeving na waar in, volgens Kunneman, belangrijke transcendente waarden centraal staan, die de nihilistische levensstijl mist. Deze waarden gaan over ‘diepgang en inspiratie, om levenskunst en levenswijsheid en vooral ook om morele bewogenheid door het lot van anderen, ook en juist wanneer geen menswaardige technische oplossingen beschikbaar zijn voor de vragen waar zij mee kampen en het er vooral om gaat om hen niet in de steek te laten en te laten ervaren dat zij hoe dan ook betekenisvol blijven’ (idem, 371).

Om de gedachten van Kunneman verder door te trekken, als gesproken wordt over geestelijke verzorging gaat het snel over het nut daarvan, aangezien de organisatie geestelijke verzorging ziet als begeleiding over levensbeschouwelijke vragen. Levensbeschouwing kan snel gedefinieerd worden als het belijden van een geïnstitutionaliseerde religie. De geestelijk

---

⁶ Kunneman geeft in het artikel horizontale transcendentie en normatieve professionalisering: de casus geestelijke verzorging (2006, 171-208) bij de viertal zingevingsstijlen ook het percentage weer per zingevingsstijl. Kunneman ontleent deze cijfers aan het onderzoek van Kronjee en Lampert (2006) Leefstijlen in zingeving. 1. De gebonden religieuze levensstijl (28 %), humanistische-gematigd humanistische levensstijl (26 %), nihilistisch-hedonistische levensstijl (18%) en ongebonden spirituelen (ongeveer even zo grote groep als de humanistische levensstijl).

verzorger is volgens Zock (2007, 9) een zingevingsdeskundige en als een enge definitie wordt gehanteerd over dit begrip, zal ook de geestelijk verzorger voor weinig politiemedewerkers iets kunnen betekenen, aangezien steeds minder mensen in Nederland geregistreerd zijn bij een levensbeschouwelijke instantie. Gekeken moet worden naar een ruimere definitie van zingeving, zoals verwoordt in het eerste hoofdstuk.

Sommige situaties zijn niet alleen op te lossen aan de hand van technisch instrumentele kennis die geen ruimte laten voor de persoonlijke ervaring van zingeving die een politiemedewerker kan ervaren. Technisch instrumentele kennis is gericht op effectieve oplossingen. Ervaringen met betrekking tot existentiële dimensies van het leven zijn niet gebaat bij deze behandeling. Het zijn thema's waarop gereflecteerd moet worden en waar geen gepaste oplossingen voor zijn. Elke existentiële vraag verdient persoonlijke aandacht en is ook gevormd door de persoon zelf wiens levensverhaal uniek is. Dit vergt 'kennis over morele en existentiële inzichten' van een professional (idem, 387).

3.4 Politie en geestelijke verzorging

In de wetenschappelijke literatuur is weinig te vinden over geestelijke verzorging bij politie Nederland. Eén belangrijk onderzoek naar de wenselijkheid daarvan is uitgevoerd door Simone de Wit onder de titel *onder je pet praten* (1999). In het vorige hoofdstuk *zingeving en machteloosheid* is het een en ander beschreven over het thema zingeving in relatie tot politiewerk. In dit hoofdstuk zal de nadruk gelegd worden op politiewerk en geestelijke verzorging. Naast het onderzoek van De Wit zal ook het artikel van Van Iersel (1998) *inzake opsporing van levensbeschouwing* hier centraal staan.

Daarnaast is de actualiteit van zingeving binnen de politie besproken in het vorige hoofdstuk. De ontwikkeling van geestelijke verzorging binnen politie Nederland is een actueel onderwerp vanwege de tussenrapportage *Politiewerk en het verzorgen van geestelijk welbevinden* (2009). Dit rapport zal hier verder in het licht van de waarde van geestelijke verzorging worden besproken. Ook zal *de richtlijn psychosociale ondersteuning geüniformeerd* (2010) worden ingebracht, dit onderzoek adviseert een meer eenduidige professionele hulpverlening bij onder andere brandweer, politie en defensie.

De Wit noemt een aantal gevolgen van politiewerk die een duidelijke weerslag op de zingeving hebben. Allereerst noemt ze het veranderen of versmallen van wereldbeeld dat het werk van een politiemedewerker met zich meebrengt. Dit komt door 'permanente confrontatie met dingen die mis zijn gegaan kan tot gevolg hebben dat het wereldbeeld van een politieambtenaar verengt' (1999, 74). Het versmallen van iemands wereldbeeld heeft

consequenties voor de visie die men heeft op de realiteit en wereld. Als deze visie te smal is, komt dit niet ten goede voor de uitoefening van het werk in een samenleving waarin mensen wonen en werken die verschillende wereldbeelden hebben. Als politiemedewerker moet het inlevingsvermogen in iemands wereld goed te noemen zijn. Dit staat in conflict met de wantrouwende attitude die een politiefunctionaris dient te hebben, omdat overal verstoring van de openbare orde en veiligheid kan optreden. De Wit zegt daarover het volgende: ‘ Hij (*de politiemedewerker*) moet permanent alert zijn op wetsovertredingen. Dit kan zijn weerslag hebben op het mensbeeld dat een politieambtenaar erop na houdt’ (idem, 75).

Politied medewerkers worden vooral geconfronteerd worden met de schaduwkant van de maatschappij, alles waarvoor ze opgeroepen worden heeft te maken met verstoring van de openbare orden of veiligheid. De mens achter de politiemedewerker ziet alle negatieve zaken van het leven- als het gaat om dood, ongelukken, mishandeling en criminaliteit. Dit heeft consequenties voor de manier waarop een persoon de wereld ziet en de mensen die daarin leven. Of zoals de Wit het verwoordt: ‘ Een agent werpt een blik achter de schermen van de goed ogende samenleving en ziet regelmatig de prijs die er voor deze zonzijde door veel mensen moet worden betaald. Het is niet zo dat hij in psychische nood verkeert of anderszins zijn werk niet meer aan kan’ (1999, 75). Dit betekent dat geestelijke zorg bestaat uit ondersteuning van het omgaan met bepaalde ingrijpende gebeurtenissen die niet met psychische problematiek te maken hebben maar met de manier waarop de ingrijpende gebeurtenis het leven van een persoon kan veranderen en wat dit voor diegene kan betekenen. Naast de begeleiding bij existentiële vragen die ontstaan door het ervaren van crisissituaties, noemt Van Iersel ook dat geestelijke begeleiding politiemedewerkers kan helpen zichzelf te ‘blijven en worden ondanks het vereiste functionele gedrag’ (idem, 19). In hoofdstuk 1 is gesproken over de spanning die kan ontstaan tussen de idealen en verwachtingen die geschapt zijn tijdens de opleiding en de confrontatie met de realiteit van het politiewerk (zie pagina 8). Daarnaast is gesproken over het gebrek aan handelingsperspectief dat machteloosheid kan veroorzaken (zie pagina 14). Van Iersel geeft aan dat het politiewerk functioneel gedrag met zich meebrengt en dat dit zich kan onderscheiden van wie de politiemedewerker eigenlijk is of wil zijn. Daarover zegt van Iersel zelf het in de bewoordingen die dit punt duidelijk maken: ‘ Welnu deze behoefte ligt op het terrein van levensbeschouwing, omdat hierin referentiekaders worden aangereikt, waarin mensen vanuit de dieptere existentiële laag in het mens-zijn kunnen hervinden en tegelijk leren verstaan dat hun identiteit op dit niveau niet samen valt met het functionele rolgedrag’ (Van Iersel, 1998, 14).

Van Iersel en De Wit geven allebei de behoefte van een plaats aan die los staat van de

organisatie (1998, 14; 1999, 77). De Wit noemt dit de vrijplaats, die zo typerend is voor geestelijk verzorgers.

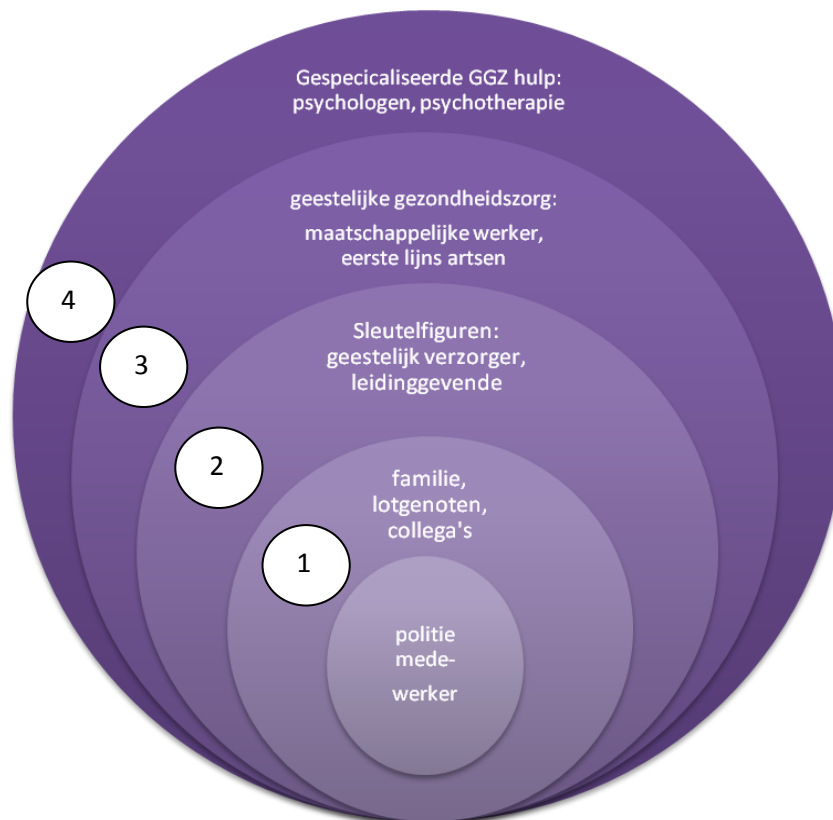
3.4.1 Tussenrapportage Politiewerk en Het verzorgen van geestelijk welbevinden

In deze tussenrapportage (2010) wordt bevestigd dat zingeving een actueel thema binnen de politieorganisatie is. Zingeving wordt in de tussenrapportage genoemd als geestelijk welbevinden. In het onderzoek wordt de vanzelfsprekende relatie tussen geestelijk welbevinden en geestelijke verzorging genoemd en hardop afgevraagd waarom deze voor de hand liggende relatie niet wordt opgepakt binnen de politieorganisatie. Het probleem is dat het begrip geestelijke verzorging veelal op weerstand stuit. Enerzijds door hulpverleners die in het straatje van de geestelijke verzorger acteren, anderzijds door een verscheidenheid aan gedachten over geestelijke verzorging die de vanzelfsprekendheid van geestelijke verzorging ondermijnen. De meerwaarde van geestelijke verzorging wordt erkend, alleen gezien huidige reorganisaties en bezuinigingen wordt het niet reëel geacht dat meer geestelijke verzorgers op korte termijn aangesteld worden. Wel wordt in de tussenrapportage een aantal alternatieven gegeven om de zingevingaspecten binnen het politiewerk professioneel gestalte te gaan geven door bijvoorbeeld het oprichten van een kenniscentrum met betrekking tot zingeving (idem, 19). Op korte termijn bestaat het voorstel om een experiment te starten van geestelijke verzorging in een aantal korpsen waar nog geen geestelijk verzorger actief is. Ook bestaat het idee om de werkzaamheden van geestelijk verzorgers die nu werkzaam zijn te gaan bundelen en te gaan analyseren zodat een eenvormig profiel opgesteld kan worden over de functie (idem, 20). Aanbevolen wordt door de onderzoekers van Kadans om begrippen te gebruiken zoals geestelijk welbevinden' en 'het verzorgen van geestelijk welbevinden' (idem).

3.4.2 Richtlijn psychosociale zorg geüniformeerden

In de richtlijn *psychosociale ondersteuning geüniformeerden* van Stichting Impact wordt de zorg aan onder andere ambulance personeel, brandweer, defensie en politie besproken. Deze hulpverleners maken regelmatig indrukwekkende gebeurtenissen mee. Op deze manier vormt het werk dat deze personen uitoefenen een risico voor de mentale gezondheid. Aangezien geüniformeerden in een publieke functie werkzaam kan de gebeurtenis extra gevolgen op de mentale gezondheid hebben door bijvoorbeeld 'media-aandacht' en 'achteraf af te leggen verantwoording' (idem, 11). De richtlijn ondersteunt de collegiale ondersteuning in zogenaamde bedrijfsopvangteams (BOT). Collega's zorgen voor de eerste mentale

ondersteuning na zogenaamde ingrijpende gebeurtenissen. Stichting Impact kwalificeert deze zorg als laagdrempelig en steunend door een houding die ‘zonder oordeel, commentaar of kritiek, maar met openheid, begrip en steun, wat van groot belang bij de verwerking is’ (idem,78). Veel getroffen collega’s hebben aan deze eerste hulp voldoende. Als dit nodig wordt geacht wordt na maximaal drie gesprekken met het bot-lid de collega doorverwezen naar een professionele hulpverlener, zoals bijvoorbeeld een geestelijke verzorger, bedrijfsmaatschappelijk werk of psycholoog. De richtlijn gebruikt het kringenmodel van de civiele GGZ, dat ook binnen Defensie wordt gehanteerd. Defensie heeft een eenduidig hulpverlening die geïntegreerd is de organisatie. De politie heeft dit momenteel nog niet. ‘Een belangrijk uitgangspunt hierbij is de bevordering van het eigen herstel, en de gefaseerde inzet van meer professionele ondersteuning bij dat herstel’ (idem, 27). De eerste cirkel die om de geüniformeerde staan, zijn de collega’s, vrienden en familieleden. De collegiale ondersteuning valt samen met de eerste en tweede cirkel om de geüniformeerde heen. De geestelijk verzorger wordt naast de leidinggevende als sleutelfiguur genoemd bij het ondersteunen van het eerste contact in de hulpverlening (idem, 27). De geestelijk verzorger is niet voor het oplossen van problemen, maar voor het bespreekbaar maken van de problemen.

Pas in een cirkel daarna wordt maatschappelijk werk en eerstelijns artsen genoemd, de cirkel daaropvolgend is gereserveerd voor de gespecialiseerde hulp zoals psychologen, psychiaters en psychotherapeuten. Het is niet duidelijk hoe Stichting Impact de geestelijke verzorging als onderscheidend ziet van de collegiale ondersteuning. De stichting spreekt van een gefaseerde inzet van professionele ondersteuning. Hier kan de veronderstelling worden gewekt dat de geestelijke verzorging opvolgend voor deze collegiale ondersteuning is. In een nota omtrent veteranenzorg wordt de geestelijke verzorging wederom in de tweede cirkel geplaatst van het kringenmodel van de GGZ. De volgende uitspraak over de functie van de geestelijke verzorging is daarin te vinden. ‘Naast het reageren op zogenaamde zingevingsvragen helpen geestelijk verzorgers militairen problemen te signaleren en stimuleren zij hen zo nodig hulp te zoeken’ (Nota veteranenzorg nr. 2, 2004-2005).

In de richtlijn wordt de eigen verantwoordelijkheid van werknemers benadrukt om zelf op tijd hulp in te schakelen na een ingrijpende gebeurtenis. Toch komt in de richtlijn naar voren dat de werkgever in het kader van goed werkgeverschap aandacht moet besteden ‘aan factoren die mentale veerkracht bevorderen, zoals een aansprekende missie, regel- en ontwikkelmogelijkheden, sociale steun, feedback en waardering via teamwerk en inspirerend en dienend leiderschap. Tevens is er aandacht voor het verminderen van risicofactoren, zoals werkdruk, emotioneel zwaar werk, en procedurele en relationele onrechtvaardigheid binnen de organisatie (Stichting Impact, 2010, 40). Hoewel de wetgever de werkgever verantwoordelijk stelt voor het psychisch welbevinden van geüniformeerden, doet de meest recente wetgeving geen duidelijke uitspraak over de specifieke invulling daarvan. Het is voor de organisatie goed om na te gaan hoe verantwoordelijkheden zijn geregeld, en dat zonodig zelf vast te leggen. Aanbevolen wordt daarom dat iedere organisatie nagaat waar de verantwoordelijkheid voor de opvang van haar medewerkers binnen de organisatie ligt en dit vastlegt (idem, 7) en dat regionale en organisationele verschillen meer eenduidigheid krijgen (idem,12)

3.5 Machteloosheid en geestelijke verzorging

Het is onduidelijk welke rol een geestelijk verzorger zou kunnen spelen bij machteloosheidsgevoelens aangezien geen specifieke begeleiding wordt genoemd. In de brief van de minister van Defensie (2010) over veteranenzorg wordt de geestelijke zorg met betrekking tot morele ondersteuning en reflectie op gewetensbezwaren, waar gevoelens van schaamte en schuld kunnen optreden, onderstreept. Daaruit blijkt dat de geestelijk verzorger gericht zijn op *begeleiden* en niet op *behandelen*. Juist gevoelens als schuld en schaamte

duiden volgende de minister niet op pathologische problemen maar op een goed geweten. Deze constatering geeft een belangrijke focus van de geestelijke verzorging weer. Je kunt als mens in conflict raken met je eigen waarden en normen zonder dat je daar daadwerkelijk voor behandeld hoeft te worden.

Conclusie theoretische deelvragen

In deze scriptie wordt de relatie tussen zingeving en machteloosheid bij politiemedewerkers onderzocht en welke rol de geestelijk verzorger bij deze relatie zou kunnen uitoefenen.

Het literatuur onderzoek heeft de bovenstaande noties opgeleverd. Op deze manier kunnen nu de volgende theoretische deelvragen beantwoord worden. Wat verstaat men in de literatuur onder de begrippen machteloosheid en zingeving? Wat is er in de literatuur bekend over de relatie tussen machteloosheid en zingeving en hoe kan dit gerelateerd worden aan geestelijke verzorging van politiemedewerkers?

Deze conclusie biedt ook het kader van waaruit de interviewvragen voor het empirisch onderzoek zullen worden gesteld. Deze interviewvragen zullen gevormd worden uit de thema's die in het literatuuronderzoek naar voren zijn gekomen. Deze theoretische deelvragen zullen beantwoord worden door een conclusie te geven over de weergegeven thema's zoals in de eerste drie hoofdstukken. De nummers achter de kernpunten van het literatuuronderzoek zullen mee worden genomen bij de vorming van een topiclijst.

1. Wat verstaat men in de literatuur onder de begrippen machteloosheid en zingeving?

1.1 Zingeving

In het eerste deel van dit hoofdstuk heeft de betekenis van zingeving centraal gestaan. De betekenis is onder woorden gebracht door verschillende elementen van zingeving te bespreken. Het gaat hier om niveaus van zingeving(1), de persoonlijke ervaring van zingeving (2)- waaronder de ervaringskenmerken samenhang (2a), verbondenheid (2b) en transcendentie (2c) vallen, emoties en zingeving (3) en zingeving en politiewerk (4). Zingeving komt voor uit allerlei soorten dagelijkse activiteiten waarin mensen geconfronteerd kunnen worden met existentiële dilemma's of vragen.

Zingeving is een reflectieve gerichtheid waardoor mensen gaan nadenken over het leven. In het dagelijkse leven ontstaan zingevingsvragen. Ook is een affectieve gerichtheid op zingeving te noemen waar de ervaring en de gevoelens een plaats krijgen. Als laatste is een verband gelegd tussen zingeving en politiewerk. Getoond is de invloed van ingrijpende gebeurtenissen op het geestelijk leven. Zingeving is een belangrijk aspect in de werkgeversvisie (2008) en wordt gezien als de drijvende kracht van een politiemedewerker.

1.2 Machteloosheid

In het tweede deel van het eerste hoofdstuk is de betekenis van machteloosheid besproken, in het bijzonder in relatie tot politiemedewerkers. De volgende punten met betrekking tot machteloosheid zijn beschreven. Situaties van machteloosheid (5)- verlies van grip op het leven (5a), verlies van handelingsperspectief (5b) en ervaring van een onoplosbare situatie(5c), de omgang met machteloosheid(6) en machteloosheid en politiewerk (7). Machteloosheid ontstaat als de controle over het leven niet meer ervaren wordt. Naar voren is gekomen dat ingrijpende ervaringen binnen het politiewerk kunnen zorgen voor gevoelens van machteloosheid. Ordehandhaving is de taak van politiemedewerkers en staat voor het beheersbaar en controleerbaar maken van de omgeving. Verschillende manieren van omgang kunnen gezocht worden, copingstrategieën bieden oplossing voor het herwinnen van de controle over het leven. Geopperd is een andere vorm van omgang met machteloosheid die gaat om de overgave aan datgeen wat je is overkomen en openstaan voor de levensvragen die deze situatie oproept zodat een omgang met deze gevoelens gevonden kan worden.

2. Wat is er in de literatuur bekend over de relatie tussen machteloosheid en zingeving en hoe kan dit gerelateerd worden aan geestelijke verzorging van politiemedewerkers?

2.1 Relatie tussen machteloosheid en zingeving

Daar waar zingeving gaat over de samenhang vinden in betekenisvolle verbindingen kan machteloosheidzorgen voor scheurtjes in dit gevoel. Baumeister (1991) geeft aan dat de greep op het leven een belangrijke voorwaarde is voor leven dat als van betekenis wordt ervaren. Naast deze greep op het leven noemt hij ook doelgerichtheid, waarden & normen en eigenwaarde als belangrijk voor het voelen van samenhang in het leven. Machteloosheid tast deze elementen van een zingevend leven aan.

2.2 Geestelijke verzorging bij politie Nederland

Zoals is gebleken is het derde hoofdstuk opgedeeld in vier delen. Te weten geestelijke verzorging en individuele begeleiding (8), geestelijke verzorging in een organisatie met een publieke taak (9), geestelijke verzorging en politiewerk (10), geestelijke verzorging en machteloosheid onder politiemedewerkers (11).

2.2.1 Geestelijke verzorging en individuele begeleiding

Geestelijke verzorging richt zich op de begeleiding van existentiële en levensvragen. Deze vragen worden veelal gesteld na een ingrijpende gebeurtenis. Geestelijk verzorgers kunnen in dit geval een belangrijke rol vervullen omdat zij deze thema's als existentiële thema's lezen en interpreteren. Geestelijk verzorgers zijn niet oplossingsgericht maar zijn gericht om mensen te leren om te gaan met de ingrijpende ervaring die ze hebben meegemaakt.

2.2.2 Geestelijke verzorging in een organisatie met een publieke taak

Zingeving is een begrip dat vaak in verband wordt gebracht met geïnstitutionaliseerde levensbeschouwelijke instanties. Kunneman geeft aan dat bij (semi)publieke instellingen het beeld dat medewerkers tegenwoordig niet meer met zingeving bezig zijn omdat de kerkelijke binding steeds verder afneemt. Ze stellen zingeving gelijk aan kerkelijke binding. Kunneman geeft aan dat juist bij publieke functies als hulpverlener veel morele en ethische vragen kunnen worden gesteld omdat mensen geconfronteerd worden met existentiële thema's. In de organisatie is naast een technische oplossingsgerichtheid ruimte nodig voor het besef dat ook vragen een insteek behoeven die gericht is op morele vragen.

2.2.3 Geestelijke verzorging en het politiewerk

Politiemedewerkers opereren juist in de vanzelfsprekendheid van het niet-alledaagse. De invloed van het werk als politiemedewerker kan doorwerken in het persoonlijk leven. De zinvolheid van het bestaan kan door de confrontatie met zinloze situatie aangetast worden. Het mens- en wereldbeeld veranderen door het politiewerk. Ook kunnen vragen naar boven komen met betrekking tot zingeving. Vragen over het bestaan worden gesteld door de confrontatie met de schaduwzijde van het bestaan in het politiewerk. Geestelijk verzorgers zijn uitermate geschikt om deze vragen te begeleiden.

2.2.4 Geestelijke verzorging en machteloosheid onder politiemedewerkers

Zoals naar voren is gekomen komt in de wetenschappelijke literatuur machteloosheid weinig ter sprake. Alleen in 'Sterke schouders in het publieke domein' wordt onmacht genoemd als terugkerend element in het politiewerk (Duckers, 2010, 10). In het empirisch onderzoek zal dit onderwerp onderzocht moeten worden.

4. Methodologie

4.1 Inleiding

Als het gaat om het kunnen toetsen van de methodologische kwaliteit zijn er volgens Maso & Smaling ‘diverse manieren om naar objectiviteit te streven: interne en externe betrouwbaarheid, interne en externe validiteit, subjectiviteit en intersubjectiviteit’ (2004, 66). Voor de verantwoording van de methodologische kwaliteit van dit onderzoek zal daarom de betrouwbaarheid, validiteit en (inter)subjectiviteit in het onderzoek besproken worden in relatie tot de keuzes die gemaakt zijn tijdens (de voorbereiding van) het empirisch onderzoek.

4.2 Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid betekent de afwezigheid van toevallige of onsystematische vertekeningen van het object van studie (idem, 68). Dit is interne betrouwbaarheid van het onderzoek. Consistentie van een onderzoeker wordt bevorderd door opnames van interview en transcripties van deze interviews. Daarnaast is gebruik gemaakt van het open source Weft Qdata programma voor kwalitatief onderzoek. Dit coderingsprogramma is gebruikt vanwege het praktische aspect, omdat het een *open source* programma is kan het kosteloos op elke computer worden geïnstalleerd en daarmee kon ik ook thuis aan de analyse werken van de interviews. Daarnaast kan ook externe betrouwbaarheid onderscheiden worden. Dit is de zogenaamde herhaalbaarheid van het onderzoek door andere onderzoekers zodat ze uitkomen op dezelfde tussen- en eindresultaten van het onderzoek (idem, 68). Bij dit kwalitatief onderzoek is het object van studie veranderlijk en daarom is er geen feitelijk herhaling mogelijk. Ook kan worden aangemerkt dat de onderzoeker zichzelf meebrengt in het onderzoek, waardoor uitkomsten van een onderzoek ook beïnvloed worden. Deze herhaalbaarheid zou getoetst kunnen worden door het bestuderen van transcripties van de interviews en memo's die ik heb geschreven tijdens het interview, na het interview en tijdens het analyseren.

4.3 Validiteit

Validiteit is deugzaamheid van argumenten (verzamelde gegevens) en de redenering (de onderzoeksopzet en analyse) die tot de onderzoeksconclusies geleid hebben. Kort gezegd het onderzoek moet vrij zijn van systematische vertekeningen (idem, 71). In dit hoofdstuk zal gekeken worden naar de validiteit bij de volgende aspecten van het onderzoek.

4.3.1 Algemeen

Ik heb ook gebruik gemaakt van feedback op de onderzoeksopzet en voortgang van het onderzoek door mijn zus Fleur Bonekamp, die zelf een academische master volgt en mee heeft geholpen in het bewaken van de methodologische kwaliteit van het onderzoek.

Daarnaast heeft Janneke van den Brand, mede-masterstudent aan de Universiteit voor Humanistiek met mij de conceptversie van mijn scriptie doorgenomen.

Ook heb ik respondenten het uitgewerkte interview en daaruit gehaalde resultaten laten lezen en gevraagd om reactie. Het inschakelen van de respondenten zal bijdragen aan de validiteit van het onderzoek (idem, 72).

4.3.2 Interview

In de onderzoeksopzet is gekozen voor tien respondenten. Tijdens de vordering van het onderzoek is hiermee steeds rekening gehouden en is tijdig begonnen met werven van respondenten. Van de vier geestelijk verzorgers zijn uiteindelijk drie geïnterviewd. Helaas is één van de geestelijk verzorgers door persoonlijke omstandigheden niet in staat geweest om bij te dragen in een vorm van een interview.

Via één van de geestelijk verzorgers bij politie Nederland, zouden zes politiemedewerkers als respondenten geworven worden. De respondenten zijn op deze manier geworven omdat ik politiemedewerkers nodig had die door een geestelijke verzorger zijn begeleid. Dit is een voorwaarde om de empirische deelvragen te kunnen beantwoorden. Helaas is het niet gelukt om voor de gestelde deadline zes politiemedewerkers als respondenten te vinden. Dit had te maken met de werkdruk van de geestelijk verzorger op dat moment. Ook speelde de tijd een belangrijke rol. Als ik langer zou moeten zoeken, zou ik uiteindelijk dusdanig vertraging oplopen dat ik voor de gestelde tijd mijn scriptie niet zou kunnen afronden.

De interviews zijn elk anderhalf uur lang en zijn opgenomen op de voicerecorder. Deze interviews zijn in hun geheel uitgewerkt. Het interview is elke keer gehouden op de werkplek van de respondent, in een daarvoor beschikbare ruimte waar het interview ongestoord afgenomen kan worden.

Tijdens het afnemen van de interviews is de hoeveelheid vragen die ik stel en de diepte die ik verwachtte te krijgen, een tegenstelling gebleken. Soms heb ik respondenten meer over een topic laten vertellen, als ze waardevolle informatie te delen hadden. Dit ging soms ten koste van de diepgang die ze over andere topics te vertellen hadden. Uiteindelijk zijn de kernthema's uitvoerig behandeld.

Voor het eerste thema zingeving heb ik veel doorgevraagd naar bij abstracte of

vanzelfsprekende begrippen. Ik vind dit belangrijk bij een onderzoeksonderwerp waarover nog weinig is geschreven. Ik wil de betekenis achter de woorden leren kennen. Machteloos is een begrip dat snel wordt gebruikt, maar wat betekent het voor een persoon? Als ik dacht te denken wat de respondent bedoelt met een bepaalde uitspraak, heb ik deze proberen te bevestigen door het samen te vatten en te vragen om bevestiging. Ook heb ik in de gaten gehouden zo min mogelijk sturende vragen te gebruiken.

4.3.3 Data-analyse

Data-analyse was in het goedgekeurde onderzoeksopzet gescheiden van de wetenschappelijke literatuur. De data-analyse zou bestaan uit twee delen, enerzijds zouden uitgewerkte interviews databronnen zijn anderzijds zouden documenten databronnen zijn. Het bleek niet haalbaar om deze laatste databron gescheiden te blijven hanteren van het literatuuronderzoek, aangezien data zoals beroepsstandaard VGVZ en onderzoeksrapporten bij de politie van toegevoegde waarde blijken te zijn. Daarnaast is voor de helderheid van het betoog gekozen om de scheiding niet aan te houden in de uitwerking van het theoretisch kader. Ik heb een aantal documenten die in eerste instantie bij de data-analyse hoorde, zoals onder andere de tussenrapportage van SOAP (2010), richtlijn geüniformeerden van Stichting Impact (2010), de werkgeversvisie opgesteld door Landelijk Programma HRM Politie (2008) en beleidsnota's en -brieven van de overheid omtrent zorg aan geüniformeerden gevonden door zoektocht op het internet. De documenten zijn allen online te vinden. De tussenrapportage van SOAP en richtlijn geüniformeerden zijn bij mij bekend geworden dankzij mijn stagebegeleider en de stagepraktijk. Ik heb de literatuurlijst van deze documenten in eerste instantie gebruikt om meer documenten te vinden. Op deze manier heeft de zoektocht naar geschikte databronnen de vorm van een sneeuwbalmethode. Ook nieuwsberichten heb ik goed in de gaten gehouden. De site van de politievakbond ACP heeft me ook geholpen de actualiteit van het onderwerp in de gaten te houden.

De analyse is gedaan door de documenten te scannen op de drie thema's zingeving, geestelijke verzorging en machteloosheid. Daarnaast ben ik op zoek geweest naar aanvullende informatie die niet onder deze thema's hoorde maar wel raakvlakken met de thema's hadden. Te denken valt aan begrippen die aan zingeving gekoppeld kunnen worden, zoals geestelijk welbevinden, weerbaarheid, mentale kracht. Begrippen die aan geestelijke verzorging gekoppeld kunnen zijn zoals (na)zorg na ingrijpende gebeurtenissen, morele competenties en training en begeleiding bij mentale weerbaarheid. Machteloosheid is een begrip dat ik zie als een mogelijk thema voor de geestelijk verzorger bij politie Nederland. Ik heb gezocht welke

thema's van belang zijn voor politiemedewerkers en hoe ze mogelijk gekoppeld zijn aan zingeving.

Bij beschrijving van de resultaten bij de politiemedewerkers is sterk gelet op de waarborging van de anonimiteit. Soms kan het zijn dat nog meer informatie beschikbaar is, maar dat dit ten koste kan gaan van deze anonimiteit. Deze informatie is vooral van esthetische aard, waarmee ik bedoel te zeggen dat het verhaal meer gaat spreken door bepaalde details. Deze details gaat niet ten koste van de beschrijvingen van de resultaten. Daardoor kunnen de beschrijvingen wellicht minder tot de verbeelding spreken, aangezien in een aantal gevallen de namen van betrokkenen niet zijn genoemd of niet alle stappen in het organisationele proces na een incident zijn besproken. Respondenten zijn juist wel heel open geweest in de volledigheid van de beschrijvingen, bijvoorbeeld bij de beschrijving van een incident.

4.3.4 Interviewdesign

Gekozen is voor een gestructureerde vragenlijst die voortkomt uit de literatuurstudie. Als eerste is deze gestructureerd aan de hand van de drie kernbegrippen van deze scriptie. Het gaat hier om zingeving, machteloosheid en geestelijke verzorging bij politie Nederland. De uitwerking van deze begrippen heeft gezorgd voor een aantal thema's die centraal zijn gezet in het theoretisch kader.

Hieronder zullen de thema's weergegeven worden met daaraan gekoppelde keuzes die gemaakt zijn.

1. Zingeving

Voor de onderzoeksvraag is het van belang om achter de omschrijving van een persoonlijke visie op de betekenis van het leven te komen. Deze omschrijving is van belang om te komen tot een goede definitie van het begrip zingeving. Bij de politiemedewerkers zal niet gevraagd worden naar een definitie te geven over zingeving maar juist over de visie die ze hanteren over de visie op de betekenis van het leven. Deze verwoording laat genoeg ruimte voor de respondent om deze visie te verwoorden en aan de onderzoeker om te analyseren of deze woorden kunnen geschaard kunnen worden onder de definitie van zingeving.

2. Niveaus van zingeving

Uit het literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat gesproken kan worden over een aantal niveaus van zingeving. Ik wil in het empirisch onderzoek toetsen of deze niveaus aan de orde zijn. Ik doe dit door alledaagse werkzaamheden te koppelen aan

zingeving, aangezien ik in het literatuuronderzoek laat zien dat in het alledaagse zingeving ook naar voren kan komen.

3. Persoonlijke ervaring van zingeving

Uit het literatuuronderzoek is een aantal persoonlijke ervaringen van zingeving gekomen. Ook deze wil ik toetsen in het empirisch onderzoek. De onderstaande ervaringskenmerken zal naar gevraagd worden bij politiemedewerkers. Bij de geestelijk verzorgers zal niet gevraagd worden naar deze kenmerken om een sociaal gewenst antwoord te vermijden.

a. Samenhang.

Bij samenhang zal de vertaalslag gemaakt worden naar het belang van het zoeken naar samenhang. Deze samenhang zal ook verwoord worden als innerlijke rust, het ervaren als zijnde een geheel.

b. Verbondenheid.

Deze term zal intact gelaten worden omdat ik meen dat dit een alledaags begrip is waar respondenten mee uit de voeten kunnen als ik ze vraag naar het belang van verbondenheid voor hun persoonlijke visie op de betekenis van het leven.

c. Transcendentie

Dit begrip zal ik voor de respondenten vertalen als: de ervaring op te gaan in een wereld die groter is dan dat we zelf kunnen begrijpen, zelfoverstijging door jezelf niet in het middelpunt van de wereld te zetten en te zoeken naar verdieping in het leven door bestaansvragen te stellen.

4. Emoties

Uitgegaan wordt dat zingeving een persoonlijke ervaring is waar gevoelens een eerste graadmeter zijn voor de waardering van de betekenis van het leven. Het is interessant om het gevoel machteloosheid daarom ook in het licht van de relatie van zingeving en emotie te onderzoeken. Aan de andere kant ben ik benieuwd hoe de geestelijk verzorgers zelf bekwaam zijn in de begeleiding bij emoties.

5. Zingeving en politiewerk

Aan de respondenten zal dit thema behandeld worden door het stellen van de vraag naar de betekenis van het politiewerk op het eigen leven. Ook worden aan de geestelijk verzorgers zingevingsthema's gevraagd die kunnen ontstaan door het politiewerk. Ook ben ik benieuwd hoe door politiemedewerkers de relatie tussen zingeving en ingrijpende situaties wordt gelegd. Ik doe dit door te vragen hoe het werk de visie op de betekenis van het leven heeft beïnvloed.

6. Machteloosheid

Alvorens te vragen naar omschrijving over de definitie van machteloosheid zal gevraagd worden naar een ervaring waarin deze machteloosheid op het werk duidelijk naar voren is gekomen. Ik wil weten of sprake is van een ervaring van machteloosheid. Zo ja, wat dit voor situaties is geweest en wat dit voor de respondent betekent. De openheid van de vragen is belangrijk om te blijven zoeken naar een antwoord op de onderzoeksvraag. Ik mag niet uitgaan dat machteloosheid bestaat onder politiemedewerkers, dat dit samenhangt met zingeving en hoe de geestelijk verzorger daarbij van dienst kan zijn. Ik moet onderzoeken naar of er sprake is van machteloosheid, of en dan hoe dit samenhangt met zingeving en welke rol de geestelijk verzorger hierin heeft gespeeld.

7. Situaties van machteloosheid

Onderstaande situaties van machteloosheid zijn in het literatuuronderzoek weergegeven. Deze drie situaties zullen in eerste instantie niet expliciet genoemd worden door de onderzoeker. Ik zal deze drie situaties gebruiken als kader waarin ik de beschreven ervaringen wellicht kan plaatsen of wellicht komen tot een vierde situatie van machteloosheid.

a. Verlies van greep op het leven

b. Verlies van handelingsperspectief

c. Onoplosbare situatie

8. Omgang met machteloosheid: overgave of coping

Dit thema hangt samen met de vraag naar de omschrijving van een ervaring van machteloosheid in het politiewerk. Ik ben met name bij de doelgroep geestelijk verzorgers op zoek naar een aantal thema's binnen het politiewerk die gevoelens van machteloosheid kunnen uitlokken.

9. Relatie zingeving en machteloosheid

10. Machteloosheid en Politiewerk

Dit thema hangt samen met de vraag naar de omschrijving van een ervaring van machteloosheid in het politiewerk. Ik ben met name bij de doelgroep geestelijk verzorgers op zoek naar een aantal thema's binnen het politiewerk die gevoelens van machteloosheid kunnen uitlokken.

11. Geestelijke verzorging en individuele begeleiding

Voor de beantwoording van de hoofdvraag is het van belang dat ook aan de respondenten gevraagd wordt naar de functieomschrijving en functieuitoefening van

een geestelijk verzorger. Welke taken en competenties heeft een geestelijke verzorger.
Dit thema zal bevestigd worden onder de geestelijk verzorgers

12. Geestelijke verzorging in een semi-publieke instelling

In het literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat werken in een semi-publieke instelling zoals de politie eerder kan zorgen voor het stellen van vragen over mensbeeld, wereldbeeld en moraal. Ik ben benieuwd hoe dit in de praktijk naar voren komt.

13. Geestelijke verzorging en politiewerk

De relatie tussen geestelijke verzorging en politiewerk moet ook in het empirisch gedeelte van dit onderzoek bevestigd worden. Dit wordt gedaan door de competenties en taken van een geestelijk bij politie Nederland te laten omschrijven door beiden groepen respondenten.

Deze thema's zijn de rode draad van dit onderzoek en zullen ook centraal worden gesteld in het empirisch onderzoek. Op deze manier wordt op een consistente manier de thema's uitgewerkt in het theoretisch onderzoek ook onderzocht in het empirisch onderzoek. Dit is nodig om een logische en consistente antwoord op de deelvragen en uiteindelijk de onderzoeksvraag te kunnen geven.

Ook zijn deze thema's zijn de opmaat voor twee afzonderlijke vragenlijsten voor de te interviewen geestelijk verzorgers en politiemedewerkers. De vragenlijsten zijn toegevoegd in een bijlage.

4.3.5 Interviewanalyse

Tijdens het analyseren heb ik per topic geanalyseerd. De analyse is uiteindelijk omgezet in resultaten waarbij zoveel mogelijk bij de woorden van de respondenten is gebleven om zo de betrouwbaarheid van argumenten te versterken en nog niet in abstracties te vervallen die gekoppeld kunnen worden aan het theoretisch gedeelte van dit onderzoek. In het hoofdstuk resultaten 5 en 6 zijn uiteindelijk de woorden van respondenten vergeleken met de andere respondenten om zo meer abstracte uitspraken te kunnen doen.

Ik heb in fasen geanalyseerd en deze zijn ook gedocumenteerd. De eerste fase van analyse kenmerkt zich door de woorden van respondenten te verbinden aan de aangegeven topics zoals aangegeven in paragraaf 4.3.3. De tweede fase is het koppelen van op elkaar gelijkende uitspraken van respondenten te verbinden en unieke antwoorden apart te vernoemen.

Uiteindelijk is bij de derde fase geprobeerd om zoveel mogelijk overkoepelende uitspraken te doen en overeenkomsten en verschillen naar voren te laten brengen.

4.4 Intersubjectiviteit en Subjectiviteit

Om het object van studie te laten spreken moet de kwalitatieve onderzoeker zich ook persoonlijk betrokken voelen en zich ook inlaten met de te bestuderen werkelijkheid. De eigen betrokkenheid van de onderzoekster van dit onderzoek zal besproken worden.

Als eerste is het belangrijk om de eigen motivatie voor dit onderzoek te noemen. Het onderwerp machteloosheid is het centrale thema dat ik wil onderzoeken. In de literatuur wordt veel gesproken over machteloosheid, maar weinig grondig besproken. Tijdens mijn stage is me duidelijk geworden dat politiemedewerkers worstelen met deze gevoelens van machteloosheid en dat ze steun zoeken om deze gevoelens te kunnen verwoorden. Het thema machteloosheid vind ik daarom het onderzoeken waard. Machteloosheid is een thema dat moeilijk te verwoorden is. Het is een gevoel.

Tijdens de vorming van de onderzoeksopzet is mijn eigen aanname helder geworden. Ik ging uit van een verband tussen verlies van zin en machteloosheid. Uiteindelijk besepte ik me door de begeleiding dat ik dit verband juist moet onderzoeken, en niet daarvan uit moet gaan. In dit onderzoek is weinig gebruik kunnen maken van goede theorieën over het mogelijke verband tussen machteloosheid en zingeving. Daarom is de informatie verkregen uit interviews zeer belangrijk. Tijdens deze interviews zijn ook antwoorden tot stand gekomen, door de interactie tussen onderzoeker en respondent. Volgens Maso & Smaling gaat intersubjectiviteit vooral om dialogische intersubjectiviteit, wat vooral gaat om de interactie tussen onderzoekers in een onderzoeksteam (idem,80). Toch kan ik zeggen dat ook door de betrokkenheid van mijzelf als onderzoeker, de interviews soms een vorm van dialogische interactie hadden. Antwoorden kwamen tot stand door de relatie tussen respondent en onderzoeker.

5. Resultaten interviews respondenten geestelijk verzorgers

5.1 Inleiding

De empirische deelvragen zullen dit hoofdstuk structureren om zo verder toe te werken naar een antwoord op de onderzoeksvraag. De empirische deelvragen zullen beantwoord worden door resultaten van interviews per thema, zoals gestructureerd in hoofdstuk 4, weer te geven. Door de bespreking van de resultaten van de interviewvragen wordt getracht een antwoord te geven op de empirische deelvragen

5.2 Welke rol spelen machteloosheidsgevoelens bij politiemedewerkers?

5.2.1 Definitie machteloosheid

Alle respondenten geven een duidelijke definitie van machteloosheid. Bij machteloosheid gaat het om het verlies van greep op de situatie.

De definitie die GV1 geeft over machteloosheid is het beste te illustreren aan de hand van het voorbeeld. ‘Dat is zijn grootste frustratie dat hij geen grip meer heeft op de situatie, dat er zaken om je heen aan het voltrekken zijn waar die je helemaal geen grip op heeft. Die volledig de grip op de situatie verliezen. Ik kan geen kant op, ik sta met de rug tegen de muur’. Verliezen van controle en grip en het geen kant op kunnen waardoor iemand met de rug tegen de muur staat, zijn voorbeelden van vertalingen voor het begrip machteloosheid. GV1 spreekt over impliciete en expliciete machteloosheid. Soms zijn mensen zich niet bewust van hun mogelijkheden en dan is het gevoel onbewust aanwezig naar zijn idee. ‘Op het moment dat hij bij je komt is hij machteloos maar hij heeft het niet als zodanig zo benoemd. Zo ben ik helemaal niet, ik voel me niet goed, ik kan geen grip krijgen op de situatie’. Dat is een goed voorbeeld om de impliciete onmacht te illustreren.

Het gebeurt volgens hem in mindere mate dat mensen expliciet zeggen dat ze machteloos zijn.

Volgens GV2 betekent machteloosheid de onmogelijkheid van overzicht hebben, het onder controle hebben en handelen. Het is typerend voor politiemedewerkers dat ze dit wel kunnen doen. Volgens GV2 zorgt het expliciete gevoel van machteloosheid, ‘dat ze daar zoveel moeite hadden met die gebeurtenis’.

Ze geeft daarbij aan dat niet alles zomaar typerend machteloosheid is voor politiemedewerkers. ‘Bij meldingen, niet weten wat je moet doen, is er bij negen van de tien dienders is dat de charme van het werk’. Ze vraagt zich af wat ‘er’ onder zit als collega’s het

lastig vinden om het onvoorspelbare om te gaan. De noodhulp draaien en niet weten wat je kan verwachten, dat is geen machteloosheid volgens haar. ‘Dan denk ik meteen, zit daar geen angst onder?’

GV3 noemt machteloosheid als je tegen de grenzen van het bestaan aanloopt. ‘We hadden willen kunnen doen, als we iets hadden kunnen doen deden we het ook nog. Soms is dat niet zo. Dan sta je echt machteloos’. Volgens hem is machteloosheid één van de allerbelangrijkste zingevingsthema’s. Hij noemt ook uitzichtloosheid van problemen. Aan sommigen dingen kun je gewoon niets doen. Daarnaast kan het zijn dat je handelen tekort schiet bij ingrijpende situaties en de machteloosheid gevoeld wordt.

5.2.2 Situaties van machteloosheid onder politiemedewerkers

Alle respondenten noemen heel expliciet dat het handelen het profiel van een diender kenmerkt. Een politiemedewerker wil graag controle houden over de situatie. Als hij niet kan handelen dan is hij de grip kwijt. Door de respondenten wordt een groot aantal aan situaties genoemd waarin politiemedewerkers gevoelens van machteloosheid ervaren.

Twee van de drie respondenten geven heel duidelijk aan dat machteloosheid te maken heeft met het verschil tussen de verwachting en de realiteit van het politiewerk.

Politiemedewerkers worden geconfronteerd met de realiteit dat niet alles op te lossen is.

Twee van de drie respondenten geven aan dat alledaagse werkzaamheden moeilijker kunnen worden uitgevoerd door bezuinigingsmaatregelen.

‘Het gevoel van onmacht daarbij kan toenemen. Soms wil je een situatie doorbreken en aanpakken. Met zijn tweeën is dat veel te gevaarlijk en moet je wachten op je collega’(GV2)

De respondenten noemen allen een groot aantal situaties waarin de gevoelens van machteloosheid kan ontstaan.

- I. Geweld tegen/ van politie (3 van 3 respondenten)
- II. Woningbrand (1 van 3 respondenten)
- III. Overbelastingsverschijnselen (2 van 3 respondenten)
- IV. Ongelukken waar persoonlijk mee is te identificeren (3 van 3 respondenten)
- V. Uitzichtloosheid van problemen (2 van 3 respondenten)

VI. Persoonlijke verlieservaring. Overlijden dierbare of verlies gezondheid/baan. (drie van drie respondenten)

Sommige voorbeelden zijn specifiek voor problematiek in een korps te noemen. Twee respondenten noemen de situatie van machteloosheid bij integriteit onderzoeken onder politiemedewerkers. ‘Zeker bij Bi onderzoeken is dat levensgroot aan de orde. Die onmacht is heel aanwezig, zeker als het gaat om Bi onderzoeken’ (GV1). Eén respondent noemt deze situatie niet.

5.2.3 Omgang machteloosheid: overgave en coping

Bij de resultaten over het thema overgave en coping is het moeilijk om een algemene uitspraak te kunnen doen over deze typen van omgang met gevoelens van machteloosheid. Twee van de drie respondenten geven aan dat overgave te maken heeft met de confrontatie van grenzen van het bestaan. Coping wordt verwoordt door deze twee respondenten als manieren hoe om te gaan met de heftige situatie waarin je belandt bent.

Door één respondent wordt overgave heel duidelijk geplaatst onder de confrontatie van de eigen onvermijdelijke eindigheid van het bestaan. Het gaat dan om het kunnen overgeven aan het onvermijdelijke. Door twee van drie respondenten wordt acceptatie genoemd als het begrip dat wordt gebruikt bij het kunnen aanvaarden wat je is overkomen.

Tegelijkertijd wordt door alle respondenten heel duidelijk genoemd dat er altijd mogelijkheden zijn, maar dat je ze moet kunnen zien. Ook geeft één respondent aan dat het goed is te kijken naar wat je al voor mogelijkheden hebt onderzocht.

5.3 Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers?

5.3.1 Definitie van zingeving

Zingeving betekent voor respondenten betekenis geven aan je leven op een persoonlijke manier. Daarnaast geeft twee van de drie respondenten aan dat zingeving gaat over zaken tussen goed en kwaad en daarmee met ethiek. Alle respondenten geven aan dat zingeving kan ontstaan tussen de interactie van mensen. Geraakt worden door iets wordt door twee van de drie respondenten genoemd als een vorm van persoonlijke zingeving. Zingeving gaat volgens één van de geestelijk verzorgers nadrukkelijk over uiteindelijke zingeving. Dit gaat over dat wat de fundamenten van het leven zijn en wat een persoon daaronder verstaat. Bij ingrijpende situaties kan één van deze fundamenten naar voren treden en een soort van urgentie vormen

om daarover na te denken en te spreken.

5.3.2 Zingevingsthema's onder politiemedewerkers

Een aantal zingevingsthema's wordt door alle GV-respondenten genoemd. In eerste plaats wordt duidelijk dat politiemedewerkers een bijdrage willen leveren aan de samenleving. Ze willen een verschil maken in hun leven ten opzichte van anderen en dit is een belangrijke reden om bij de politie te gaan. Politiemedewerkers zijn gericht op handelen, dit wordt door alle respondenten benoemd, maar soms wordt de mogelijkheid tot handelen beperkt zodat het besef kan komen dat niet alle situaties op te lossen zijn. Dit inzicht kan een tweestrijd geven met het idee dat als politiemedewerker je alles onder controle kan houden en op kan lossen voor burgers. De gerichtheid op het handelen hangt samen met een ander zingevingsthema en dat is het thema schuld. Dit wordt door twee van de drie respondenten genoemd als thema waar politiemedewerkers te maken mee kunnen krijgen. Schuld ontstaat als politiemedewerkers blijven denken dat ze beter hadden kunnen doen in een situatie. Confrontatie met eindigheid van het bestaan wordt genoemd als belangrijk zingevingsthema door alle respondenten.

Door alle respondenten worden voorbeelden van situaties genoemd die zingevingsthema's uitlokken. Het gaat dan vaak om ingrijpende ervaringen, zoals ter plaatse komen bij een woningbrand, geweld dat tegen je wordt gebruikt en geweld dat jezelf inzet. Maar ook ingrijpende privé-situaties zoals het overlijden van je partner of kind, worden door de respondenten genoemd als belangrijke zingevingsthema's die de persoon achter de politiemedewerker beïnvloeden. Het gaat steeds om de vraag wat het voor jou betekent in je werk als je wordt geconfronteerd met ingrijpende situaties, zoals een zwaar ongeluk, woningbrand, huiselijk geweld en ter plaatse komen bij een suïcide.

5.3.3 Niveaus' van Zingeving: alledaagse werkzaamheden politiemedewerker

De antwoorden van vragen over dit thema zijn zeer uiteenlopend. Wel kan gezegd worden dat dagelijkse werkzaamheden van politiemedewerkers zeker met zingeving te maken heeft. Hoe dit met zingeving te maken heeft wordt door de respondenten verschillend beantwoord. Alle respondenten geven aan dat frustratie over de dagelijkse werkzaamheden ook te maken heeft met zingeving. Veel alledaagse werkzaamheden lijken zinloos te zijn, zoals de veelvoorkomende papieren rompslomp waar een politiemedewerker in verstrikt kan raken. Ook de organisatie zelf kan zingevingsvragen ontlokken volgens alle respondenten. Het is wel verschillend hoe de organisatie als oorzaak van deze vragen wordt benoemd door

respondenten.

Twee van de drie respondenten geeft aan dat de uitzichtloosheid van problemen ook te maken heeft met de alledaagse praktijk van de politiemedewerker. Als samenleving streven we naar een veilige samenleving, maar problemen blijven ontstaan en het is niet altijd op te lossen.

5.3.4 Persoonlijke ervaring van zingeving

Bij de beschrijving van zingeving als een persoonlijke ervaring van zingeving komt het kenmerk verbondenheid sterk naar voren. Zingeving is in eerste instantie voor de respondenten een sociale activiteit en werkt verbindend. Als tweede kenmerk wordt de persoonlijke vorming van zingeving genoemd. Eén van de drie respondenten noemt de vorming van zingeving dat een levenslang proces is en dat de zingeving juist verbrokken kan zijn.

Belangrijk is een derde element te noemen dat door de geestelijk verzorgers gezien wordt bij politiemedewerkers. Ze stellen zich ten dienste van de samenleving.

5.3.5 Emoties en de bekwaamheid van GV-er om deze te begeleiden

Alle respondenten geven aan zeer goed hun eigen gevoelens te kunnen duiden als een politiemedewerker zijn eigen verhaal vertelt. De eigen ervaring in het leven wordt aangegeven als manier waardoor de geestelijk verzorgers zich kunnen inleven in de situatie van de politiemedewerker waarmee ze in gesprek zijn. Daarnaast wordt door alle respondenten aangegeven dat het helpt dat de politieorganisatie wordt gekend door de geestelijk verzorger en dat hij daar onderdeel van uitmaakt.

5.3.6 Relatie zingeving en machteloosheid

De relatie tussen zingeving en machteloosheid wordt door de drie respondenten verschillend verwoord. Twee van de drie respondenten laten merken dat het een moeilijke opgave is om deze relatie te verwoorden. Eén respondent geeft aan dat deze relatie juist een open deur is. GV1 geeft aan dat zingeving betekent om een omgang en betekenis te vinden met datgene wat je is gebeurd en dat machteloosheid je waarneming kan beïnvloeden waardoor je niet ziet dat je nog andere perspectieven hebt.

GV2 geeft aan dat heel veel situaties waarin medewerkers zich machteloos voelen, zinloze situaties zijn. GV2 geeft aan dat de zin te vinden is in de aanwezigheid van de politiemedewerker. Dat wat de politiemedewerker nog heeft kunnen doen, zoals het opvangen van een echtgenote waarvan haar man in een uitgebrande woning is omgekomen, is zinvol

geweest. Zinloze situaties gebeuren, maar dat betekent niet dat datgene wat je hebt gedaan zinloos is geweest.

GV3 zegt iets soortgelijks maar geeft daarbij aan dat datgene wat je had willen doen, op momenten van ervaren van machteloosheid niet lukt. Dit doorbreekt op dat soort momenten de zin van je leven. Bij politiemedewerkers is dat mensen veilig stellen en de veiligheid kunnen garanderen. Als je zingeving gericht is op de bijdrage die je kan leveren aan het welzijn van anderen, doorbreekt de zin van je leven als je dit niet kan doen. GV3 geeft daarnaast aan dat deze doorbreking van de zin van je leven ook de gedachten kan oproepen wat de zin van levens van de slachtoffers is geweest. Op dat soort momenten komt het sociale aspect van zingeving naar boven. Niemand heeft vergeefs geleefd, volgens GV3, want het slachtoffer heeft geleefd en zijn sporen nagelaten bij mensen. ‘Zinloze situaties overkomen je en zijn op je pad gekomen. Dit is niet wetenschappelijk of psychologisch te verklaren. Het maakt opeens onderdeel uit van je leven’.

5.4 Wat is de rol van een geestelijk verzorger werkzaam bij de politie?

5.4.1 Functie geestelijk verzorger politiekorps

De volgende rolomschrijving komt bij elk interview naar voren. De geestelijk verzorger richt zich op zingevingsvragen die ontstaan door het politiewerk of door privé situaties die de persoon achter de politiemedewerker beïnvloeden. Daarnaast geeft de geestelijk verzorger advies aan leidinggevend en op het gebied van ethische dilemma's.

Alle respondenten noemen de vorm van geestelijk verzorging, algemene geestelijk verzorging omdat de eigen zending wordt overstegen. De geestelijk verzorger is er om geestelijk bijstand te verlenen aan iedere politiemedewerker. De levensbeschouwelijke achtergrond is belangrijk voor de geestelijk verzorger omdat ze uit deze traditie putten en hierdoor een eigen vertrouwdheid hebben met zingeving door hun eigen doorleefde achtergrond.

Twee van de drie respondenten noemen de rol die ze spelen bij disciplinaire onderzoeken, waarbij collega's verdacht worden van een integriteitschending. GV1 wordt automatisch ingeschakeld als een collega een integriteitschending heeft begaan en er een disciplinair onderzoek wordt gestart.

Alle respondenten zijn betrokken bij de intervisie van het bedrijfsopvangteam (BOT). Twee van de drie respondenten zijn geheel verantwoordelijk voor deze begeleiding. Eén van de drie respondenten deelt deze verantwoordelijkheid met een bedrijfsmaatschappelijk werker.

Alle respondenten geven aan dat de geestelijk verzorger geen hulpverlener is. Ze zijn gericht

op de begeleiding bij mensen die een omgang zoeken met een situatie die hun persoonlijk heeft geraakt en heeft beïnvloed. Een verdere betekenis wordt niet verwoord.

Alle respondenten geven de geworteldheid binnen de politieorganisatie als een grote waarde aan. Deze waarde zit hem in het herkend worden door politiemedewerkers en het kennen van de zingevingsthema's die bij politiemedewerkers kunnen ontstaan. Tegelijkertijd ken je de taal en de cultuur van het korps.

Geestelijk verzorgers spelen ook een rol door de rituelen die ze kunnen gebruiken. Alle respondenten hebben vormen van rituelen die als steunend worden ervaren door politiemedewerkers. In dagelijkse setting worden bidden en een kaarsje aansteken genoemd. Ook wordt door alle respondenten de rol genoemd van de geestelijk verzorger bij trouwen en begrafenissen. De geestelijk verzorger wordt door sommige collega's ingeroepen om één van deze twee bijeenkomsten vorm te geven. Ook wordt door twee respondenten de rol van de geestelijk verzorger genoemd bij ziekte van een collega. Door twee van de drie respondenten wordt het afscheidsritueel genoemd dat in de eindfase van een PTSS behandeling wordt ingezet om de traumatische ervaring officieel af te sluiten. Ook speelt de geestelijk verzorger een centrale rol als spreker tijdens de jaarlijkse herdenkingdienst in Warnsveld voor alle omgekomen collega's door geweld of ongeluk tijdens diensttijd, na de tweede wereldoorlog. De vrijplaatsfunctie komt bij twee respondenten expliciet naar voren. Vooral in relatie tot een disciplinair onderzoek, waarbij de geestelijk verzorger beroep kan doen op zijn verschoningsrecht als een collega vraagt om complete geheimhouding.

5.4.2 Competenties en taken geestelijk verzorger bij politiekorps

Het gaat om het verhaal van mensen waarin onvoorspelbare situaties zijn gebeurd die onderdeel van je leven zijn geworden. Dit betekent dat mensen naar een omgang met deze gebeurtenis zoeken. Ingrijpende gebeurtenissen zijn in je leven verschenen en daardoor zijn ze ook onderdeel van je leven. Het kan moeilijk zijn om deze omgang te vinden. In de interviews komt niet goed naar voren hoe deze omgang dan precies wordt gevonden. Bij geestelijk verzorgers gaat het in de interviews sterk over de ontmoeting tussen hemzelf en de politiemedewerker. De geestelijk verzorger lijkt hier iets waardevol te doen dat niet alleen in woorden te vangen is. Alle respondenten geven woorden aan de verbinding tussen hen en de cliënt/geestelijk verzorger. Eén respondent noemt het begrip 'Gegenüber', waarmee hij zelf bedoelt dat als geestelijk verzorger een persoon zijn verhaal kan vertellen waarbij wordt genoemd dat geen oordeel over het vertelde verhaal gegeven wordt. Dit is tegelijkertijd ook een begrip dat Buber gebruikt in zijn boek 'Dialogisch leven' (2007).

Alle respondenten geven aan de cliënt zelf te laten nadenken over wat de situatie voor hem betekent. Dit vergt het vermogen om mensen te laten reflecteren en daardoor naar zichzelf te laten kijken.

‘Uiteindelijk moet iemand dat zelf kunnen gaan zien en voor zichzelf daar de zin aan kunnen gaan ontlenen. Betekenis met cliënt vinden. Je zijn had wel degelijk zin, dus dat zijn, de dingen die je ook benoemt in gesprekken met hem, je hebt de levens niet kunnen redden, dat is ook wat hem heeft ziek gemaakt. Maar jouw aanwezigheid is wel degelijk zinvol geweest, op die manier heb ik wel getracht om voor hem zin ook in die context te duiden’ (GV2).

De manier waarop GV1 perspectief probeert te bieden heeft een nadruk op het willen verstevigen van politiemedewerkers en ze bewust laten worden van hun mogelijkheden die ze op dit moment niet zien omdat ze teveel gefocust zijn iets dat belemmerd werkt op de waarneming. Daarnaast probeert hij politiemedewerkers naar zichzelf te laten kijken. Het verstevigen van collega’s gebeurt veel tijdens de voorbereiding op een disciplinair onderzoek. De geestelijk verzorger vraagt politiemedewerkers rekening te houden met de realiteit die anders is dan ze verwachten. Het gaat dan om perspectief bieden en proberen te geven aan collega’s die het op dit moment niet meer zien zitten. ‘Iemand die punten op de horizon proberen te zetten in een organisatie die niet aan zijn verwachtingen heeft voldaan, toch wel weer het perspectief bieden dat hij daar mee aan de slag kan gaan’ (GV1).

Volgens twee van de drie respondenten geeft de geestelijk verzorger de mogelijkheid om begrip en woorden geven aan een situatie.

‘Mensen wil graag praten over de diepere zaken in het leven, ook al weet je niet zo goed wat je wil zeggen, je kan het daarover hebben en de geestelijk verzorger is daarvoor. Het is iemand waar je het op dat vlak met hem over kan hebben. Je kan het met hem hebben over God, ook al geloof je er wellicht zelf niet in. Dat helpt heel goed. De geestelijk verzorger is thuis in rechtvaardigheid, schuld en vergeving, identiteit is dan ook een belangrijk’ (GV3).

GV3 noemt de belangrijkste boodschap van de geestelijk verzorger: we hebben niet alles in de hand. Het gaat om onvoorspelbare situaties in je leven, die wel deel van je leven zijn geworden. Het gaat om de dingen in het leven die je heel erg belangrijk vindt maar waar je het normaal niet over hebt.

GV2 heeft een holistische aanpak, waarmee ze bedoelt dat ze zich richt op heel de mens, dus ook partners. Ze noemt uithoudingsvermogen, tijd en trouw als belangrijke kwaliteiten van een geestelijk verzorger. ‘Maar ik sta niet met lege handen, ik ben er voor hen, ik begeleid

hen, ik probeer ze te ondersteunen, op weg te helpen, soms alleen maar te zijn, trouw te blijven'. Door deze aandacht krijgen mensen kracht.

5.5 Hoe verhoudt de geestelijke verzorging bij de politie zich tot machteloosheid en mogelijke relatie met zingeving?

5.5.1 Geestelijke verzorging in een semi-publieke instelling

Bij de interviews van geestelijk verzorgers komt nadrukkelijk de vrijplaats functie naar voren die ze innemen. Deze functie kan zorgen voor het hebben van het plek in de organisatie waar medewerkers naar toe kunnen zonder daarover verantwoording af te leggen aan derden, zoals de leidinggevende. Het is bij de politie snel dat situaties waarin medewerkers persoonlijke effecten van het werk of door het privéleven ondervinden dat dit in het persoonlijk dossier terecht komt. Dit kan wijzen op kwetsbaarheid, terwijl de organisatie van je verwacht dat je veel veerkracht moet bezitten bij de uitoefening van het politiewerk.

Ook wordt de relatie tussen de vrijplaats en de ervaring van een politiemedewerker wanneer deze verdachte is in een disciplinair onderzoek. De geestelijk verzorger staat met één been binnen en met de andere buiten de organisatie. Zijn houding kan verfrissend werken aangezien hij een enigszins onafhankelijke positie heeft. Bijvoorbeeld: de geestelijk verzorger kan met de politiemedewerker spreken ten tijde van een disciplinair onderzoek en dit niet bespreken, hij is deze verantwoording ook niet schuldig aan de organisatie. Op deze manier kan de medewerker steun ervaren tijdens een voor hem ingrijpende periode.

5.5.2 Rol van geestelijk verzorger bij gevoelens van machteloosheid

De competenties die eerder zijn genoemd zijn van toepassing op de manier van begeleiden bij machteloosheidsgevoelens. Alle respondenten noemen de rol van de geestelijk verzorger bij de zoektocht naar gevoelens. Een aantal mensen weet helemaal niet wat ze voelen of wat er precies aan de hand is met ze. De geestelijk verzorger verkent de situatie samen met de cliënt zodat de collega meer helderheid krijgt in wat er precies aan de hand is. Dit betekent dat de geestelijk verzorger gevoelens van machteloosheid kan signaleren. Als deze gevoelens zijn gesignaleerd kan informatie gegeven worden over deze gevoelens. Volgens twee van de drie respondenten is informatie geven over gevoelens heel belangrijk, aangezien mensen denken dat ze gek zijn of gek worden. Dit geldt vooral bij collega's waar PTSS bij gaat worden of is gediagnosticeerd. 'Mensen denken ook, ze kunnen heel erg schrikken, Word ik wel beter, kan ik dit werk ook wel blijven doen, wat betekent het überhaupt?' (GV2)

De geestelijk verzorger is in de meeste casussen de eerste gesprekspartner. Daarom heeft de

geestelijk verzorger een signalerende functie bij diepere mentale problemen, zodat bij psychische problemen zoals PTSS doorverwezen wordt. Bij mensen die doorverwezen worden, komen vaak op een wachtlijst terecht. Op dat moment kun je al wel steun geven door mensen hun verhaal te laten doen, informatie te geven en begrip voor hun situatie te tonen. Volgens twee van de drie respondenten is de geestelijk verzorger er op dat moment voor de collega in nood. 'Dan ben je bij mensen in feite in hun nood, in tijd dat ze zich heel naar en verdrietig voelen, maar weten ze wel, er is iemand die aan ze denkt en aandacht aan ze geeft, op dat punt hebben we ook een taak (GV2)'

Op het moment dat machteloosheid niet iets pathologisch is, maar een werkelijk gevoel waar iemand niet weet wat daar mee te moeten doen, kan de geestelijk verzorger versterkend dienen op de manier waarop zij begeleidt. Dit betekent dat mensen naar hun eigen kracht leren kijken dankzij de geestelijk verzorger en dat deze gesprekken preventief kunnen dienen voor verdere psychische klachten. GV2 laat collega's kijken naar omstandigheden waar het daadkrachtig handelen van diegene naar voren komt. 'En dat is waar wij op dat soort punten van betekenis kunnen zijn, om er op die manier ook over te spreken. Moet je eens kijken wat je wel hebt gedaan. Ook al is het niet je gevoel. Uiteindelijk moet iemand dat zelf moeten kunnen gaan zien en voor zichzelf daar de zin aan kunnen gaan ontlenu'.

Het sociale aspect van zingeving kom wederom ter sprake bij de begeleiding van machteloosheidsgevoelens. 'Wie heb je om je heen? Zin is een sociale activiteit, juist om te praten over, vorm je ook zin, door het ter sprake te brengen, geef je zin, heeft het zin. Dat kan dus al helend werken'. GV3 noemt het sociale aspect van zingeving als hij praat over de rol van de geestelijk verzorger bij machteloosheid. 'Het helpt ook altijd dat je het iemand kan vertellen. Een mens is altijd meer dan zichzelf. Je bestaat uit je relaties, je kan niet menszijn in je eentje. De sociale kant hoort bij je als mens. Dat je door het doolhof heen loopt, de chaos heen loopt en iemand treft die daarin thuis is. Dat iemand zijn gevoelens moet uiten, dat hij boos wordt, die machteloosheid ervaart'. GV1 geeft aan dat machteloosheid zorgt voor een behoefte ergens aan vast te willen klampen. 'Daarom klemt hij zich ook vast aan mij. Om enig houvast te krijgen'. Door te benoemen dat je dat ook hebt, dat je hem houvast biedt. Het is ook niet vreemd dat je dat voelt, want ik voel het zelf ook'.

De geestelijk verzorger kan in eerste instantie zichzelf bieden. 'Om dingen te delen en in gesprek te gaan. Je gaat in eerste instantie weer zoeken naar de mogelijkheden'. De geestelijk verzorger neemt het voortouw bij de begeleiding van de collega om hem ertoe aan te zetten mogelijkheden te zien. In een voorbeeld van begeleiding van een collega noemt GV1 dat hij hem wil leren zelf sterk te gaan staan en te geloven in zichzelf, zodat hij zelf de situatie onder

controle kan houden. Op deze manier kan hij *zelf* weer grip krijgen op de situatie. Het zal een tijdje duren voordat deze collega de eigen kracht gaat herkennen en hoe dit kan leiden tot een betere situatie.

Volgens GV3 is een geestelijk verzorger thuis in thema's zoals schuld en schaamte, die sterk verbonden zijn met gevoelens van machteloosheid.

6 Resultaten interviews politiemedewerkers

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk zal dezelfde opbouw hebben als het vorige hoofdstuk. De empirische deelvragen zullen dit hoofdstuk structureren om zo verder toe te werken naar een antwoord op de onderzoeksvraag. De empirische deelvragen zullen beantwoord worden door resultaten van interviews per thema, zoals gestructureerd in hoofdstuk 4, weer te geven. Door de bespreking van de resultaten van de interviewvragen wordt getracht een antwoord te geven op de empirische deelvragen.

6.2 Welke rol spelen machteloosheidsgevoelens bij politiemedewerkers?

6.2.1 Machteloosheid

De respondenten geven beiden aan dat machteloosheid wordt ervaren in het politiewerk.

De respondenten onderscheiden verschillende vormen van machteloosheid.

Beiden respondenten geven aan dat machteloosheid kan ontstaan door de manier waarop de organisatie met ze omgaat na een ingrijpend incident. Eén respondent noemt dit gecreëerde machteloosheid welke te maken heeft met de manier waarop de organisatie is omgegaan en wat de organisatie heeft laten liggen om haar te ondersteunen. ‘De grote machteloosheid zat vooral hoe het korps met me om ging’(R4). Deze respondent onderscheidt gecreëerde machteloosheid van directe machteloosheid waar je geen afstand van kan nemen. Dit heeft te maken met de fundamenten van je leven. Het gaat om de confrontatie met de eigen eindigheid van het leven. Ze geeft aan beter met deze directe machteloosheid te zijn omgegaan dan de opgelegde machteloosheid. ‘Daarna, gek genoeg is het heel persoonlijk, heel dichtbij maak ik het direct mee en ik heb het gevoel dat ik daar beter mee om kan gaan dan met de vorige situatie’ (R4).

De andere respondent geeft aan dat machteloosheid ontstaat als hij zich persoonlijk kan identificeren met het slachtoffer. Hij identificeert zich met het slachtoffer als hij deze persoon werkelijk kent. Anders richt hij zich tijdens een situatie op de mogelijkheden, zelfs als het slachtoffer niet meer te redden is. Hij noemt dit het professionele handelen. Toch noemt hij ook een tweestrijd tussen de dingen die je graag wilt oplossen en onder controle wilt houden, terwijl je ziet dat je niets meer voor iemand kan betekenen. Als hij kan afwegen dat hij alles heeft kunnen doen wat gedaan had kunnen worden, kan hij een situatie afsluiten.

6.2.2 Situaties van machteloosheid

R4 geeft aan dat ze twee grote incidenten heeft meegemaakt die haar persoonlijk hebben beïnvloed. Het eerste incident betreft een aanrijding, door haar veroorzaakt waardoor een persoon letsel heeft. Uiteindelijk heeft de manier waarop het korps is omgegaan met dit incident, zoveel stress veroorzaakt dat ze PTSS ontwikkelde. Kort voordat ze officieel genezen is verklaard van deze psychische stoornis gebeurt er een tweede incident, waarbij ze terecht komt samen met een collega in een levensbedreigende gevecht. Een aantal factoren bepaalt daarbij de extreme gevoelens van machteloosheid. ‘Gek genoeg heeft dit tweede incident een veel grotere invloed gehad op mijn leven. Omdat ik voor het eerst echt het gevoel had dat ik echt dood ging. In mijn hoofd heb ik afscheid genomen van iedereen. Ik was in de veronderstelling dat dit het einde was’. Dit incident heeft volgens haar te maken met de confrontatie met fundamentele zaken in het leven, zaken die gaan over leven en dood.

R5 noemt vooral de manier waarop de stress op een team kan opbouwen en de manier waarmee de leidinggevenden hier mee omgaan. Heel veel zaken die het team schaden, worden onder de mat geschoven en net gedaan alsof ze niet bestaan. Van medewerkers wordt verwacht dat ze meer dan 100 procent van zichzelf geven, ook na een ingrijpende situatie. Hij stoort zich aan deze manier van omgaan met medewerkers.

De stress werd steeds groter en hij krijgt het advies van zijn leidinggevende om niet meer over te werken. Dit advies wordt gegeven omdat ze hem vaak na werktijd studenten zien begeleiden, wat R5 in eigen tijd doet en daarmee werkt hij niet over. Toch wordt hem gezegd dat hij niet onnodig moet overwerken. Twee dagen na dit gesprek maakt hij toch de afweging om een collega te hulp te schieten, ook al werkt hij dan over. Het is een gevoel dat dit belangrijk kan zijn en hij handelt naar dat gevoel. Uiteindelijk betekent de erkenning voor dit gevoel ook de confrontatie met zijn zwaargewonde collega die uiteindelijk in zijn bijzijn overlijdt.

Ook heeft het incident waardoor zijn directe collega is overleden gevolgen voor de manier waarop hij gedrag van burgers naar hem toe tolereert. ‘In 2009 is de wereld veranderd, dat ga ik niet ontkennen. Ik was best tolerant, ik ben nu sneller beledigd. Ik houd sneller mensen aan als ze me uitschelden. Het heeft met respect te maken. Ze mogen best een beetje sparren. Ik maak ook fouten, dat ik bijvoorbeeld verkeerd begin. Maar dat kan je goed maken’. De manier waarop hij de wereld ziet, verandert door dit ingrijpende incident.

Hoe een incident de persoonlijke visie op de betekenis van het leven beïnvloed komt naar voren door de manier waarop na het incident naar de wereld wordt gekeken. Ook kan worden opgemerkt dat de respondent aangeeft door deze incidenten geleerd heeft om op zijn

gevoelens te vertrouwen en daar naar te handelen. Daarnaast hebben het geheel van de incidenten gezorgd voor een terugkomen naar de eigen ik.

6.2.3 Omgang met machteloosheid: overgave of coping

Hij geeft ook aan dat vragen zijn gekomen na het incident waarbij zijn collega dodelijk gewond is. De volgende vragen heeft hij zich gesteld:

‘De eerste vraag die ik me gesteld heb, is: Als ik de order van mijn chef had opgevolgd, om niet over te werken, had ik daar dan mee kunnen leven?’

De tweede vraag die ik me gesteld heb, wat was er gebeurd als we hem eerder hadden aangetroffen, had hij dan ons voor onze flikker geschoten, of had hij dat niet gedaan omdat we in uniform waren, zij was in burger? Wat was er gebeurd als we hem tegen waren gekomen. Het blijft altijd een groot vraagteken. Het ongewisse.

De derde vraag is dan: heb ik de juiste beslissingen ter plaatse genomen. Mij is verweten dat ik een hulpverlener mogelijk in gevaar heb gebracht, nou je moet weten, daar heb ik geen spijt van. Die beslissing heb ik bewust genomen, er gaat een collega dood en die mag niet doodgaan. Ik zie geen ander gevaar. Er staat geen pistool op me gericht dus die beslissing heb ik genomen en ik sta in voor het risico’.

Deze vragen geven aan waar deze respondent mee worstelde nadat het incident is gebeurd en geven voor mij aan welke omgang R5 heeft gehad met het incident waar ook gevoelens van machteloosheid een rol speelden.

6.3 Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers?

6.3.1 Zingeving : Persoonlijke visie op betekenis van het leven

De respondenten geven beiden een duidelijke visie op de betekenis van het leven. Eén van de respondenten noemt een duidelijke levensbeschouwing als zijnde de persoonlijke visie op de betekenis van het leven. Binnen deze levensbeschouwing is ruimte voor de drie ervaringskenmerken samenhang, verbondenheid en transcendentie. Door de andere respondent wordt een visie gegeven op de betekenis door het benoemen van de drie persoonlijke ervaringskenmerken. Nu zal op deze ervaringskenmerken worden ingegaan. Samenhang wordt door beide respondenten gezien als het ervaren van innerlijke rust. Voor één van de respondenten geeft de levensvisie een kader waardoor steun wordt ervaren.

‘ Mijn geloof geeft berusting, hierna komt het goed. Ik zou het moeilijk vinden, als het over is en dat dit het was voor het kindje. Ik zou het moeilijk vinden als ik die berusting niet zou hebben’.

Die rust wordt voor beide respondenten bepaald door het hebben van een doel. Deze doelen zijn voor beiden respondenten verschillend van aard. Wel heeft het te maken met op een goede manier leven door het juiste te doen (ook voor andere mensen).

Eén respondent is zich door een aantal incidenten op zijn werk bewust geworden hoe belangrijk deze rust is. Deze innerlijke rust heeft een verband met de emoties die hij voelt en hoe hij daarop inspeelt. Hij geeft aan geleerd te hebben beter naar zijn gevoel te luisteren en daar iets mee te doen. Als hij niet genoeg naar zijn gevoelens luistert, ‘kun je op een gegeven moment niet meer naar je eigen ik’.

Het aspect van verbondenheid komt vooral naar voren bij de verwoording waarom gekozen is voor het politiewerk omdat ze iets willen kunnen betekenen voor mensen. Voor één respondent is verbondenheid het doel in het leven en heeft ook een levensmotto: Behandel mensen zoals je zelf ook behandeld wil worden. Aangegeven wordt dat het werk zich altijd tussen mensen afspeelt en dat communicatie alleen werkt als er interactie is.

Het aspect van transcendentie komt verschillend naar voren. Eén respondent is wezenlijk in contact met het idee dat iets groter dan zichzelf onderdeel kan uitmaken van deze wereld. Dat het eigen leven onderdeel is van iets groter dat niet compleet te bevatten is wordt door haar vertaald in een godsbeeld. Bij de andere respondent vindt het transcendentale aspect, in de zin dat het leven bestaat uit iets groters, wat we zelf niet kunnen bevatten, geen voedingsbodem. Wel is hij op zoek naar verdieping en stelt hij vragen over het bestaan. Ook noemt hij de waarden respecteren van andere mensen en vertrouwen hebben in mensen, hij wil graag dat anderen eerlijk en open tegen hem zijn. Hij noemt ook de waarde van het hanteren van de eigen regie en ziet dit ook als een kwaliteit van hem als persoon en als politieman. Het hanteren van de eigen regie legt hij uit door te vertellen hoe hij werkt.

6.3.2 Voorbeelden situaties persoonlijke beïnvloeding politiemedewerker

Beide respondenten geven een hele duidelijke beïnvloeding op de betekenis van het leven aan na de ervaring van een ingrijpende gebeurtenis tijdens het politiewerk.

In negatief aspect geeft één respondent aan dat de wereld voor hem veranderd is na het incident waarbij zijn direct collega is overleden. Hij zegt minder tolerant te zijn.

In positief aspect noemen beide respondenten een persoonlijke ontwikkeling door de ingrijpende gebeurtenis. Eén respondent noemt de confrontatie met de dood een zinervaring

waardoor geleerd is dat het belangrijk is iets bij te dragen aan de wereld en dat je als politiemedewerker in ieder geval iets bijdraagt ook al pakt het niet altijd positief uit. De andere respondent heeft geleerd om te kijken naar wat hij zelf belangrijk vindt en hoe hij dit kan waarderen.

Beide respondenten geven duidelijk aan meer voor collega's te willen zorgen nu ze zelf heftige incidenten hebben meegemaakt.

6.3.3 Zingeving en Politiewerk: Betekenis van het werk

De persoonlijke zingeving is van groot invloed op de ervaring van betekenis van het politiewerk.

Bij één respondent heeft de persoonlijke visie op de betekenis van het leven geleid tot spanningen met leidinggevend. Hij stelt hoge verwachtingen van zichzelf en aan anderen, vooral op het gebied van medemenselijkheid. Deze verwachtingen zijn vaak niet uitgekomen en daarin is hij ook dikwijls teleurgesteld.

Hij noemt als belangrijk voorbeeld de manier waarop hem is verteld dat hij niet meer mag overwerken, ook al werkte hij in eigen tijd op het wijkteam om studenten te begeleiden. Twee dagen later rijdt hij om negen uur 's avonds terug naar het bureau. Op dat moment wordt een melding gedaan, dat een collega in burger assistentie nodig heeft. Niemand reageert. De respondent voelt de spanning, ik mag niet meer overwerken, maar reageert op zijn gevoel dat het niet goed zit. Hij heeft zelf ook zo'n situatie meegemaakt en dan hoop je op assistentie. Nogmaals wordt de vraag gesteld, en weer niemand reageert. Hij besluit er op af te gaan. Als hij dit niet had gedaan, was hij niet ter plaatse geweest bij zijn collega die zwaargewond is neergeschoten en uiteindelijk aan de verwondingen overlijdt. Hij had zichzelf dit nooit kunnen vergeven als hij de orders van de wijkteamchef had opgevolgd. Soms moet je als politieman op je gevoel af gaan als je voelt dat het niet pluis is.

Het politiewerk maakt je eerder bewust van wat voor ingrijpende situaties in mensenlevens voor kunnen doen of van de negatieve gevolgen van menselijk handelen. Eén respondent geeft aan dat ze door het politiewerk in sneltreinvaart volwassen is geworden. Voor één respondent is een duidelijk relatie tussen de betekenis die ze geeft aan het leven en het ingrijpende politiewerk.

‘ Ik had best wel wat gezien voor ik bij de politie kwam en wat dingen meegemaakt en af en toe wordt je geconfronteerd met de duistere kant van mensen. Dat het een desillusie is, het is bijna niet te

bevatten. Dat er zulke mensen zijn. Het zou me een leegte geven als ik zou denken: dit is het gewoon: er zit geen idee of doel achter zit als dit het zou zijn, dat is wat het bij mij brengt’.

De betekenis van het werk ligt voor beiden respondenten ook in wat je voor anderen kunt betekenen.

6.3.4 Invloed van emoties

Beiden respondenten geven aan dat het luisteren naar het eigen gevoel en daarbij horende emoties belangrijk is voor het ervaren van innerlijke rust en daarmee samenhang.

Bij het eerste incident beleeft R4 heftige gevoelens van machteloosheid. Ze spreekt bij de bespreking van het tweede incident veel over de heftigheid van emoties zoals machteloosheid en angst. Deze angst was gericht op de situatie zelf, op de manier waarop ze dacht dood te gaan. Ze was bang voor de mogelijke pijn. Bang om te sterven, was ze niet. Het besef dood te gaan, het stond voor haar gevoel al vast dat ze ging overlijden, was niet angstig. Ze spreekt over dit besef alsof het een spirituele ervaring is. De rust die ze voelde hoe ze dood zou gaan, was enorm. De angst die ze voelde voor de pijn en de man die haar te lijf ging was levensgroot. Toch ervoer ze ook de rust en sereniteit van het besef dat je dood gaat. Ze was in gedachten afscheid aan het nemen van haar dierbaren. Ze zegt ‘dat het daarna nooit meer zo mooi is geworden’

Ze geeft aan dat na het incident het heel veel emoties heeft losgemaakt. Ze geeft aan dat deze emoties veelal achteraf gevoeld en beleefd worden. Het besef van de emoties komt vaak naderhand en niet tijdens een ingrijpende gebeurtenis. ‘Maar achteraf brengt dat gevoel dat het over zou zijn, iedereen die me zouden missen en waar ik niet meer zou zijn. Ik dacht aan iedereen die me moesten missen. Maar achteraf heeft het heel veel emoties losgemaakt’ .

R5 geeft snel in het interview aan dat hij heeft leren te luisteren naar zijn gevoel en daar iets mee te doen. Dit verband tussen hoe een incident de respondent de persoonlijke zingeving beïnvloedt en emoties wordt hier duidelijk. Hij heeft namelijk geleerd om op een nieuwe manier naar zichzelf te leren kijken, naar zijn kwaliteiten en hoe het negeren van deze kwaliteiten negatieve gevoelens en uiteindelijke erge stress opleveren. Het volgen van zijn eigen ik geeft hem rust.

6.4 Wat is de rol van een geestelijk verzorger werkzaam bij de politie?

6.4.1 Gekregen ondersteuning geestelijk verzorger

Haar leidinggevende heeft haar destijds opgegeven voor ondersteuning bij haar klachten. Ze ging niet naar de geestelijk verzorger omdat ze vragen over haar levensbeschouwing had,

geeft ze expliciet aan. De geestelijk verzorger had een signalerende begeleiding. Hij heeft haar doorverwezen naar het AMC. Ze geeft aan dat de geestelijk verzorger haar niet kon helpen bij de psychische problemen waarmee ze kampte. De combinatie van factoren, het begrepen voelen, de rust, wel in de organisatie horen maar er ook een beetje buiten staan. Het belangrijkste bij de begeleiding die de geestelijk verzorger heeft gegeven is het gevoel begrepen te worden. Het gevoel begrepen te worden hangt samen met het delen van het zelfde geloof. De zingevingsvragen die ze zichzelf ging stellen, zoals ‘Wat doe ik hier nog? Wat heeft het voor zin?’ heeft ze met hem kunnen bespreken.

Ook was hij op dat moment geschikt om te praten over de gevoelens van ontevredenheid naar de organisatie zelf toe. Ze was ‘best wel klaar met de politie’. Volgens R4 heeft de geestelijk verzorger die zij gesproken de kracht, zonder veel te zeggen, bij jezelf te rade te laten gaan. ‘Hij heeft me heel veel rust gegeven, een bepaald gevoel van *het komt wel goed*. Dat was ik een beetje kwijt, je moet even rustig afwachten. Hij straalde dat gewoon uit, dat vond ik er heel erg prettig aan. En ik heb er heel veel aan gehad’.

Ze geeft aan dat de geestelijk verzorger zich richt op de gevoelens die ze had en om deze te verwoorden. Tegelijkertijd zit er geen tijdsdruk achter, er moet niets. ‘Bij wijze blijf je tien jaar ziek, en op het moment dat je bij een leidinggevende komt en ik hoor dat ook wel dat mensen bij BMW zijn geweest. ‘Je mag maar een half jaar ziek zijn. Anders word je op je salaris gekort. Jij moet daarna toe. Dat was niet bij hem’.

Ook heeft hij aangeboden om mee te helpen bij het vormgeven van het afscheidsritueel aan het einde van de PTSS behandeling. Ze is hier zelf niet op ingegaan, maar heeft wel gehoord wat het voor collega’s kan betekenen als de geestelijk verzorger hierin kan begeleiden.

Toen hij tijdens een briefing hoorde van het tweede genoemde incident heeft hij haar gebeld of zij daarbij betrokken is geweest. Ze vertelt dan de volgende kwaliteiten van de geestelijk verzorger. ‘Hij heeft iets heel vertrouwds, je wilt het wel vertellen en je weet dat het veilig is bij hem. Dit is best wel een organisatie waar je hard moet zijn en je overal overheen moet zetten. Voor sommige mensen zal hij heel heftig zijn omdat hij eigenlijk het tegenovergestelde van de algemene cultuur is en dat hij toch bij de politie hoort, dat bracht ook wel iets. Iets dat hij bepaalde dingen snapte, dat hij de organisatie kende. Ik heb therapie gehad en zij wist bijvoorbeeld niet wat een portofoon was en ik moest alles in detail gaan uitleggen. Terwijl zij heel veel politiemensen had begeleid. Dat hielp heel erg, het was zo fijn, hij begreep het wel. In privé heb je ook wel mensen en dan moet je nog dingen uitleggen. Het kader vatte hij al, ik hoefde alleen maar uit te leggen hoe ik me voelde’.

R5 geeft aan dat het hem niet uitmaakte wie hij zou spreken, het zou ook een bedrijfsmaatschappelijk werker kunnen zijn. Het gaat er voor hem om dat iemand echt luistert en het ook niet vergeet wat hij heeft gezegd. 'De geestelijk verzorger luisterde echt naar mij en wat nog belangrijker is, dat hij er geen oordeel over velt'. Hij heeft geleerd naar zichzelf te kijken. Bij geestelijk verzorger is hij erachter gekomen dat hij de spanning bij hem opliep door onrecht. Tijdens de geestelijke begeleiding is hij erachter gekomen dat hij naar zichzelf moet leren luisteren. De manier van begeleiden kenmerkt zich volgens R5 door het stellen van de volgende vragen: 'Hoe gaan we het oplossen? Wat denk je erover? Waar denk je mee te moeten beginnen? Waar kan je mee aan de slag? En als je het dan niet weet, dan vraagt hij welke mensen in je omgeving wie je kunnen helpen?'. R5 noemt ook de nabijheid die hij ervaart van de geestelijk verzorger. Hij spreekt over een vertrouwensband die tot op de dag van vandaag is blijven bestaan en die niet weg gaat. Deze vertrouwensband is wederzijds. 'Ook na de begeleiding heeft de geestelijk verzorger zelf contact gezocht met me. Hij zat ergens mee en toen dacht hij meteen aan mij. Het was wederzijds en de interactie was heel mooi en voor mij was het een veilige haven'. R5 geeft aan dat dit is wat hij nodig had op dat moment. Het is een interactie die beide kanten op gaat en waarvan je het gevoel hebt dat de geestelijk begeleider ook zich ook werkelijk in je interesseert, ook als je geen problemen meer zou hebben.

6.4.2 Rol van geestelijk verzorger in het korps

Vanwege het feit dat ze expliciet aangeeft dat het enorm heeft meegespeeld dat de geestelijk verzorger haar geloof deelt, vraag ik aan R4 of zij zich kan voorstellen dat je naar een geestelijk verzorger toe gaat als je niet gelovig bent. Ze antwoordt: 'Ja, maar dan moet je wel weten wat hij doet. Nu is dat niet zo bekend. Heel veel mensen weten niet van zijn bestaan. De mensen die het weten, zeggen snel 'oe zweverig'. Die weten niet zo goed wat hij doet. Heel veel politiemensen denken, wat een gelul. Dat je per toeval met hem in aanraking moet komen. Het heeft ook te maken met de structuur van het zorgaanmeldpunt. Ik denk ook dat je kan praten met gv-er kan praten als het goed met je gaat maar dat je een bepaalde verdieping zoekt. Ik heb niet het idee dat mensen dat doen. Heel veel mensen kennen hem ook niet. Ik durf te wedden dat de studenten geen idee hebben dat er een gv-er is in het korps, dit werk vraagt ook om meer zingeving dan boekhouder of zo. Je wordt sneller geconfronteerd met de zin van het leven en je eigen zingeving ook. Dat zou wel verbeterd kunnen worden, de toegankelijkheid. Dat doet de structuur van het korps. Er is heel veel werkdruk bij de politie, en de gebeurtenissen die je meemaakt. Ik denk niet dat het gezond is om dit je hele leven te

blijven doen. Je ziet echt oudere collega's die echt zijn afgestompt en met psychische problemen. Hoeveel collega's er op een bureau in de knoop zitten. En daarom denk ik ook dat zo'n geestelijk verzorger heel erg nodig is. Al die andere dingen die er ook moeten zijn. Je kan het niet vergelijken met een andere organisatie.

6.5 Hoe verhoudt de geestelijke verzorging bij de politie zich tot machteloosheid en mogelijke relatie met zingeving.

Deze vraag is niet vanuit de politiemedewerkers beantwoord. Gekeken kan worden onder andere deelvragen en –thema's hoe deze resultaten antwoord geven op deze deelvraag. Resultaten worden niet gegeven over deze vraag. Resultaten over deze deelvraag zouden eerder passen onder een duiding van de resultaten en deze zal gegeven worden in het volgende hoofdstuk.

7. Theorie en empirie verbonden

7.1 Inleiding

Dit hoofdstuk is gestructureerd aan de hand van de gestelde empirische en theoretische deelvragen. Dit hoofdstuk zal opgebouwd zijn uit de volgende elementen. Zingeving en machteloosheid, machteloosheid onder politiemedewerkers, relatie machteloosheid en zingeving, rol geestelijk verzorger politie Nederland, relatie zingeving en machteloosheid en de rol van de geestelijk verzorger daarbij. Elke paragraaf zal beginnen met de daarbij horende deelvraag, dit om de structuur van dit hoofdstuk te onderstrepen en om toe te werken naar het antwoord op de gestelde vraagstelling. Het kan zijn dat twee deelvragen beantwoord worden in één deelvraag. Dit zal zijn omdat de vragen dichtbij elkaar liggen en de antwoorden met elkaar vervlochten zijn. Of het gaat om een op elkaar gelijkende empirische en theoretische deelvraag die op deze manier gelijktijdig beantwoord kunnen worden

7.2 Zingeving en Machteloosheid

Wat verstaat men in de literatuur onder de begrippen machteloosheid en zingeving?

Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers?

7.2.1 Niveaus van zingeving

In de literatuur wordt door de Smaling & Alma (2010, 17) en De Wit (1999, 15) gesproken over alledaagse en existentiële zingeving. Ik volg de definitie van existentiële zingeving omdat deze draait om levensvragen die ontstaan uit het dagelijkse leven. Daaraan wordt na het empirisch onderzoek een element van uiteindelijke zingeving toegevoegd. Uiteindelijke zingeving treedt naar voren wanneer je wordt geconfronteerd met de dingen in het leven die je het meest waard zijn en die tegelijk je ontnomen kunnen worden waardoor de kwetsbaarheid van deze belangrijke elementen in je leven duidelijk worden. Deze toevoeging geeft het tijdige element van het leven weer dat soms op de scherpte van de schedel ligt. Het begrip over uiteindelijke zingeving is een toevoeging om het begrip over zingeving. Existentiële zingeving gaat daarom ook over uiteindelijke zingeving. Dit geeft een onvoorspelbaar element aan het begrip zingeving.

De ruimere betekenis van zingeving die Alma en Smaling (2010,29) heeft aansluiting gevonden in de praktijk van de politiemedewerkers. Zingeving komt bij elk mens voor en het is niet exclusief voorbehouden aan zingeving in een geïnstitutionaliseerde vorm. Deze

ruimere vorm van zingeving komt zoals getoond goed naar voren in de antwoorden die respondenten geven omtrent de betekenis die zij geven aan de visie op het leven. Ik sta een ruimere betekenis voor zingeving na, die in de tussenrapportage van SOAP (2010) ook kan worden verwoord als geestelijk welbevinden.

Ook kan een verdere verdieping worden gelegd tussen de relatie van alledaagse zingeving en het politiewerk. Het onvoorspelbare element vormt een belangrijk onderdeel van het politiewerk en de niet-alledaagse handelingen, zoals mensen aanhouden, reanimeren, bijstaan bij een ongeluk, zijn juist alledaags. Hoe langer een politiemedewerker in dienst is hoe groter de kans op onverschilligheid, waardoor problemen schouderophalend worden ervaren (De Soir, 2007, 45). Toch zal hier net als bij de Soir (2007) nuances moeten worden aangebracht bij de beoordeling van de ervaring van alledaagse werkzaamheden en hoe deze de personen achter het uniform beïnvloeden. Het is met andere woorden verschillend hoe individuen het politiewerk ervaren en dit is in lijn met de opvatting over zingeving dat deze gaat over persoonlijke ervaring van de betekenis van het leven.

Naast de cognitieve en rationele kant van zingeving wordt in de literatuur de nadruk gelegd op de ervaring van de affectieve kant van zingeving. Bij politiemedewerkers is een vorm van zingeving geconstateerd die eerder affectief dan cognitief-rationeel te noemen is. Het geraakt worden is een belangrijk element van zingeving bij politiemedewerkers. Toch is in dit onderzoek het onderscheid tussen deze verschillende kanten van zingeving niet goed naar voren gekomen. Het is een aanname dat deze verschillende processen, cognitief of affectief, met elkaar verweven zijn.

7.2.2 Persoonlijke ervaring van zingeving

De volgende ervaringskenmerken zijn onderscheiden in het theoretisch en empirisch onderzoek.

7.2.2.2 Samenhang

Samenhang wordt genoemd als belangrijkste kenmerk van zingeving door Baumeister (1992,15) en Mooren (1991, 29 ev). Dit ervaringskenmerk wordt verwoord als de ordening van je eigen innerlijk, dat je houvast geeft en waardoor je in contact komt te staan met je eigen ik. Samenhang zorgt voor verbinding met jezelf te krijgen en te behouden, waardoor de voorwaarde ontstaat voor het ervaringsaspect verbondenheid en transcendentie.

Ook in het empirisch onderzoek is naar voren gekomen dat samenhang zorgt het leven te zien vanuit een kader dat bestaat uit het ervaren van betekenissen die zorgen voor motivatie tot handelen. Samenhang is daarom een zeer belangrijk element van zingeving.

Een vorm van samenhang, de zogenaamde zinsamenhang (Jorna, 2008, 51), laat zien dat samenhang niet alleen gaat om een cognitieve structuur waardoor een ordening kan worden aangebracht in het leven. Ook niet controleerbare en maakbare aspecten van het leven kunnen zorgen voor samenhang.

Bij politiemedewerkers komt innerlijke rust sterk naar voren bij de beschrijving van de ervaring van samenhang. Dit betekent dat deze innerlijke rust belangrijk is bij de beleving van zingeving. Ook is naar voren gekomen dat het belangrijk is om de verbinding te ervaren met jezelf en dat deze verbinding vaak weer gezocht moet worden als een politiemedewerker in een ingrijpende situatie is geraakt. Juist dan kan de geestelijk verzorger met de persoon zoeken naar deze verbinding.

7.2.2.2 Verbondenheid

Verbondenheid is een belangrijk ervaringsaspect van zingeving. Zoals al aangegeven bij het vorige ervaringsaspect gaat zingeving om het leggen van betekenisvolle verbanden ofwel verbindingen. Verbondenheid als ervaringsaspect gaat om de ervaring van het voelen van de verbindingen die zorgen voor een zingevend geheel (Alma & Smaling, 2010, 21). Verbinding kan ontstaan door het ervaren van verbondenheid tussen mensen. Dit noem ik het sociale aspect van zingeving. Dit komt in het politiewerk sterk naar voren. Politiewerk betekent je ten dienste stellen aan de samenleving en daarmee aan anderen. Het werk betekent ook verbinding aangaan met burgers.

Na de bestudering van literatuur en interviews kan gezegd worden dat het verlies van verbinding met je eigen ik en vergeten te leven naar datgene wat jezelf belangrijk vindt, en niet najagen wat je van anderen moet doen, ook het verlies van verbondenheid betekent. Politiedewerkers voelen zich onbegrepen als ze niet goed om kunnen gaan met de betekenis van een ingrijpende gebeurtenis.

7.2.2.3 Transcendentie

Transcendentie is verwoord als het verlangen te zoeken naar de diepte van het bestaan. Politiedewerkers worden eerder geconfronteerd met ingrijpende gebeurtenissen die vragen oproepen over diepgaande zaken. Transcendentie gaat over deze diepzinnige vragen. Het stellen van vragen over het bestaan komt naar voren in het empirisch onderzoek. Als transcendentie wordt verwoordt als zoeken naar iets groter dan het menselijk leven in de vorm van het zoeken naar iets dat overstijgt in het streven naar een bijdragen aan de politieorganisatie en samenleving waarover men niet altijd de controle heeft. Het laatste

aspect van transcendentie wordt bij alle respondenten gevonden. Politied medewerkers willen namelijk iets bijdragen aan de wereld.

Bij de interviews van de politied medewerkers is duidelijk naar voren gekomen, dat als een persoon tijdens diensttijd een ingrijpende incident mee maakt dat hem persoonlijk beïnvloedt dit een proces bij diegene in gang zet. Jorna (2008) noemt dit de ontwikkeling van individu naar enkeling.

Transcendentie kan juist ook betekenis geven aan een situatie in tijden waarin deze ver te zoeken is. Naar voren is gekomen dat politied medewerkers vragen stellen waarom dingen gebeuren, zowel in hun eigen leven als bij anderen. Dit zijn vragen naar de betekenis van het bestaan. Juist het zoeken naar antwoorden op deze diepzinnige vragen kunnen politied medewerkers helpen bij de verwerking van ingrijpende gebeurtenissen. Vanuit deze transcendentale doorwerking van de vragen die zich aandienen kan weer gezocht worden naar verbinding met jezelf (samenhang) en wellicht met anderen (verbondenheid). Dit aspect van zingeving moet niet onderschat worden bij het vinden van omgang bij ingrijpende gebeurtenissen.

7.2.3 Yalom en Zingeving

Yalom noemt vier ultimate concerns zoals eenzaamheid, vrijheid, zinloosheid en de dood (Yalom, 1980, 8 ev). Deze begrippen zijn door alle geestelijk verzorgers en politied medewerkers genoemd. De persoonlijke ervaring van zin en de confrontatie met de kwetsbaarheid van het leven worden door alle respondenten genoemd. Eenzaamheid wordt genoemd in relatie tot het onbegrip dat kan ontstaan bij partners en het niet kunnen inleven door collega's en leidinggevendenden als een ingrijpende situatie zich heeft voorgedaan. Vrijheid wordt genoemd als een professional (politied medewerker) zelf beslissingen mogen maken en daar achter blijven staan, genoemd als de vrije ruimte die bij de politie veel ontbreekt en daardoor zingevingsvragen ontlokt. Dankzij de hiërarchische structuur van de organisatie stuit men vaak op bureaucratische problemen die leidinggevendende niet willen oplossen. Regels zijn regels. Toch wordt in de werkgeversvisie 2008 gesproken over een cultuur waarin collega's niet zomaar blindelings bepaalde handelingen uitvoeren, de mens achter de politiefunctionaris weegt waarden af zodat hij ook achter deze handelingen kan staan.

Zinloosheid wordt genoemd als uitzichtloosheid van het bestaan. Ook als de zinloosheid van bepaalde bureaucratische afhandelingen, rapportages, falende systemen.

De dood is een thema dat veelvuldig wordt genoemd door alle respondenten. De dood is een thema bij de politie dat verdere verdieping verdient in dit deel van de scriptie. Allereerst

worden een aantal nuances aangebracht voordat de relatie tussen de persoonlijke ervaring van zin en de ultimate concern dood tot zijn recht komt.

Ten eerste kan de confrontatie met de eindigheid van het bestaan in algemene zin genoemd worden. Hier is sprake met de confrontatie van de dood tijdens het werk. Ten tweede wordt de confrontatie van de eindigheid van het bestaan in persoonlijke context genoemd. Deze tweede onderscheiding heeft met maken met het persoonlijk kunnen identificeren met de confrontatie van de dood tijdens werk. Ten derde wordt de confrontatie met de eigen eindigheid van het bestaan genoemd. Dit laatste onderscheid verschilt zeer van de eerste twee omdat het gaat om de eigen sterfelijkheid en de confrontatie daarmee.

Deze onderscheidingen zijn zeer belangrijk bij de ervaring van zin en daarmee ook de problemen die politiemedewerkers daarin ervaren. Ook de gevoelens die in deze drie onderscheidingen gevoeld worden, zijn verschillend van aard en heftigheid. Als laatste kan gezegd worden dat deze ervaring van de eindigheid van het bestaan door politiemedewerkers verschillend wordt beleefd. Ondanks deze beleving is nog steeds het nuance verschil van kracht omdat het aangeeft waar rekening mee kan worden gehouden tijdens de begeleiding van politiemedewerkers.

Deze vier ultimate concerns geven naar mijn idee doeltreffend aan om welke thema's zingeving draait. Deze thema's zouden ingezet kunnen worden bij de betere verwoording van het begrip zingeving. Zoals gebleken in het literatuur- en empirische onderzoek blijft zingeving een enigszins vaag begrip, dat door leidinggevenden bij politie ook zo betiteld kan worden. Juist door de verwerking van deze thema's bij het begrip zingeving kan op een doeltreffende manier duidelijk worden gemaakt wanneer zingevingsvragen naar boven kunnen komen.

7.2.4 Baumeister en zingeving

In deze paragraaf zal verder in worden gegaan op de verbinding tussen de behoeften van zingeving die Baumeister (1991) noemt en de resultaten van het empirisch onderzoek. Zoals in het literatuuronderzoek naar voren is gekomen, noemt Baumeister vier behoeften van zingeving. Deze zijn doelgerichtheid, hanteerbaarheid (efficacy), waarden & normen en eigenwaarde.

Doelgerichtheid wordt expliciet genoemd, ook al is de doelgerichtheid dikwijls verschillend van aard. Ook wordt een sterk verband met waarden en normen gezien bij de gerichtheid die iemand heeft in het leven. Ook waarden en normen worden veelvuldig genoemd. Het gaat dan om rechtvaardigheid, respect krijgen en geven, eerlijkheid en vertrouwen. Dit zijn

tegelijkertijd aspecten die in de politieorganisatie ontbreken of gemist worden na de ervaring die iemands leven een wending geeft waar iemand van moet kunnen herstellen.

Eigenwaarde wordt genoemd als men spreekt over het zien van de eigen kracht en iemand laten zien wat hij allemaal wel heeft gedaan in plaats van het focussen op wat niet is kunnen doen. Dit betekent dat de geestelijk verzorger iemand weerbaarder probeert te maken voor de huidige situatie waarin iemand is beland.

Efficacy is een veelvuldig aangehaald thema binnen dit onderzoek en zowel bij het literatuuronderzoek als binnen de interviews is het vaak expliciet naar voren gekomen.

Efficacy is de subjectieve controle die mensen het gevoel geven controle te hebben over situaties en ervaringen in hun leven. Deze subjectieve controle zal later in relatie tot het thema machteloosheid verder uitgediept worden onder 'Verlies van greep op het bestaan'.

Deze vier behoeften die Baumeister noemt geven een diepere betekenislaag aan de eerder genoemde ervaringsaspect samenhang waarbij gezocht wordt naar de ervaring van verbinding met jezelf. Deze behoeften zijn signalerende thema's die binnen het ervaringsaspect samenhang door de cliënt genoemd kunnen worden.

7.2.5 Emoties en zingeving

De zingevingvraag begint bij de waardering van de situatie. De gevoelens die naar boven komen zijn een graadmeter dat het niet goed gaat. Het benoemen van hoe emoties de zingeving beïnvloeden komt bij bijna alle respondenten expliciet naar voren. Machteloosheid is een gevoel en tegelijkertijd onderzoek ik in deze scriptie kort de relatie tussen emoties en zingeving. Toch blijft dit thema in dit onderzoek onderbelicht.

7.3 Machteloosheid onder politiemedewerkers

Welke rol spelen machteloosheidsgevoelens bij politiemedewerkers?

7.3.1 Definitie Machteloosheid

In het literatuuronderzoek wordt een drietal aspecten genoemd waar een situatie van machteloosheid door gekenmerkt kan worden. Machteloosheid is een emotie die ontstaat door het verlies op controle op het leven (De Wit,1998). Deze emotie is een graadmeter om te kunnen onderzoeken welke situatie iemand is overkomen en wat daar aan de hand is. Zoals genoemd in het literatuuronderzoek kan machteloosheid ontstaan bij verlies van greep op het bestaan (1), verlies aan handelingsperspectief (2) en bij een onoplosbare situatie (3) (Fienig 1998,40).

7.3.2 Verlies van greep op het bestaan

Bandura (1997) en Baumeister (1991) noemen in relatie tot verlies op de greep van het leven het begrip efficacy. Efficacy is een ander woord voor subjectieve controle. Subjectieve controle is nodig om daadkrachtig te voelen over het eigen leven. Als deze controle afneemt gaat men deze controle proberen te herwinnen door allereerst controle over de omgeving te proberen te herkrijgen en als dit niet lukt, het handelen op de omgeving aan te passen. Deze worden primaire en secundaire controle genoemd door Baumeister (idem, 29). In de interviews met politiemedewerkers komt deze subjectieve controle duidelijk naar als gezocht wordt naar mogelijkheden zodat het gevoel van grip op de situatie intact blijft. Tegelijkertijd komt naar voren dat het verkennen van mogelijkheden niet onuitputtelijk hoeft te zijn en dat daarmee nog een tweede vorm van controle nodig is en dat is de controle loslaten op de omgeving en gaan kijken naar hoe je het handelen kunt aanpassen zodat je met de situatie om kan gaan. Ook geestelijk verzorgers noemen in de interviews de noodzaak van politiemedewerkers om controle te willen uitoefenen op de werkelijkheid. Het verlies van deze controle maakt machteloos (De Wit, 1998,31; Mooren, 1999, 23). Elke keer als politiemedewerkers zich machteloos voelen willen ze de greep op het leven herpakken. Tegelijkertijd blijft dan de illusie van de maakbaarheid van het leven in stand omdat veelal gezocht wordt naar mogelijkheden, zelfs als men beter kan opgeven en de realiteit onder ogen kan zien. Meer hierover onder paragraaf 'Omgang met machteloosheid: overgave en coping'

7.3.3 Verlies van handelingsperspectief

Niet kunnen handelen wordt in verband gebracht met machteloosheid omdat het kan refereren aan gevoelens van onvermogen als bepaalde acties niet uitgevoerd kunnen worden. Uit het empirisch onderzoek is gebleken dat de greep over het leven wordt bemoeilijkt bij het verlies aan handelingsperspectief. Juist daar waar politiemedewerkers controle over te kunnen hebben, is het daadkrachtige handelen dat ze behoren te bezitten (Werkgeversvisie 2008, 86). Verlies van handelingsperspectief is een belangrijke oorzaak van machteloosheidsgevoelens onder politiemedewerkers, dit wordt zowel in literatuur als tijdens de interviews met geestelijk verzorgers beaamd. Ook het verlies aan handelingsperspectief dat door de politieorganisatie wordt opgelegd, wordt ervaren als verlies van greep op het bestaan. Juist het hervinden van handelingsperspectief is goed voor de verbondenheid met eigen kwaliteiten, competenties en vaardigheden (Jacobs, 2001, 85). Dit hervinden van vermogens zorgt voor de afbouw van gevoelens van machteloosheid omdat gezocht wordt naar mogelijkheden. Mogelijkheden is een veelgebruikte term door respondenten en wordt als zeer waardevol

gezien om controle te blijven houden over situaties.

7.3.4 Onoplosbare situatie

Als derde wordt door Fienieg een onoplosbare situatie genoemd waardoor mensen machteloosheidsgevoelens kunnen ervaren. Onoplosbaarheid komt in de interviews op twee manieren naar voren. Enerzijds wordt een onoplosbare situatie gezien als de confrontatie met de eigen eindigheid in een levensbedreigende situatie. Anderzijds wordt onoplosbaarheid van problemen genoemd door respondenten, waar het gaat om de uitzichtloosheid van problemen. Deze vorm van machteloosheid komt in interviews naar voren als meest heftigste vorm van machteloosheid omdat de politiemedewerker het gevoel heeft aan zichzelf overgeleverd te zijn en geconfronteerd wordt met alle heftigheid waar niet van weg te vluchten is. Ook kan worden gezegd dat dit een typische vorm van machteloosheid is die bij politiemedewerkers ervaren kan worden omdat ze nu eenmaal snel in aanraking kunnen komen met onoplosbare situaties. Het mag niet onderschat worden wat een onoplosbare situatie betekent voor de visie die een politiemedewerker inneemt over het leven en de wereld. De consequenties van de veranderingen in wereld- en mensbeeld geven de noodzaak weer van een overdenking over deze mogelijke aanpassing.

7.4 Relatie machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers

Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers?

7.4.1 Politiewerk en zingeving

Een groot aantal ervaringen kwamen naar boven tijdens de interviews bij bespreking van zingevingsthema's bij politiemedewerkers. De thema's die genoemd worden komen overeen met de stressoren die De Soir (2007) naar voren brengt in zijn onderzoek. Hij noemt vier stressoren, waaronder de eigenschappen en gebruiken binnen de organisatie (1), het werk zelf (2), het gerechtelijke systeem (3) en de openbare sector (4). De respondenten noemen nadrukkelijk de eerste stressfactor. Waarbij machteloosheidsgevoelens bij bijvoorbeeld een integriteitsonderzoek, strafrechterlijk onderzoek of vertrouwenscrisis op het wijkbureau genoemd worden. Elke keer wordt de omgang met politiemedewerkers geheld en de dubbele maat waarmee gemeten wordt binnen de organisatie. De organisatie is zelf vaak niet rechtvaardig in besluiten en optreden naar zijn eigen werknemers toe. Dit aspect geeft een enorme stress bij medewerkers die hoge waarden en normen aan zichzelf stellen en daarmee ook aan anderen. De

politieorganisatie verwacht collega's met zelfkennis en een goed overdacht waardesysteem die kritisch naar de organisatie kunnen kijken, zoals naar voren komt in de werkgeversvisie 2008 (13 en 51).

De tweede stressor is het werk zelf welke te maken heeft met de verwachtingen die men stelt van het werk en de confrontatie met de realiteit waarin niet altijd alles verloopt zoals de politiemedewerker zou willen. De derde stressor, het justitiële systeem, werd door een kleiner aantal respondenten genoemd. De laatste genoemde stressor, de openbare sector, wordt door genoemd als aanleiding om de uitzichtloosheid van de problemen te zien. De eerste twee stressoren worden in de interviews veelvuldig teruggezien.

Naast deze genoemde thema's komt bij De Soir ook het thema schuld naar voren in relatie tot het politiewerk en ook dit thema is terug te vinden bij de antwoorden van respondenten.

Andere zingevingsthema's zijn het besef van de eigen kwetsbaarheid en omgang met machteloosheid. De GV-respondenten geven duidelijk aan dat het steeds om de vraag gaat wat het voor de politiemedewerker betekent in je werk als je wordt geconfronteerd met ingrijpende situaties, zoals een zwaar ongeluk, geweld dat je zelf gebruikt of overkomt, woningbrand, integriteitsonderzoek of confrontatie met de eigen eindigheid.

In het empirisch onderzoek komt naar voren dat machteloosheid een gevoel is dat ervaren wordt tijdens een ingrijpend incident en bij de herbeleving van deze situatie. Als politiemedewerker wordt je dagelijks geconfronteerd met situaties waarbij heftige gevoelens naar voren kunnen komen. Het is daarom belangrijk dat hiervoor aandacht is bij de politiemedewerker en werkgever. Machteloosheid is in eerste instantie een gevoel en kan na later zo'n heftige emotie blijken te zijn dat verdere begeleiding of gepaste therapie en begeleiding nodig is. De doelgroep geestelijk verzorger geeft zelf ook voorbeelden van politiemedewerkers die door gevoelens van machteloosheid verdere begeleiding en therapie nodig hebben gehad. Zowel uit het literatuuronderzoek als uit het empirisch onderzoek komt naar voren dat de grootste behoefte van de mens is dat het leven zinvol is en daarmee betekenis heeft. Bij gevoelens van machteloosheid betekent dit een spanningsveld. Vragen die worden gesteld zijn: Waarom overkomt mensen dit? Wat betekent een leven als er zo achteloos mee om wordt gegaan? Waarom gebeuren zoveel zinloze dingen en wat voor zin heeft mijn werk dan nog als ik het niet kan tegengaan? Dit maakt de persoon onrustig en het doorbreekt de zin van het bestaan. Bovendien zijn gevoelens van machteloosheid van invloed op de visie op de toekomst. Ook betekent een heftige vorm van machteloosheid ook het vinden van een manier waarop het leven wordt hergewaardeerd.

7.4.2 Gevonden omgang met machteloosheid: Overgave en coping

Twee manieren zijn gegeven hoe om te gaan met machteloosheid. Verschillende copingstrategieën zijn genoemd. Het gaat ofwel om het proberen van het veranderen van de situatie ofwel focussen op de emoties die de situatie teweeg brengen (Mooren, 2006,896). Uit het empirisch onderzoek is gebleken dat copingsmechanismen worden aangemoedigd door geestelijk verzorgers, in de zin van het zien en het zoeken naar mogelijkheden. Het zoeken naar mogelijkheden kan een hele goede manier zijn om de realistische grens tussen wat je kan doen als politiemedewerker en wat je zou willen doen te trekken. Coping gaat om het hervinden van controle en het geloof in de maakbaarheid van het leven.

Overgave neemt een tamelijk kleine plaats in bij het vinden van omgang bij machteloosheidsgevoelens naast coping (Viorst,1998, 223; Tophoff 1974, 243). Bij overgave wacht juist de taak om de controle op te geven en door het leven in het hier en nu komen tot antwoorden over het bestaan die je raken (Jorna, 2008, 41). Overgave is volgens mijzelf de verbinding met de realiteit van het leven aangaan en tegelijkertijd openstaan voor het vinden van antwoorden over het leven hoe zich dat nu aandient. In het empirisch onderzoek is deze vorm van omgang gevonden tijdens uitzichtloze en oplosbare situaties.

Acceptatie komt uit het empirisch onderzoek naar voren als een vorm van overgave.

Overgave en acceptatie zijn een vorm van omgang vinden die geheel vanuit de persoon zelf moet komen. Het is een proces dat ondersteund en gestimuleerd kan worden.

Toch blijf ik volhouden dat overgave een belangrijke notie is bij de ervaring van machteloosheid. In dit onderzoek is de overgave naar voren gekomen bij de aanvaarding van de onoplosbare situatie waarin de politiemedewerker zich bevindt. Ik heb weinig aanvullende informatie omtrent het begrip overgave kunnen inbrengen.

7.5 Rol geestelijk verzorger politie Nederland

Wat is de rol van een geestelijk verzorger werkzaam bij de politie?

7.5.1 Functie geestelijk verzorger bij politie

Geestelijke verzorging bij politie Nederland richt zich op de zingevingsvragen die gesteld worden door politiemedewerkers. Het werk van de politiemedewerker heeft volgens De Wit(1998) consequenties op het gehanteerde wereldbeeld en mensbeeld. Door de veelvuldige confrontatie met de zogenaamde schaduwzijde van het bestaan kan er een beroepsdeformatie optreden. Zo kunnen bepaalde keuzes in het leven gemaakt worden op basis van informatie

waarmee ze tijdens het werk vaak zijn geconfronteerd. Zoals al eerder gezegd heeft dit consequenties voor de manier waarop een persoon de wereld ziet en de mensen die daarin leven. Politied medewerkers verkeren dan niet in psychische nood of kunnen het werk niet meer aan (De Wit, 1999, 75). Gebleken uit het literatuuronderzoek en empirisch onderzoek gaat het bij geestelijke verzorging over de omgang die politied medewerkers willen zien te vinden met en na ingrijpende gebeurtenissen in het (werkzame) leven.

Ook wordt de spanning tussen idealen en verwachtingen genoemd bij politied medewerkers (De Soir, 2007, 45)

Ook is in beiden delen van het onderzoek naar voren gekomen dat de begeleiding zich ook kan richten op de moeilijkheid van het blijven van jezelf 'ondanks het vereiste functionele gedrag' (Van Iersel, 1998, 19).

Geestelijke verzorgers werken bij politie Nederland territoriaal. Elke geestelijk verzorger heeft één korps onder hun hoede voor de begeleiding van zingevingsvragen die ontstaan in het werk en/of in het privéleven. Ze geven alle drie aan deze zending te overstijgen en te richten op de politied medewerker en hoe het werk de zingeving kan beïnvloeden.

Het gaat om ingrijpende ervaringen waar een omgang mee gezocht wordt. Heftige emoties kunnen ontstaan door een schokkende gebeurtenis. Zoals besproken in hoofdstuk 3 begeleidt de geestelijk verzorger bij het hervinden van de balans tussen de verschillende ervaringsaspecten van zingeving, te weten samenhang, verbondenheid en transcendentie. In de paragraaf 'begeleiding geestelijk verzorger bij gevoelens van machteloosheid' zal verder worden ingegaan of deze aspecten ook terug zijn gehoord tijdens de interviews.

Bij politie Nederland werken geestelijk verzorgers territoriaal. Zoals in het theoretisch onderzoek is verwoord dat op deze manier de professionaliteit voor de eigen levensbeschouwelijke achtergrond komt. Op deze manier wordt de geestelijk verzorger 'een gesprekspartner die uit eigen ervaringsbronnen mee kan denken over fundamentele zingevingsvragen' (Kunneman, 2006, 375).

De geestelijk verzorger heeft een belangrijke functie als vrijplaats. In de paragraaf 'Geestelijke verzorging in een organisatie met een publieke taak' zal hier verder op in worden gegaan. Uit het empirisch onderzoek is gebleken dat tijdens strafrechtelijke onderzoeken speelt de vrijplaats van de geestelijk verzorger een belangrijke rol. De functie die een geestelijk verzorger heeft zou goed kunnen werken binnen de cultuur van de politie. Ik zeg hier kunnen omdat het niet altijd vanzelfsprekend is dat een collega wordt bijgestaan door de geestelijk verzorger van het korps. Een geestelijk verzorger zou zeer goed de rol op zich zou kunnen nemen van degene van raadgever. De geestelijk verzorger staat de collega bij en is

ook de persoon waar de collega emotioneel op kan terugvallen. De geestelijk verzorger toont geen oordeel over de mogelijke fouten die een collega heeft begaan maar stelt er wel vragen over zodat de persoon zelf gaat nadenken over zijn situatie. Dit betekent ook dat het uitstellen van een oordeel bij de functie van een geestelijk verzorger hoort.

7.5.2 Rol geestelijk verzorger bij politie Nederland

In dit deel van deze paragraaf zal gesproken worden over de competenties die een geestelijk verzorger bezit. Deze competenties zijn in het theoretisch onderzoek beschreven aan de hand van de beschrijvingen van Jacobs (2001), Jorna (2008) en Mooren (2008).

Jorna noemt drie competenties van de geestelijk verzorger die hier zullen worden verbonden met de resultaten uit de interviews (2008, 245).

De personale competentie heeft volgens Jorna te maken met het kunnen putten uit de diepte van het eigen innerlijk, met andere woorden weten wie je zelf bent en hoe je daardoor de ervaring van de cliënt kan verplaatsen en daardoor kan voorstellen wat de persoon meemaakt (idem, 249). Het is heel erg belangrijk dat de geestelijk verzorger zelf ook een ontwikkeling heeft doorgemaakt die Jorna de ontwikkeling van individu naar enkeling noemt. Deze ontwikkeling is besproken in het eerste hoofdstuk. De ontwikkeling betekent dat de persoon heeft geleerd om te gaan staan naar dat wat hij belangrijk vindt en verwachtingen over datgene wat hij verwacht wordt te zijn kan herkennen als zijnde niet van zichzelf maar van anderen.

Het genereert een houding die zorgt voor het kunnen herkennen van existentiële vragen die de geestelijk verzorger kan begeleiden. De personale competentie betekent ook dat de eigen zingeving bepalend is voor de uitvoering van het vak, ondanks het algemene karakter van de geestelijke verzorging bij politie Nederland. De geestelijk verzorger heeft ook een aantal kwaliteiten zoals uithoudingsvermogen, aandacht, tijd en trouw die als belangrijke persoonlijke kwaliteiten worden genoemd.

De hermeneutische competentie heeft volgens Jorna te maken met het oplichten van de zin in de ervaring van de cliënt. Deze zin is juist niet helder te verwoorden als je een ingrijpende situatie hebt meegemaakt. De geestelijk verzorger zoekt dan in het ‘doolhof’ naar manieren om de samenhang in het verhaal te hervinden. Ook wordt genoemd dat de geestelijk verzorger de politiemedewerker kan leren kijken naar nieuwe perspectieven. De geestelijk verzorger heeft als taak om juist de zin in een zinloze situatie te vinden, in de zin dat de situatie zinloos is geweest maar dat de politiemedewerker daar wel aanwezig is geweest en heeft gehandeld. In dit geval kan gezegd worden dat het voorbeeld van de gedeelde levensvisie de

hermeneutische competentie bevordert. Dit zegt daadwerkelijk niets over de feitelijk hermeneutische competentie. Het heeft te maken met de personale competentie, omdat datgene wat vormend is voor de geestelijk verzorger gedeeld wordt met de cliënt. Het beluisteren en samenhang vinden in het ervaren verhaal wordt vergemakkelijkt door het hebben van dezelfde taal, beelden en metaforen over datgene wat voor de cliënt onder zingeving wordt verstaan. Met andere woorden betekent de hermeneutische competentie de kwaliteit om de existentiële dimensie van mensen te kunnen beluisteren en zo deelgenoot te zijn van datgene wat cliënten hebben meegemaakt.

De communicatieve competentie betekent het kunnen verwoorden van datgene wat is waargenomen dankzij de personale competentie en datgene wat is gevonden dankzij het vermogen om samenhang in een ervaring te creëren.

Deze communicatieve competentie komt heel duidelijk naar voren in de bespreking van de manier van begeleiden van geestelijk verzorgers. Het meest treffend kan worden omschreven dat de geestelijk verzorger het vermogen bezit om in het gesprek te luisteren en cliënten te laten reflecteren waardoor ze zelf gaan nadenken over hun ervaring en hoe ze daar mee om kunnen gaan. Al pratende komt iemand daar zelf achter, je helpt hem daar mee en je bent noodzakelijk om dat gesprek daarin te helpen. Je leert om naar jezelf te kijken en bij jezelf te rade gaan. Deze competentie heeft vooral als gevolg dat iets gebeurt in de relatie tussen geestelijk verzorger en cliënt. Het begrip Gegenüber wordt gebruikt in het empirisch onderzoek. Dit idee wordt verbonden met het uitstellen van een waardeoordeel. Daarnaast wordt een niet angstige nabijheid genoemd die de geestelijk verzorger kenmerkt. Dingen die de cliënt nooit durfde te zeggen, zegt hij tegen de geestelijk verzorger omdat hij voelt dat deze niet uitgesproken woorden veilig zijn bij hem.

Wat me opvalt is dat de personale competentie sterk naar voren treedt bij de benoeming van de competenties die een geestelijk verzorger heeft. Dit wordt door beide groepen respondenten verwoord. In het empirisch onderzoek zijn de andere twee competenties in mindere mate naar voren gekomen.

Het onderzoek van SOAP (2010) geeft aan dat een betere profielbepaling moet worden gegeven om de identiteit van de geestelijk verzorger bij politie Nederland te verhelderen. Ik ben het daar mee eens. Op dit moment mis ik een professioneel fundament waarop de geestelijke verzorging bij politie Nederland gezamenlijk op bouwt.

Geestelijk verzorgers zijn niet oplossingsgericht maar zijn gericht om mensen te leren om te gaan met de ingrijpende ervaring die ze hebben meegemaakt. In de richtlijn psychosociale ondersteuning geüniformeerden (Stichting Impact, 2010) komt duidelijk naar voren dat de

steun en het luisterend oor goed zijn voor de verwerking van een ingrijpende ervaring. De geestelijk verzorger heeft tegelijkertijd alles te bieden wat gevangen zit in de kwaliteit van een schouder om op te leunen en een gesprekspartner om je verhaal te doen. Het is heel moeilijk om goed te luisteren naar dat wat de cliënt zelf te vertellen heeft en wat deze nodig heeft, zonder te vervallen in diagnoses en vooronderstellingen. Naast een luisterend oor geeft een geestelijk verzorger perspectief en laat de politiemedewerker zelf na denken over de vragen die hij heeft. Jacobs noemt dit in mijn ogen heel erg treffend in wat ze noemt het feministische verhaal (2001, 73). Empowerment is een centraal thema in dit verhaal wat de geestelijk verzorger probeert te vertellen aan de cliënt. Ik heb een vorm van empowerment van politiemedewerkers terug gezien in de manier waarop de geestelijk verzorgers bij politie Nederland begeleiden. Het gaat om het herwinnen van kracht en de moed om weer te gaan geloven in je eigen vermogens en het zien van de mogelijkheden die je hebt binnen de kaders die gesteld zijn. Hoe de geestelijk verzorgers bij politie Nederland dit precies doen? Dit antwoord blijf ik de lezer hier schuldig. Graag had ik in deze scriptie een uitgebreider antwoord willen geven op de competenties van een geestelijk verzorger op basis van de empirische resultaten. Toch denk ik dat ik een antwoord hierop kan geven met de volgende woorden die in hoofdstuk drie zijn genoemd wil ik hier herhalen om de competenties van de geestelijk verzorger beknopt weer te geven. ‘De geestelijk verzorger begeleidt het hervinden van *samenhang* in ervaringen, waarbij allerlei emoties ervaren kunnen worden die de zingeving bemoeilijken. Daarnaast heeft de ervaring vaak een *transcenderend* element, omdat mensen de kwetsbaarheid van het bestaan ervaren en daarmee zich onderdeel voelen van een wereld die ze zelf niet helemaal kunnen bevatten en begrijpen. De geestelijk verzorger gaat uit dat het delen van deze moeilijke situaties, de ervaring van *verbondenheid* versterkt. De geestelijk verzorger is een professional die zich richt op het delen van ervaringen die geen directe oplossing behoeven maar wel een bepaalde omgang mee gezocht moet worden (36-37)’.

Collegiale ondersteuning in de vorm van bedrijfopvangteams bieden deze steun maar zijn geen hulpverleners. Geestelijk verzorgers zijn in staat dit proces door te zetten op een professionelere manier. Daarnaast wordt de geestelijk verzorger in het kringenmodel van de GGZ ook als sleutelfiguur genoemd. Wat precies met deze benaming wordt bedoeld blijft onduidelijk. Welke rol kunnen geestelijk verzorger spelen bij ingrijpende gebeurtenissen en hoe wordt hun kennis daadwerkelijk ingezet?

7.6 Relatie machteloosheid en zingeving in verband met geestelijke verzorging

Wat is er in de literatuur bekend over de relatie tussen machteloosheid en zingeving en hoe kan dit gerelateerd worden aan geestelijke verzorging van politiemedewerkers?

Hoe verhoudt de geestelijke verzorging bij de politie zich tot machteloosheid en de mogelijke relatie met zingeving?

7.6.1 Machteloosheid en geestelijke verzorging

Geestelijk verzorging is een laagdrempelige vorm van begeleiding als het niet lukt om op eigen kracht te herstellen van de gevolgen van een ingrijpende situatie. De behoefte naar deze vorm van begeleiding moet niet onderschat worden. Geestelijk verzorgers zijn in staat om aanwezig te zijn tijdens een ingrijpende periode in iemands leven, steun te bieden en mensen te laten voelen dat ze niet alleen zijn. De geestelijk verzorger zorgt door zijn begeleiding voor een gevoel van begrip en rust. In tijden waarin gevoelens heftig beleefd worden, kunnen mensen behoefte hebben aan een sparringpartner die er voor ze is en waar ze meer kunnen praten. Het praten gaat veelal over de zaken die gaan over de grote vragen in het leven. Vragen waarop geen eenduidige waarheid bestaat maar wel gezocht wordt naar een antwoord dat past in het verhaal dat de persoon te vertellen heeft.

Uit dit onderzoek is gebleken dat de geestelijk verzorger een grote gerichtheid bezit om te focussen op mogelijkheden en perspectieven. De traditie waaruit een geestelijk verzorger komt, kan handvatten bieden voor verhalen waaruit deze perspectieven worden gehaald. Het gaat erom dat de daadkracht van mensen weer wordt gestimuleerd zodat ze zelf leren van de situatie zodat ze er sterker uitkomen. De geestelijk verzorger krijgt dit, zoals gebleken uit empirisch onderzoek, voor elkaar omdat politiemedewerkers aangeven mede dankzij de geestelijk verzorger een omgang te hebben gevonden met machteloosheidsgevoelens. De manier waarop deze omgang is gevonden blijft enigszins vaag. Natuurlijk, bij de geestelijke begeleiding van gevoelens van machteloosheid is het delen en verkennen van het gevoel van machteloosheid die in een situatie zijn losgemaakt een belangrijke taak van de geestelijk verzorger. Tegelijkertijd wordt ook gekeken wat deze situatie voor je betekent en wat dit met je doet. Informatie bieden over gevoelens is ook een belangrijke taak van geestelijk verzorgers bij gevoelens van machteloosheid. Daarnaast is de geestelijk verzorger een gesprekspartner waarop je altijd beroep kunt doen. Als eenmaal een band tussen een politiemedewerker en een geestelijk verzorger is ontstaan is de diepte van iemands leven onderzocht en zal deze relatie altijd blijven bestaan. De verbondenheid die een geestelijk

verzorger genereert zorgt voor het gevoel niet alleen te staan.

De ervaringsaspecten van zingeving zoals samenhang en verbondenheid komen duidelijk naar voren bij de beschrijving van de competenties van een geestelijk verzorger werkzaam bij politie Nederland bij gevoelens van machteloosheid. Geestelijk verzorgers helpen bij het onder woorden brengen van het niet benoembare, het niet begrijpbare of verklaarbare. Dit is naar mijn idee het aspect van transcendentie dat geraakt wordt in het werk van de geestelijk verzorger. Zorgen voor de woorden vinden en zorgen dat dit klopt bij de beleving van de cliënt. Deze woorden geven steun en perspectief. Maar het moet wel kloppen, het is geen trucje en bij elk contact zijn woorden nodig die voortkomen uit het contact zelf en niet uit een handboek. Dit is een transcenderend element van geestelijke verzorging. Juist dit zouden de geestelijk verzorgers bij politie Nederland met trots mogen uitdragen. De gebeurtenissen die politiemedewerkers meemaken zitten vol met vragen over transcendentie, vragen naar diepte van het bestaan en verlangen ook een antwoord daarmee kleurt. En juist deze vragen moeten worden aangegrepen door geestelijk verzorgers bij politie Nederland om de identiteit te kunnen kleuren.

8 Conclusie

In dit hoofdstuk zal de conclusie gegeven worden over dit onderzoek. Bovendien zal ik een aantal aanbevelingen doen voor mogelijk vervolgonderzoek. Ook wordt hier een antwoord gegeven op de vraagstelling die in dit onderzoek onderzocht is. De vraagstelling luidt:

‘Wat is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers en hoe staat die in verband met de rol van geestelijke verzorging?’

Dit kwalitatief empirisch onderzoek is van belang voor de kennisvermeerdering- en verbreding van de relatie tussen zingeving en politiewerk, met in het bijzonder machteloosheidsgevoelens, en welke rol de geestelijk verzorger daarin kan spelen.

Aan de hand van een zestal deelvragen heb ik getracht deze centrale vraagstelling te beantwoorden. Deze eerste twee deelvragen zijn theoretisch van aard waar de laatste vier empirisch van aard zijn. De volgende deelvragen zijn behandeld in dit onderzoek.

1. Wat verstaat men in de literatuur onder de begrippen zingeving en machteloosheid?
2. Wat is er in de literatuur bekend over de relatie tussen machteloosheid en zingeving en hoe kan dit gerelateerd worden aan geestelijke verzorging van politiemedewerkers?
3. Welke rol spelen machteloosheidsgevoelens bij politiemedewerkers?
4. Hoe is de relatie tussen machteloosheid en zingeving bij politiemedewerkers?
5. Wat is de rol van een geestelijk verzorger werkzaam bij de politie?
6. Hoe verhoudt de geestelijke verzorging bij de politie zich tot machteloosheid en de mogelijke relatie met zingeving?

Ik wil graag een bijdrage leveren aan de rol van de geestelijk verzorger in de hedendaagse ontwikkelingen omtrent professionele opvang voor politiemedewerkers met mentale en psychische problemen. Onderzoeksrapporten uitgevoerd door politie Nederland, spreken van mentale weerbaarheid. Deze term is een begrip die in de wetenschap Humanistiek onderzocht wordt onder de naam geestelijke weerbaarheid.

De eerste theoretische deelvraag is beantwoord door een breed beeld te schetsen van zowel het begrip zingeving als wel machteloosheid. Uit de bestudering van het begrip zingeving zijn de aspecten niveaus van zingeving, persoonlijke ervaring van zingeving, zingeving en emoties en zingeving en politiewerk onderzocht. Naar voren is gekomen dat zingeving betekent om op

een persoonlijke manier betekenis te geven aan je leven. Daarbij zijn de ervaringsaspecten van zingeving onderscheiden, deze zijn samenhang, verbondenheid en transcendentie.

Zingeving is een begrip dat naar voren komt tijdens gebeurtenissen die ingrijpend of overweldigend zijn. Jorna noemt dit de zogenaamde breuk- of zinervaring. Deze ervaring betekent een geraakt worden in de diepste kern van je eigen ik waar je niet om heen kunt.

Deze confrontatie betekent een nieuw begin in het zoeken naar de betekenis van je leven.

Bij de bestudering van het begrip machteloosheid zijn de volgende aspecten onderzocht.

Definitie van machteloosheid, verlies van greep op het bestaan, verlies van handelingsperspectief, onoplosbare situatie, omgang met machteloosheidsgevoelens en machteloosheid en politiewerk.

Bij gevoelens van machteloosheid komt het verlies van grip op het leven sterk naar voren.

Zingeving is gericht op het hanteerbaar en begrijpelijk maken van het leven. Tegelijkertijd zijn zingevende elementen in het leven helemaal niet controleerbaar, liefde kun je

bijvoorbeeld niet afdwingen en zal altijd zijn eigen beloop hebben. Samenhang is een

belangrijk element van zingeving. En alleen jij kunt ervaren wat je tot een geheel maakt. Is

dat met je partner? Is dat dankzij je werk? Of beiden? En wat gebeurt er als één van deze twee wegvalt of aan verandering onderhevig is? Het gevoel van rust wordt verstoord en kan zorgen

voor machteloosheidsgevoelens. Machteloosheid zorgt in het leven voor onrust omdat de

controle over een stuk van het eigen leven verdwijnt. Uit het literatuuronderzoek komt naar

voren dat het verlies van controle ook een verlies van het gevoel daadkrachtig te zijn inhoudt.

Efficacy komt in het onderzoek naar voren als een belangrijk begrip om het verlies van greep op het bestaan te beschrijven.

De tweede theoretische deelvraag is beantwoord door bij de bestudering van de relatie tussen

de begrippen machteloosheid en zingeving deze te verbinden met het politiewerk. Naar voren

is gekomen dat zingeving en machteloosheid een relatie met elkaar delen. Juist zingeving

geeft richting en houvast omdat je weet en voelt wat je belangrijk vindt. Ingrijpende

gebeurtenissen kunnen je veranderen of anders laten denken over belangrijke zaken in het

leven. Politied medewerkers willen een bijdrage leveren aan de samenleving en worden

beïnvloed door datgene wat ze zien en meemaken tijdens het werk. Het werk kan

perspectieven op het leven tonen die je kunnen beïnvloeden. Daarnaast speelt het ook mee dat

politied medewerkers zeer handelingsgericht zijn en zijn gericht op het hebben van controle

over een situatie. Als de controle over deze situatie wegvalt, valt ook het daadkrachtige

handelen weg. Machteloosheid is dan een gevoel dat sterk naar voren kan treden. Er is

getoond dat dit gevoel uiteindelijk kan leiden tot PTSS. Een goede begeleiding door

bijvoorbeeld bedrijfsopvangteams en in later stadium de geestelijk verzorger kan een deel van de mensen met problemen omtrent machteloosheid gevoelens opvangen, behoeden voor verergering van de mentale situatie en hebben een signaal functie bij vermoedens van psychisch disfunctioneren. De tweede theoretische deelvraag is ook behandeld door de functie van een geestelijk verzorger, in het bijzonder bij politie Nederland, verder te onderzoeken. Naar voren is gekomen dat de geestelijk verzorger een tweeledige functie heeft. In eerste plaats richt de geestelijk verzorger zich op de individuele begeleiding van politiemedewerkers met zingevingsvragen die in het politiewerk of privéleven zijn ontstaan. In de tweede plaats richt de geestelijk verzorger zich op ethische en levensbeschouwelijke vraagstukken die in de organisatie naar voren komen. Geestelijk verzorgers bij politie zijn gericht op zingeving in brede zin, dit betekent dat er een gerichtheid is op thema's waarop gereflecteerd moet worden en waar geen gepaste oplossingen voor zijn. Elke existentiële vraag verdient persoonlijke aandacht en is ook gevormd door de persoon zelf wiens levensverhaal uniek is. Dit vergt 'kennis over morele en existentiële inzichten' van een professional. Deze levensvragen vergen geen behandeling maar begeleiding van zingevingsvragen, dat is wat een geestelijk verzorger te bieden heeft. Naar voren is gekomen dat de identiteit van de geestelijk verzorger lastig te verwoorden is maar wel meerwaarde heeft. Juist versterking van de identiteit door meer empirisch onderzoek omtrent zingeving zou helpen bij de vergroting van kennis en inzicht omtrent zingeving en geestelijk verzorging bij politie Nederland.

Nu zullen kort de resultaten omtrent de eerste empirische deelvraag naar voren komen. Weinig is er vanuit de theorie bekend omtrent machteloosheid en zeker in relatie tot de doelgroep politiemedewerkers is bijna geen enkele bron te vinden. Het empirisch onderzoek is daarom een eerste verkenning omtrent dit onderwerp. Uit de interviews is naar voren gekomen dat machteloosheid betekent dat je de grip op de situatie verliest.

Politiemedewerkers zijn zeer gericht zijn op handelen. Deze handelingsgerichtheid onmogelijk gemaakt wordt, kan machteloosheid ontstaan. Zoals beschreven in de resultaten komen deze gevoelens bij een groot aantal aan situaties naar boven⁷. Het gaat veelal om de confrontatie met zinloze of levensbedreigende gebeurtenissen die zowel kunnen gebeuren in de samenleving als in de politieorganisatie. De politieorganisatie kan ook gevoelens van machteloosheid creëren.

De tweede empirische deelvraag behandelt de vraag naar de relatie tussen machteloosheid en

---

⁷ Daarbij kan gedacht worden aan confrontatie of gebruik van geweld, verlieservaring, overbelastingsverschijnselen, confrontatie eigen eindigheid en als collega verdachte zijn in een disciplinair onderzoek.

zinggeving bij politiemedewerkers. Tijdens een ingrijpende gebeurtenis wordt het gevoel van machteloosheid, zowel door geestelijk verzorgers als politiemedewerkers beschreven. Dit betekent dat een omgang met deze gebeurtenis gezocht wordt. Machteloosheid lijkt namelijk extra zichtbaar bij heftige confrontatie met leven en dood. Dit gevoel is allesoverheersend. Tegelijkertijd blijkt deze ervaring een enorm persoonlijk vormende ervaring te zijn geweest, waardoor deze ervaring wel weer als zinvol ervaren wordt. Deze ervaring met de eigen eindigheid is zo intens dat ook een vorm van overgave aan de dood wordt verwoord die spiritueel te noemen is. De omgang vinden met machteloosheidsgevoelens wordt door geestelijk verzorgers genoemd als het zoeken naar de mogelijkheden of het laten zien wat de mogelijkheden zijn geweest die de politiemedewerker heeft aangepakt. Dit betekent dat politiemedewerkers worden uitgedaagd te kijken naar perspectieven die ze zelf niet kunnen zien. Daarnaast wordt overgave en acceptatie voorgesteld als manieren die de geestelijk verzorger ter sprake brengen en proberen te stimuleren bij de verwerking van een ingrijpende gebeurtenis. Vaak gaan machteloosheidsgevoelens hand in hand met vragen naar het bestaan en die raken aan de fundamenteën van het leven, onderwerpen zijn de dood, vrijheid, eenzaamheid en zinloosheid.

De derde empirische deelvraag gaat over de rol van de geestelijk verzorger. De eerste taak is het begeleiden van politiemedewerkers bij zingevingsvragen die ontstaan uit het politiewerk en privé-situaties die de levensvisie van de collega beïnvloeden. De geestelijk verzorger zou er ook voor je kunnen zijn bij hoogtepunten en dieptepunten in je leven. De tweede taak is advisering op moreel-ethisch gebied van leidinggevend en hoger management. De geestelijk verzorger laat een oordeel achterwege door de cliënt na te laten denken en zelf te laten reflecteren over zijn handelen. Vertrouwen is een belangrijk begrip om aan te geven dat het verhaal van de politiemedewerker veilig wordt geacht bij de geestelijk verzorger.

Daarnaast is er tijd en aandacht en een groot uithoudingsvermogen. Ook kan een geestelijk verzorger van waarde zijn bij wachtlijsten voor psychische hulp. Geestelijk verzorgers kunnen begrip en woorden geven in een situatie, wanneer iemand dat zelf niet lukt. Geestelijk verzorgers zijn thuis in de tragische kant van het bestaan. Uiteindelijk zinggeving heeft met gebeurtenissen te maken, waardoor het ineens raak is zoals een sterfgeval of een geboorte. Deze situaties laten ook de noodzaak zien van iemand die thuis is in zaken over leven en dood en daarover tijdens een gesprek de diepte in kan gaan met politiemedewerkers.

De laatste empirische deelvraag gaat over de verhouding van de geestelijke verzorging bij de politie tot machteloosheid en de mogelijke relatie met zinggeving. Machteloosheid is een thema dat naar boven kan komen bij een veelvoud aan situaties tijdens het politiewerk. De

manier waarop je reageert op deze situaties is persoonlijk. Deze gevoelens kunnen een omgang met de situatie bemoeilijken. Als een politiemedewerker moeilijkheden heeft om omgang te vinden met een situatie, kan het goed zijn om een geestelijk verzorger op te zoeken. De geestelijk verzorger is er in eerste instantie om de gevoelens te delen en ze in kaart brengen. Het in kaart brengen van gevoelens is een speurtocht in je eigen innerlijk. Hij kan met je verkennen wat het met je doet, met je bespreken wat je hebt meegemaakt en vooral iemand zijn waarbij je het gevoel hebt je verhaal te kunnen doen, iemand waarbij je veilig kan voelen en je verhaal kan doen, zonder dat daar gevolgen aan zitten.

Als gekeken wordt naar het thema eindigheid van het bestaan en de zinloosheid/zin daarvan kunnen we zeggen dat geestelijk verzorgers geschoold en ervaring hebben in de begeleiding van bestaansvragen die gaan over eindigheid van het bestaan en de zin(loosheid) daarvan. Dit zijn geen hulpvragen maar vragen naar verdieping over het leven.

Met deze antwoorden op de deelvragen heb ik een antwoord gegeven op de centrale vraagstelling van het onderzoek.

Aanbevelingen

Uit de resultaten komt naar voren dat bij de bestudering van de relatie tussen machteloosheid met zingeving en geestelijke begeleiding nog verder empirisch onderzoek nodig is. Het is een onderzoek dat nog verder uitgewerkt en uitgediept kan worden. Juist bij de geestelijke begeleiding van machteloosheid bij politiemedewerkers zou onderzocht kunnen worden welke manieren van begeleiden bij kunnen dragen aan de verbetering van de geestelijke gezondheid. Het is van belang om professionalisering op gang te brengen rondom geestelijke verzorging in het politiewerk en begeleiding van zingevingsvragen bij politiewerk. Geestelijke Verzorging bij het Ministerie van Defensie loopt hierin sterk voor op de geestelijke verzorging bij politie Nederland. Waarom ziet deze werkgever wel de noodzaak van ondersteuning bij zingevingsvragen en politie Nederland niet?

Meer onderzoek rondom de thema's zingeving en geestelijke verzorging zal ook professionalisering betekenen voor de geestelijke verzorging bij politie Nederland. In ieder geval is meer kennisvergaring nodig over zingeving, geestelijke verzorging en politiewerk. Ik hoop daar in de toekomst een bijdrage aan te kunnen blijven leveren.

Samenvatting

Het onderwerp van mijn afstudeeronderzoek onderzoekt de mogelijke samenhang van zingeving en machteloosheid onder politiemedewerkers en de rol die de geestelijk verzorger daarbij kan spelen. De aanleiding vormt de eigen observatie van gevoelens van machteloosheid tijdens mijn stage als geestelijk verzorger bij politiekorps Amsterdam-Amstelland. De relevantie van dit verkennende onderzoek ligt vooral in de kennisvergroting omtrent de onderwerpen zingeving en geestelijke verzorging bij politie Nederland. Het doel is daarom ook om met uitkomsten van deze scriptie een bijdrage te leveren aan de kennisvermeerdering en –verkenning omtrent deze begrippen.

Ik heb dit gedaan door middel van een theoretisch en empirisch onderzoek. Een groot aantal theoretische bronnen is bestudeerd omtrent zingeving, machteloosheid en geestelijke verzorging. Daarnaast is ook gezocht naar databronnen over zingeving, geestelijke verzorging en politiewerk binnen de politieorganisatie en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, onder wiens verantwoordelijkheid de politieorganisatie valt.

Naar voren is gekomen dat een relatie tussen zingeving en machteloosheid is te leggen.

Zingeving is onderzocht aan de hand van vijf elementen. Naar voren is gekomen dat zingeving betekent dat men zoekt naar een persoonlijke verhouding vinden tot het leven waarin gezocht wordt naar samenhang, verbinding en transcendentie. Baumeister noemt vier behoeften van zingeving, waarvan één erg belangrijk is voor dit afstudeeronderzoek namelijk de behoefte aan greep op het leven. In het onderzoek is naar voren gekomen dat machteloosheid juist zorgt voor het verlies op de greep van het leven en dit betekent dat machteloosheid hierdoor te maken heeft met de eigen zingeving. Geestelijke verzorging bij politie Nederland richt zich op zingevingsvragen, waar machteloosheid er één van is. Mensen zoeken naar een manier om de controle op het leven te herwinnen. De geestelijke verzorging zou een hele goede rol kunnen spelen bij gevoelens van machteloosheid binnen politie Nederland. Allereerst gaat het over het verliezen van de controle, wat een besef betekent dat niet alles in de hand te houden is. Dit heeft te maken met de realiteit dat je als persoon onderhevig bent aan krachten die je niet beheersen. Dit kan gezien worden in het perspectief van het verlies dat het leven geheel maakbaar is. Dit is een zingevingsthema. Het gaat over het voeren van het gesprek over het thema machteloosheid, delen van informatie en het zelf laten nadenken over hoe het gevoel van machteloosheid past in het idee wat mensen over zichzelf en over de wereld. Dit past in het functieprofiel van een geestelijk verzorger die een gesprekspartner is over diepere levensvragen waar politiemedewerkers mee kunnen

worstelen. Zolang problemen nog niet zorgen voor psychisch disfunctioneren kunnen geestelijke verzorgers een bijdrage leveren aan de versterking van de mentale gezondheid van een politiemedewerker en ze helpen bij het vinden op belangrijke levensvragen die zijn ontstaan door het ingrijpende werk dat ze uitoefenen.

Literatuurlijst

ACP e.a.(2005). *Akkoord arbeidsvoorwaarden Sector politie 2005- 2007*. gevonden op 1-11-2010 op http://www.cao-politie.nl/downloads/arbeidsvoorwaarden/Onderd_I_cao0507.pdf

ACP (2010). Geestelijke Verzorging bij Politie Nederland, brief ten behoeve van het centraal georganiseerd politie (CGOP). gevonden op 31 oktober 2010 op http://www.acp.nl/uploads/media/Brief_aan_de_minister_mbt_geestelijke_verzorging_bij_de_politie.pdf

Alma, H. (2005) *Parabel van de blinden. Psychologie en het verlangen naar zin*. Uitgeverij SWP: Amsterdam.

Alma, H. & Smaling, A. (2010) *Waarvoor je leeft. Studies naar humanistische bronnen van zin*. Uitgeverij SWP: Amsterdam.

Alphen, E. en Kuijman, W. (2008). *Zingeving achter de tralies, veertig jaar Humanistisch Geestelijke Verzorging bij de inrichtingen van Justitie*. Humanistisch Archief/Papieren Tijger:Breda.

Baal, A.P.P.M. van & Tops , P.W. (2009). Politieacademie en politiegezag. In: *Het Tijdschrift voor de Politie, jrg. 71, 2009, nr. 8*. Gevonden op:<http://www.websitevoordepolitie.nl/archief/politieacademie-en-politiegezag-808.html> op 26 juni 2011.

Baart, A(2007). *Een theorie van de presentie*. Lemna: Utrecht.

Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy, the exercise of control*. W. H. Freeman and company: New York.

Baumeister, R.F. (1991). *Meanings of Life*. The Guilford Press9: London, p. 12-47 en 118-144.

Bonifacio, P. (1991). *The psychological effects of police work, a psychodynamic approach*, Plenum Press: New York.

Bonekamp, A. (2010). *Stageverslag geestelijke verzorging politiekorps Amsterdam-Amstelland*.

Borg, M.B ter (2000). *Waarom geestelijke verzorging? Zingeving en geestelijke verzorging in de moderne maatschappij*. KSGV: Nijmegen.

Carlier, I. V.E. (1998). Psychotrauma en zingeving bij de politie. In: *Reenen, P. van red. (1998) De geest van blauw : ethiek en zingeving van politiewerk*. Deventer: Gouda Quint,p. 65-77.

Derkx, P. (2006). *J.P. van Praag, om de geestelijke weerbaarheid van humanisten*. Papieren Tijger: Breda.

Doolaard, J (red.) (2006). *Nieuw Handboek Geestelijke Verzorging*, uitgeverij Kok: Kampen

Dückers, M. en Jong, W. (2010). *Sterke Schouders in het publieke domein*. Stichting Impact: Amsterdam. Gevonden op 21-2-2011 op http://www.impact-kenniscentrum.nl/doc/publicaties_producten/Sterke%20schouders%202e%20druk%20mrt%202010.pdf

Fromm, E. (1976). *Een kwestie van hebben of zijn: grondslagen voor een nieuwe levensoriëntatie in de consumptiemaatschappij*, uitgeverij Bijleveld: Utrecht.

Huberts, L.W.J.C. en Naeyé, J. (2005). *Integriteit van de politie, wat we weten op basis van Nederlands onderzoek*. Kerckebosch bv.: Zeist.

Iersel, A.H.M. van (1998). Inzake opsporing van levensbeschouwing: het rapport van de Commissie van Traa ‘Inzake opsporing’ als voorbeeld van de levensbeschouwelijke implicaties en consequenties van de politiewerk. In: *Reenen, P. van red. (1998) De geest van blauw : ethiek en zingeving van politiewerk*. Deventer: Gouda Quint,p. 9-20.

IJsseling, S. (1999). Gezag en vrijheid, in: *Macht en onmacht- essays*. Boom: Amsterdam.

IJseling, S. (1998). *Drie godinnen*, Boom: Amsterdam.

Jacobs, G. (2001). *De paradox van kracht en kwetsbaarheid, empowerment in feministische hulpverlening en humanistisch raadswerk*. SWP: Amsterdam.

Jorna, T (2008). *Echte woorden, authenticiteit in de geestelijke begeleiding*, SWP: Amsterdam.

Jorna, T. (red) (1997). *Door eenvoud verbonden: over de theorie en praktijk van humanistisch geestelijk raadswerk*, Kwadraat: Utrecht.

Keppels, F.G. (2007). *Onmacht bij dwarslaesierevalidanten*, doctoraalscriptie Universiteit voor Humanistiek, Utrecht.

Kunneman, H. (2006). *Voorbij het dikke-ik, bouwstenen voor een kritisch humanisme*, uitgeverij SWP: Amsterdam.

Kunneman, H. (2006). Horizontale transcendentie en normatieve professionalisering: de casus geestelijke verzorging. In: *WRR Rapport: geloven in het publieke domein*, 367- 393.

Kunneman, H. (2006). Leefstijlen in zingeving. in: *W.B.H.J. van de Donk, A.P. Jonkers, G.J. Kronjee en R.J.J.M. Plum (red.) (2006) Geloven in het publieke domein. Verkenningen van een dubbele transformatie.*, Den Haag/Amsterdam: WRR/Amsterdam University Press, blz. 171-208.

Landelijk Programma HRM Politie (2008). *Werkgeversvisie, een inspirerend fundament*. De Bilt.

Maso, I. & Smaling, A. (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Boom:Amsterdam.

Ministerie van Defensie(2004-2005) Veteranenzorg, 30 139 NOTA, Vergaderjaar 2004-2005 nr. 2. gevonden op 2 april 2011 op

<http://rijksbegroting.minfin.nl/algemeen/gerefereerd/8/7/1/kst87165.html>

Ministerie van Defensie(2010) 32123 Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (Nr. 73) Brief van de minister van Defensie Den Haag, 26 mei 2010. gevonden op 5 april 2011 op

<http://www.denederlandsegrondwet.nl/9353000/1/j9vvihlf299q0sr/vifo6tnx4kw5>

Moor, L. G en Vijver, K, van der red. (2000). *Het gezag van de politie*, stichting maatschappij, veiligheid en politie: Dordrecht.

Mooren, J.H. (1999). *Bakens in de storm, naar een methodiek van het humanistisch geestelijk werk*. SWP: Utrecht.

Mooren, J. H (1989). *Geestelijke verzorging en psychotherapie*. Ambo: Baarn.

Mooren, J.H.(2006). Emoties, In: *Nieuw Handboek geestelijk verzorging*, uitgeverij Kok: Kampen, p. 893-901.

Naeyé, J. (2009). *Belediging en bedreiging van politiemensen*, Politie en wetenschap: Apeldoorn.

Peper, A. (2000). Brief minister Peper (BZK) over politie en politiezorg. Tweede Kamer der Staten Generaal: gevonden op 1-11-2010 op <http://www.nieuwsbank.nl/inp/2000/01/0114R058.htm>

Peper, A. & Korthals, A.H. (1999) *Brief van de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Justitie, Beleidsplan Nederlandse Politie, 1999–2002, 26 345 nr. 10*. Tweede Kamer der Staten Generaal: gevonden op 1-11-2010 op <https://zoek.officielebekendmakingen.nl>

Peper, A. & Korthals, A.H. (1999). *Verslag van een notaoverleg. Beleidsplan Nederlandse Politie, 1999–2002, 26 345 nr. 14*. Tweede Kamer der Staten Generaal: gevonden op 1-11-2010 op <https://zoek.officielebekendmakingen.nl>

Ringrose, J. (1999). Omgaan met verlies van de greep op het bestaan, in: *Bakens in de stroom, naar een methodiek van het humanistisch geestelijk werk*, Uitgeverij SWP: Utrecht. p. 77-86.

Soir, E. de e.a. (2007). *Stress en trauma bij de politie*. Maklu: Antwerpen.

Stichting Impact (2010). *Richtlijn psychosociale ondersteuning geüniformeerden, samenvatting*. Stichting Impact: Amsterdam.

Stokkum, B. van (2005). *Beledigd in Amsterdam*, Kluwer: Amsterdam.

Timmer, J. (2005). *Politiegeweld van en tegen de politie in Nederland*, Vrije Universiteit Amsterdam: Amsterdam.

SOAP(2010). *Tussenrapportage onderzoek Politiewerk en het verzorgen van geestelijk welbevinden*. Kadans: Amsterdam. Gevonden op 31 oktober 2010 op http://www.acp.nl/uploads/media/Tussenrapportage_Politiewerk_en_het_verzorgen_van_geestelijk_welbevinden_.pdf

UvH (2010) *Humanisme en humaniteit in de 21^e eeuw*,.Onderzoeksprogramma Universiteit voor Humanistiek (2010-2014). Gevonden op 30 juni 2011 op http://www.uvh.nl/uvh.nl/up/ZatIqmlIG_10-10-11_Tekst_vernieuwd_onderzoeksprogramma_vastgesteld_.pdf

Verhaaren, F. en Verhagen, C. (2008). Zelfzorg: in de beperking toont zich de meester... In: *Charisma en zelfzorg. Over het ontwikkelen van charismatisch leiderschap zonder daarbij je eigen grenzen uit het oog te verliezen*. StreamLinks & Aandacht in Werk katern nr. 3.blz 15-28.

VGvZ (2010). *Beroepstandaard voor geestelijk verzorgers werkzaam in zorginstellingen*. (update 7-06-2010) Gevonden op 20-10-2010 op <http://www.vgvz.nl>

VGvZ (2010). Besluit van de algemene ledenvergadering van de VGvZ (7-06-2010). Gevonden op 30 juni 2011 op http://www.vgvz.nl/userfiles/files/Algemene_teksten_website/Besluit_ALV_t.a.v._het_advies_van_de_Commissie_Spiritualiteit_en_Beroepstandaard.pdf

Viorst, J. (1998). *Greep op het leven, ons levenslange gevecht tegen macht en overmacht*. Anthos:Amsterdam.

Wit, S. de (1998). Waar doe ik het allemaal voor? Politiewerk in het perspectief van zingeving. In: *Reenen, P. van red. (1998) De geest van blauw : ethiek en zingeving van politiewerk*. Deventer: Gouda Quint, p. 21-38.

Wit, S. de (1999). *'Onder je pet praten' : een verkennende studie naar de wenselijkheid van geestelijke verzorging bij de politie*. Leusden:ACP.

Yalom,I.D (1980). *Existential psychotherapy*, Basic books. Inc. Publishers: New York.

Zock, H. (2007). *Niet van deze wereld? Geestelijke verzorging en zingeving vanuit godsdienstpsychologisch perspectief*. Tilburg: KSGV.

Bijlage: interviewopzet

Rol van de geestelijk verzorger bij verlies van zin door gevoelens van machteloosheid bij politiemedewerkers

Afstudeeronderzoek Anouk Bonekamp april 2011

Inleiding op Interviewvragen

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van het afstudeeronderzoek voor de master Humanistiek, afstudeervariant Geestelijke Begeleiding. Binnen het werkveld van geestelijke verzorging bij politie Nederland zijn verschillende thema's te onderscheiden. Thema's zoals omgaan met eigen kwetsbaarheid, verliesverwerking en begeleiding bij confrontatie met de hardheid, en tegelijkertijd realiteit, van het bestaan.

Ik heb gekozen voor het gevoel van machteloosheid. Dit thema is gekozen omdat het vaak expliciet ter sprake kwam tijdens gesprekken met politiemedewerkers die ik heb gevoerd tijdens mijn stageperiode. Ik wil aan de hand van dit onderzoek machteloosheid expliciteren. Ik onderzoek in dit afstudeeronderzoek wat de relatie tussen machteloosheid en zingeving is en hoe dit in verband staat met de rol van de geestelijke verzorging voor politiemedewerkers. Mijn afstudeeronderzoek bestaat uit een literatuurstudie en uit een zogenaamd empirisch gedeelte, waarbij ik politiemedewerkers en geestelijk verzorgers werkzaam bij politie Nederland wil interviewen. De informatie die ik uit de interviews haal zal ik vergelijken en verbinden met de informatie die uit de literatuurstudie is verkregen.

1. Interview Geestelijke verzorger

Beginvraag: vragen naar een eigen biografische schets van het eigen persoonlijke leven waarbij de volgende punten in worden benoemd:

- leeftijd
- geboorteplaats/land
- levensbeschouwing
- gezinsomstandigheden(ouders, broers/zussen, partners, kinderen)
- interessegebieden
- opleiding

Thema Zingeving

1. Wat verstaat u onder het begrip zingeving?
2. Hoe komt zingeving tot uiting in de alledaagse werkzaamheden van de politiemedewerker?
3. Welke thema's zijn bepalend te noemen voor de zingeving van politiemedewerkers?
4. Hoe spelen emoties een rol bij zingeving van politiemedewerkers?
5. In hoeverre voelt u zich bekwaam in de begeleiding van problemen bij emoties?

Thema Machteloosheid

6. Wat verstaat u onder machteloosheid?
7. In welke situaties beleven politiemedewerkers gevoelens van machteloosheid
8. Welke rol heeft u kunnen spelen voor deze medewerkers? Hoe heeft u dit gedaan?
9. In de uitoefening van uw vak is coping of overgave de manier om machteloosheidsgevoelens te begeleiden? Of is dit duo niet representatief?
10. Wat is de relatie tussen machteloosheid en zingeving?
Kunt u dat beschrijven aan de hand van een voorbeeld uit gesprekken/observaties van politiemedewerkers.
11. Hoe gaat u zelf om met de machteloosheid van politiemedewerkers?

Thema Geestelijke verzorging

12. Hoe zou u zelf in eigen woorden uw functie als geestelijk verzorger omschrijven?
13. Welke competenties moet een geestelijk verzorger bij de politie bezitten?
En in hoeverre is dit verschillend van andere werkvelden zoals justitie, defensie, zorg?
14. Waar is de politiemedewerker mee gediend? Zijn geestelijk verzorgers die geëigende personen om zingeving handen en voeten te geven?
15. Wat kan een geestelijke verzorger voor politiemedewerkers betekenen bij gevoelens van machteloosheid?
16. Welke positie heeft de geestelijk verzorger werkzaam in de organisatie van het politiekorps?
17. Welke rol speelt zingeving in de politieorganisatie als semi-publieke instelling?

Eindvraag:

Heeft u zelf iets toe te voegen of nog iets te melden waar niet naar gevraagd is maar wel belangrijk is in dit kader?

2. Interview Politiedewerker

Beginvraag: vragen naar een eigen biografische schets van het eigen persoonlijke leven waarbij de volgende punten in worden benoemd:

- leeftijd
- geboorteplaats/land
- levensbeschouwing
- gezinsomstandigheden(ouders, broers/zussen, partners, kinderen)
- interessegebieden
- opleiding
- specifieke functie bij het politiekorps.

Thema zingeving

1. Hoe zou u uw persoonlijke visie van de betekenis op het leven omschrijven?
2. Kunt u zelf aspecten noemen die belangrijk zijn voor uw persoonlijke visie op de betekenis van het leven?

Zoverre nog niet benoemd:

3. Hoe speelt het ervaren van innerlijke samenhang een rol bij deze persoonlijke visie?
4. Hoe spelen de relaties met andere mensen een rol bij deze persoonlijke visie?
5. Hoe speelt het ervaren onderdeel te zijn van een groter geheel een rol bij deze persoonlijke visie?
6. Welke invloed speelt deze persoonlijke visie bij de uitoefening van uw werkzaamheden als politieagent?
7. Wanneer ervaart u betekenis in het politiewerk en wanneer niet?
8. Welke invloed spelen emoties hierbij?
9. Kunt u voorbeelden van ervaringen als politiedewerker noemen die u persoonlijk hebben beïnvloed en hoe ze u hebben beïnvloed?

Thema machteloosheid

10. Kunt u beschrijven welke situatie aanleiding is geweest bij het volgen van begeleiding bij de geestelijk verzorger van uw korps?
11. Op welke manier speelde machteloosheid een rol in deze situatie?
12. Hoe zou u het gevoel van machteloosheid zelf omschrijven?
13. Welke omgang met deze gevoelens van machteloosheid heeft u gevonden?
14. Hoe heeft deze ervaring van machteloosheid uw persoonlijke visie van de betekenis op het leven beïnvloed?
15. Hoe heeft deze ervaring uw persoonlijke visie op de betekenis van het politiewerk beïnvloed?

Thema geestelijke verzorging

16. Welke ondersteuning had u in deze situatie nodig?
17. Welke ondersteuning heeft de geestelijk verzorger u gegeven?
18. Kunt u vertellen op welke manier de geestelijk verzorger u heeft begeleid bij de gevoelens van machteloosheid?
19. Komt dit overeen met wat u nodig had?
20. Zo nee wat komt niet overeen?
21. Welke rol speelt een geestelijk verzorger in een politiekorps? Wat voegt deze toe en waarom zou een korps een geestelijk verzorger aanstellen?

Eindvraag:

Heeft u zelf iets toe te voegen of nog iets te melden waar niet naar gevraagd is maar wel belangrijk is in dit kader?